

**EDİRNE İLİNDEKİ SULAMA
KOOPERATİFLERİNİN EKONOMİK
YAPISI VE KOOPERATİF – ORTAK
İLİŞKİLERİNİN ANALİZİ**

Seyfi AKTOPRAK

**Doktora Tezi
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Gülen ÖZDEMİR**

Tekirdağ – 2019

T.C.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZİ

**EDİRNE İLİNDEKİ SULAMA KOOPERATİFLERİNİN EKONOMİK
YAPISI VE KOOPERATİF – ORTAK İLİŞKİLERİNİN ANALİZİ**

SEYFİ AKTOPRAK

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: PROF.DR. GÜLEN ÖZDEMİR

TEKİRDAĞ-2019

Her hakkı saklıdır

Prof. Dr. Gülen ÖZDEMİR danışmanlığında, Seyfi AKTOPRAK tarafından hazırlanan “Edirne İlindeki Sulama Kooperatiflerinin Ekonomik Yapısı ve Kooperatif – Ortak İlişkilerinin Analizi” isimli bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı	: Prof. Dr. Kutluk Kağan SÜMER	<i>İmza:</i>
ye	: Prof. Dr. Gülen ÖZDEMİR (Danışman)	<i>İmza:</i>
ye	: Doç. Dr. Gülşen KESKİN	<i>İmza:</i>
ye	: Dr. Öğr. Üyesi Celal DEMİRKOL	<i>İmza:</i>
ye	: Dr. Öğr. Üyesi Emine YILMAZ	<i>İmza:</i>

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu adına

Doç. Dr. Bahar UYMAZ
Enstitü Müdürü

ÖZET

Doktora Tezi

EDİRNE İLİNDEKİ SULAMA KOOPERATİFLERİNİN EKONOMİK YAPISI VE KOOPERATİF – ORTAK İLİŞKİLERİNİN ANALİZİ

Seyfi AKTOPRAK

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Gülen ÖZDEMİR

Bu çalışmanın temel amacı, Edirne’de sulama kooperatifleri ile ortaklar arasındaki ilişkileri bilimsel veriler ışığında ortaya koymaktır. Bu temel amacın yanında, bahsi geçen ilişkilerde etkili öğeleri ve etki derecelerini belirlemek, ortak-kooperatif ilişkilerinin geliştirilmesi ve kooperatiflerin daha etkili hizmet sağlayabilmeleri noktasında alınması gereken önlemlerin neler olduğunu ortaya koymak, çalışmanın ikincil amacını oluşturmaktadır. Bu amaçlar etrafında araştırmaya konulması hedeflenen alt amaçlar ise şu şekilde sıralamak mümkündür: Sulama kooperatifinin bulunduğu coğrafyada işlenebilir tarım arazisi miktarı, kooperatif yöneticilerinin sosyo-ekonomik özellikleri, kooperatiflerin faaliyet alanları, ortaklarına sağladığı hizmetler, ortak-kooperatif arası ilişkiler, ortakların kooperatife ürün teslim etme durumları, ortakların sorumluluklarından bilgilendirilme durumları, genel kurullara katılımı, kooperatifin sağladığı hizmetlerden yararlanma durumları, kooperatife ortak olma sebepleri, kooperatif yönetiminden memnuniyet durumları ve ortak-kooperatif ilişkilerini etkileyen faktörler ortaya konulmuştur. Bununla birlikte; ortakların demografik, sosyo-ekonomik durumları, tarımsal üretkenlikleri ve kooperatifler hakkında bilinçleri ile genel kooperatifçilik ilkelerini bilme durumunun ölçülmesi, çalışmanın diğer amaçlarını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Edirne, Sulama Kooperatifleri, Yönetici, Ortak

2019, 147 sayfa

ABSTRACT

Ph. Doctoral Thesis

**ECONOMIC STRUCTURE OF IRRIGATION COOPERATIVES IN EDİRNE
PROVINCE AND ANALYSIS OF COOPERATIVE MEMBER RELATIONS**

Seyfi AKTOPRAK

Tekirdağ Namık Kemal University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Agricultural Economics

Supervisor : Prof. Dr. Gülen ÖZDEMİR

The main purpose of this study is to reveal the relations between irrigation cooperative societies and their members in Edirne in the light of scientific data. In addition to this main objective, the second objective of the study is to determine the effective elements and degree of influence in the mentioned relations, to develop partner-cooperative relations and to determine the measures that should be taken in order to provide more effective service to partners. It is possible to list the sub-objectives that are aimed to be put into research around these objectives as follows: the amount of cultivable agricultural land in the geography where the irrigation cooperative is located; socio-economic characteristics of cooperative managers; fields of activity of cooperatives; the services provided by the cooperatives to their partners; partner-cooperative relations; information about the partners' delivery of products to the cooperative, the responsibilities of the partners, the participation of the partners in general rules, the utilization of the services provided by the cooperative, the reasons for becoming a partner to the cooperative, the satisfaction with the cooperative management and the factors affecting the partner-cooperative relations. Furthermore, the other objectives of the study are to measure the awareness of the partners about demographic, socioeconomic, agricultural productivity and cooperatives, and the knowledge of the basic and general cooperative principles.

Keywords: Edirne, Irrigation Cooperatives, Manager, Member

2019, 147 pages

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ÇİZELGE DİZİNİ	vii
ŞEKİL DİZİNİ	ix
KISALTMALAR DİZİNİ	x
ÖNSÖZ	xi
1.GİRİŞ	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ	7
3. MATERYAL ve YÖNTEM	10
3.1. Materyal	10
3.2. Yöntem	10
3.2.1. Araştırmanın kapsamı ve kısıtları	10
3.2.2. Uygulanan yöntem ve test uygulama sonuçları	11
3.2.2.1. Uygulanan istatistiksel yöntemler	11
3.2.2.2. Araştırma hipotezleri ve varsayımları	14
3.2.2.3. Kooperatif yöneticilerine ait test uygulama sonuçları	15
3.2.2.4. Kooperatif ortaklarına ait test uygulama sonuçları	17
4. DÜNYA VE TÜRKİYE’DE SU KAYNAKLARI, SULAMA DURUMU ve SULAMA KOOPERATİFLERİ	20
4.1. Dünyada Su Kaynakları	20
4.2. Dünya’da Su Kaynakları Yönetimi	23
4.2.1. Stockholm Bildirgesi, “Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı Bildirgesi”	24
4.2.2. Su ve sürdürülebilir kalkınma konulu, “Dublin Bildirgesi”	24
4.2.3. Rio Deklarasyonu, “Açık Çevre ve Kalkınma ve Gündem 21”	25
4.2.4. Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Konseyi, “Sınırşan Sular ve Uluslararası Göllerin Korunması ve Kullanılması Sözleşmesi”	26
4.2.5. Küresel Su Ortaklığı	27
4.2.6. Dünya Su Konseyi	28
4.3. Türkiye’de Su Kaynakları Yönetimi	29
4.3.1. Türkiye’de yüzey suları	29
4.3.2. Türkiye’de yer altı suları	32
4.3.3. Türkiye’de sulama suları	34

4.3.4. Türkiye’de sulama kooperatiflerince yapılan yer altı suyu sulamaları	35
5. ARAŞTIRMA SAHASI	39
5.1. Coğrafi Durumu	39
5.2. Yeryüzü Şekilleri (Jeomorfolojik Özellikler)	40
5.2.1. Dağlar	40
5.2.1.1. Istranca dağları	40
5.2.1.2. Kuru dağları	40
5.2.1.3. Çandır dağları	41
5.2.1.4. Uzunköprü dağları	41
5.2.2. Yaylalar ve vadiler	41
5.2.2.1. Meriç vadisi	41
5.2.2.2. Ergene vadisi	42
5.2.2.3. Tunca vadisi	42
5.2.3. Ovalar	42
5.2.3.1. Ergene ovası	42
5.2.3.2. İpsala ovası	43
5.3. Su Kaynakları	43
5.3.1. Akarsular	43
5.3.1.1. Meriç nehri	43
5.3.1.2. Arda nehri	43
5.3.1.3. Tunca nehri	44
5.3.1.4. Ergene nehri	44
5.3.2. Göller	44
5.3.2.1. Gala gölü	44
5.3.2.2. Dalyan gölü	45
5.3.2.3. Taşaltı gölü	46
5.3.2.4. I.Tuzla gölü	46
5.3.2.5. II.Tuzla gölü	46
5.3.2.6. Bücürmene gölü	47
5.3.2.7. Sığırcık gölü	47
5.3.2.8. Pamuklu gölü	47
5.3.2.9. Gölbaba gölü	48
5.3.3. Barajlar	48
5.3.3.1. Altinyazı barajı	48
5.3.3.2. Kadıköy barajı	48

5.3.3.3. Alıç regülatörü	49
5.3.3.4. Sultanköy barajı	50
5.3.3.5. Süloğlu barajı	50
5.3.3.6. Çakmak barajı	51
5.3.4. Denizler	51
5.4. İklim Özellikleri	52
5.5. Toprak Özellikleri	53
5.5.1. Alüvyal topraklar	53
5.5.2. Hidromorfik alüvyal topraklar	53
5.5.3. Kahverengi orman toprakları	53
5.5.4. Kireçsiz kahverengi orman toprakları	53
5.5.5. Kireçsiz kahverengi topraklar	54
5.5.6. Vertisoller	54
5.5.7. Agro ekolojik alt bölgeler	54
5.6. Tarımsal Ürünler	55
5.6.1. Tarla tarımı	55
5.6.2. Sebze tarımı	55
5.6.3. Meyve tarımı	56
6. ARAŞTIRMA BULGULARI	57
6.1. Sulama Kooperatiflerinin Ekonomik Yapısı İle İlgili Bilgi Ve Bulgular	57
6.2. Sulama Kooperatifi Yöneticilerine Ait Bilgi Ve Bulgular	66
6.2.2. Sulama kooperatifi yöneticilerinin demografik özellikleri	66
6.2.3. Sulama kooperatifi yöneticilerinin kooperatif tecrübeleri	68
6.2.4. Sulama kooperatiflerinin kooperatif yapıları	71
6.2.5. Sulama kooperatiflerinin, kooperatif faaliyetleri	74
6.2.6. Sulama kooperatif bulunan köylerin, sulama durumu ve kooperatiflere katkıları	75
6.2.7. Sulama kooperatiflerin sorunları	78
6.2.8. Sulama kooperatifi yönetimlerinin çalışmaları	80
6.2.9. Sulama kooperatifi yöneticilerinin kooperatifçilik algıları	81
6.2.10. Sulama kooperatifi yöneticilerinin gelecek beklentileri	83
6.3. Sulama Kooperatifi Ortaklarına Ait Bilgi Ve Bulgular	86
6.3.1. Sulama kooperatifi ortaklarının demografik özellikleri	86
6.3.2. Sulama kooperatifi ortaklarının tarımsal tecrübeleri	87
6.3.3. Sulama kooperatifi ortaklarının, kooperatif tecrübeleri	91
6.3.4. Sulama kooperatifi ortaklarının, kooperatif ile ilgili düşünceleri	92

6.3.5. Sulama kooperatifi ortaklarının, kooperatif yönetimi ile ilgili düşünceleri	98
6.3.6. Kooperatif ortaklarının, sulama ve sulama kooperatifleri hakkındaki düşünceleri	99
6.4. Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular	101
7. SONUÇ ve ÖNERİLER	107
8. KAYNAKLAR	117
EKLER	124
ÖZGEÇMİŞ	147

ÇİZELGE DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 3.1. Kooperatif yöneticilerine ait test güvenilirlik sonuçları	15
Çizelge 3.2. Kooperatif yöneticilerinin, “Keskin Uçlu Sorular”ına ait, test istatistiki sonuçları	16
Çizelge 3.3. Kooperatif yöneticilerinin, “Ölçek Katılım ve Algı Soruları” ile “Gelecek ve Beklenti Analizi Soruları”na ait, test istatistiki sonuçları.....	16
Çizelge 3.4. Kooperatif ortaklarına ait test güvenilirlik sonuçları.....	17
Çizelge 3.5. Kooperatif ortaklarının, “Odaksal Aidiyetlik Analizi Soruları” ile “Ölçek Katılım ve Algı Soruları”na ait, test istatistiki sonuçları	18
Çizelge 3.6. Kooperatif ortaklarının, “Ortağın Tarımsal Bilgileri”ne ait, test istatistiki sonuçları	19
Çizelge 4.1. Dünya su rezervlerinin dağılımı	20
Çizelge 4.2. Havzalara göre yıllık ortalama yüzey suyu su potansiyeli, (2013-2016)	30
Çizelge 4.3. Türkiye genelinde sulamada kullanılan yüzey suyu miktarı, (2000-2016)	34
Çizelge 4.4. Sulama kooperatiflerince yapılan yer altı suyu sulamaları, (2013-2016)	37
Çizelge 6.1. Edirne ilindeki kar ettiğini beyan eden sulama kooperatiflerinin listesi	59
Çizelge 6.2. Edirne ilindeki zarar ettiğini beyan eden sulama kooperatiflerinin listesi	63
Çizelge 6.3. Edirne ilindeki tasfiye elindeki sulama kooperatiflerinin listesi	64
Çizelge 6.4. Edirne ilindeki ekonomik yapısı hakkında vermek istemeyen, sulama kooperatiflerinin listesi	64
Çizelge 6.5. Edirne ili sulama kooperatiflerinin ilçe bazında genel ekonomik bulguları	65
Çizelge 6.6. Kooperatif yöneticilerinin, demografik özellikleri	67
Çizelge 6.7. Kooperatif yöneticilerinin, kişisel bilgilerine ilişkin verileri	69
Çizelge 6.8. Kooperatif yöneticilerinin, kooperatif tecrübelerine ilişkin verileri	70
Çizelge 6.9. Sulama kooperatiflerinin istihdam durumu	71
Çizelge 6.10. Sulama kooperatiflerinin, kadın ortak ve yönetici durumu	72
Çizelge 6.11. Sulama kooperatiflerinin, üst birliklerine üyelik durumu	72
Çizelge 6.12. Sulama kooperatiflerinin, finansman ve kredi ihtiyacının karşılanma yöntemi	73
Çizelge 6.13. Sulama kooperatiflerinin, amacı ve faaliyet alan verileri	74
Çizelge 6.14. Sulama kooperatiflerinin, sulama kaynak verileri	76
Çizelge 6.15. Köylerin işlenebilir tarımsal verileri	76
Çizelge 6.16. Sulama kooperatifleri aracılığıyla, işlenen ve sulanan tarımsal arazi verileri	77
Çizelge 6.17. Sulama kooperatiflerinin bakım ve onarıma ilişkin veriler	78
Çizelge 6.18. Sulama kooperatiflerinin, karşılaştığı problemlere ilişkin veriler.....	79
Çizelge 6.19. Sulama kooperatiflerinin, profesyonel yönetime ilişkin verileri	80
Çizelge 6.20. Sulama kooperatiflerinin, sosyal sorumluluk projelerine ilişkin verileri	80

Çizelge 6.21.Sulama kooperatiflerinin, yayın ve mevzuata ilişkin verileri	81
Çizelge 6.22.Sulama kooperatifleri yöneticilerinin, kooperatif algılarına ilişkin verileri	82
Çizelge 6.23.Sulama kooperatiflerinin, yöneticilerinin gelecek beklentilerine ilişkin verileri.	84
Çizelge 6.24.Sulama kooperatiflerinin, ekonomik analizlerine ilişkin verileri	85
Çizelge 6.25.Kooperatif ortaklarının, demografik özellikleri	86
Çizelge 6.26.Sulama kooperatifleri ortaklarının, tarımsal yapılarına ilişkin verileri	88
Çizelge 6.27.Sulama kooperatifleri ortaklarının, tarımsal bilgilerine ilişkin verileri	89
Çizelge 6.28.Sulama kooperatifleri ortaklarının, ürün deseni bilgilerine ilişkin verileri	90
Çizelge 6.29.Sulama kooperatifleri ortaklarının, kooperatif tecrübelerine ilişkin verileri	92
Çizelge 6.30.Sulama kooperatifleri ortaklarının, bilgilerine ve mevzuata ilişkin verileri	93
Çizelge 6.31.Sulama kooperatifleri ortaklarının, kooperatif tecrübelerine ilişkin verileri	94
Çizelge 6.32.Sulama kooperatifi ortaklarının, kooperatife ilişkin aidiyet düşünceleri	96
Çizelge 6.33.Sulama kooperatifi ortaklarının, kooperatif yönetimi ile ilgili düşünceleri	98
Çizelge 6.34.Sulama kooperatifi ortaklarının, sulama ve sulama kooperatifleri hakkındaki düşünceleri	100
Çizelge 6.35. Kooperatif ortaklarının, “Ölçek Katılım ve Algılarına” ilişkin korelasyonu-1.	101
Çizelge 6.36. Kooperatif ortaklarının, “Ölçek Katılım ve Algılarına” ilişkin korelasyonu-2.	102
Çizelge 6.37. Kooperatif Yöneticilerinin, “Ölçek Katılım ve Algılarına” ilişkin korelasyonu-1	103
Çizelge 6.38. Kooperatif yöneticilerinin, “Ölçek Katılım ve Algılarına” ilişkin korelasyonu-2	103
Çizelge 6.39. Kooperatif ortaklarının, “Sulama ile İlgili Algılarına” ilişkin korelasyonu-1 .	104
Çizelge 6.40. Kooperatif ortaklarının, “Sulama ile İlgili Algılarına” ilişkin korelasyonu-2..	105
Çizelge 6.41. Kooperatif yöneticilerinin, “Ölçek Katılım ve Algılarına” ilişkin korelasyonu-3	106

ŞEKİL DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 4.1 : Ortalama yıllık akış (km ³) (2016)	31
Şekil 4.2 : Potansiyel iştirak oranı (%) (2016)	32
Şekil 4.3 : Toplam tahsis edilen yer altı suyu miktarı (1995-2016)	32
Şekil 4.4 : Sulamaya tahsis edilen toplam yer altı suyu miktarı (1995-2016)	33
Şekil 4.5 : Sulama suyu ile içme suyu, kullanma ve sanayi suyuna tahsis edilen yer altı suyu miktarlarının karşılaştırılması 1995 -2016	33
Şekil 4.6 : Türkiye genelinde sulamada kullanılan DSİ ve diğer kurumlara ait ayrı ayrı sulama suyu miktarları	35
Şekil 4.7 : Türkiye genelinde sulamada kullanılan toplam sulama suyu miktarları.....	36
Şekil 4.8 : DSİ havza bazında yer altı suyu sulama kooperatif sayısı,(2015-2016).....	36
Şekil 5.1 : Edirne ili haritası	39
Şekil 5.2 : Gala gölü	45
Şekil 5.3 : Dalyan gölü	45
Şekil 5.4 : Tuzla gölü	46
Şekil 5.5 : Bücürmene gölü	47
Şekil 5.6 : Pamuklu göl	48
Şekil 5.7 : Altınyazı barajı	49
Şekil 5.8 : Kadıköy barajı	49
Şekil 5.9 : Sultanköy barajı	50
Şekil 5.10: Süloğlu barajı	50
Şekil 5.11: Çakmak barajı	51
Şekil 6.1 : Edirne ili sulama kooperatiflerinin ilçe bazında yüzdesel ve sayısal karlılık dağılımları	66

KISALTMALAR DİZİNİ

AA	: Anadolu Ajansı
AB	: Avrupa Birliği (European Union/ EU)
ABD	: Amerika Birleşik Devleti
BM	: Birleşmiş Milletler (United Nations /UN)
CVİ	: Cevap Vermek İstemiyorum
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSİ	: Devlet Su İşleri
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GTHB	: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
GWP	: Küresel Su Ortaklığı (Global Water Partnership)
ICA	: International Cooperative Alliance (Uluslararası Kooperatif Alyansı)
MÖ	: Milattan Önce
MS	: Milattan Sonra
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TTSO	: Tekirdağ Ticaret ve Sanayi Odası
TÜSİAD	: Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği,
USİAD	: Ulusal Sanayici ve İş Adamları Derneği
TAGEM	: Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü
UNCED	: Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
ve ark.	: ve arkadaşları
vs.	: vesaire
vd.	: ve diğerleri
°C	: Santigrat
Bar	: Barometre
cm	: Santimetre
cm ³	: Santimetreküp
ha	: Hektar, (1 hektar 10.000 metrekareye (m ²) eşittir.
km ²	: Kilometrekare (1 km ² 1000000 metrekareye (m ²) eşittir.)
km ³	: Kilometreküp (1 km ³ 1000000 metreküpe (m ³) eşittir.)
m	: Metre
m ²	: Metrekare
mm	: Milimetre

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında Edirne ilindeki sulama kooperatiflerinin ekonomik yapısı ve kooperatif–ortak ilişkilerinin analizi gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda Edirne’de bulunan sulama kooperatiflerine rassal yöntem ile kooperatif yönetici ve kooperatif ortaklarına anketler gerçekleştirilmiştir. Daha önce literatürde çalışılmamış bir konu ve alan olması açısından yazına önemli bir katkı sunacaktır.

Doktora çalışmalarım süresince öneri ve yapıcı eleştirileriyle bana ışık tutan, benden yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen, değerli danışman hocam Prof. Dr. Sayın Gülen ÖZDEMİR’e,

Doktora çalışmalarım boyunca, beni her zaman destekleyen ve teşvik eden Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü tüm öğretim elemanlarına,

Akademik camiada yer almama vesile olan, her konuda bana destek olan, güç veren, inanan, akademik hayattaki duruşu ve kişiliğini her zaman örnek aldığım, doktora eğitimimde önemli katkıları olan, sevdiğim ve saygı duyduğum Prof. Dr. Sayın Erol ÇAKIR’a

Doktora çalışmamın başından itibaren, bana her zaman destek olan, her türlü rahat çalışma ortamı hazırlayan, eşim Nedret AKTOPRAK’a ve varlığıyla bana yaşama sevinci ve azmi veren canım kızım Meriç Aleyna AKTOPRAK’a,

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında ve en zor günlerimde yanımdan hiç eksik olmayan, her zaman destekleriyle bana güç veren, isimleri yüreğimde sonsuza kadar yazılı olacak iki güzide mesai arkadaşına,

Sonsuz teşekkürlerimi borç bilirim.

Haziran, 2019

Seyfi AKTOPRAK

1. GİRİŞ

Edirne yüzyıllar boyunca önemli bir tarım merkezi konumunda olmakla birlikte, XIX. yüzyılın sonlarına doğru İstanbul'un tahıl ambarı ve mandırası konumundaydı. Bunun en önemli nedeni, verimli ovalara (İpsala-Ergene) ve sulama açısından ise zengin vadilere (Meriç-Ergene-Tunca) sahip olmasıdır. Bu bağlamda Edirne ilinde, tarımsal ürünlerin verimliliği ile birlikte kooperatifçiliğin de gelişmesi söz konusu olmuştur. Tabii burada eleştirel yaklaşım ile bir değerlendirme yapmak gerekmektedir. Türkiye'de 1980'li yıllarda neo-liberal politikaların bir sonucu olarak, tarımsal girdi fiyatlarının yükselmesi ve ithal ikameci politikalar ile birlikte değişimler yaşanmaya başlamıştır. Bu değişimlerin sonuçlarından en çok etkilenen bölgelerden biri Trakya, özelinde ise Edirne ili olmuştur. Yine bahsi geçen politikalar sonucunda Trakya'da; özellikle Çorlu, Lüleburgaz ve Çerkezköy'de aynı dönemde başlayan sanayileşme ile birlikte tarım arazilerinin yok edilmesi sorunu ile de karşılaşmıştır.

Bölgedeki sanayileşme ile birlikte tarım arazilerinin yok edilmesinin yanı sıra yer altı kaynak sularının ve nehirlerin (Ergene) kirletilmesi sorunu ile de karşılaşmaktadır. Bu neo-liberal dönüşüm ile birlikte sosyo-ekonomik değişimler, demografik değişimleri de beraberinde getirmiş ve bunun sonucunda Trakya köylerinde (tarımsal üretimin en çok gerçekleştiği yerler) nüfus 1980 yılından 2018 yılına üçte iki oranında azalmıştır.

2018 yılının ortalarında tüm dünyada ve Türkiye'de değer sistemlerinin çöküşü ile zenginler ve yoksullar arasındaki uçurum giderek artmaktadır. Bir ekonomik sistem eleştirisi olarak Gülen Özdemir'e göre; ***“Demokratikleşmenin genişlemesi gerçeğine karşın, toplumun zayıf grupları başta olmak üzere çok fazla sayıda insan baskıya ve yoksulluğa maruz kalmaktadır. Yoksulluk, işsizlik ve toplumsal çözülme genellikle soyutlanma, marjinalleşme ve şiddetle sonuçlanmaktadır.”*** (Özdemir, 2016) Bu durum, dünyanın ve Türkiye'nin daha fazla kooperatifçiliğe önem vermesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda kooperatifçiliği, birlikte hareket etme, dayanışma, sorunlara ortak çözüm bulma anlamında aldığımızda, kooperatif tarihinin insanlık tarihi kadar eski olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. (Rehber, 2011)

Çalışmanın temelini sulama kooperatifleri bağlamında Edirne İli örneği kapsamında kooperatif-ortak ilişkileri oluşturmaktadır. Bu nedenle öncelikle genel kavram olan kooperatif/kooperatifçilik hakkında kısaca bilgi vermek yerinde olacaktır.

Farklı kaynaklarda kooperatifçilikle ilgili birçok tanıma rastlandığı görülmektedir. Örneğin Mülayim, kooperatifi şu şekilde tanımlamıştır;

“... spekülâtif (vurguncu) kapitalist sektöre karşı bireyleri birleştirerek ekonomik yönden savunmalarını sağlamakla beraber, ortaklarının özel mülklerini ve işletme bütünlüklerini massetmemekte; aksine, onları paylaşıklık (müşterek) bir ekonomik amaç uğruna birleştirmek suretiyle, onların ekonomik bağımsızlık ve özgürlüklerini arttırmaktadır.”(Mülayim, 2003).

Morris Altman ise kooperatifi;

“... faydaları bireysel üyeler arasında eşit ölçüde dağıtıldığı, kullanım veya mülkiyet temelinde faydaları dağıtan, kontrol mekanizması olan gönüllü bir bireyler ağı....”
(Altman, 2010)

olarak tanımlamaktadır.

1163 Sayılı Kooperatifler Yasasına göre kooperatif;

“Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklara” denir.

Yine bir başka tanımda ise; kooperatif, insanların sosyal yardımlaşma için gönüllü katıldıkları eşit söz hakkına sahip oldukları, fayda ve risklerin paylaşıldığı demokratik örgütlerdir (Schwettmann, 1997). Kooperatifler, ekonomik olduğu kadar sosyal yönüyle de toplumlar için önemli bir kalkınma aracı olarak kullanılmaktadır. Ayrıca sürdürülebilir kalkınmayı ilerleten ve sosyal sınıf farklılıklarıyla mücadele eden, fakirliği hafifleten, uygun işleri yaratma gücü sağlayan, en güçlü araçlardan biri olarak görülmektedir (Özdemir ve Başaran, 2004).

Küresel anlamda kooperatifçiliğin gelişmiş ve bir o kadar da önemli bir hareket haline geldiğinin altını çizmekte fayda vardır. Temeli 1895 yılında atılmış olan ve adeta kooperatiflerin çatı örgütü olan Uluslararası Kooperatif Alyansı (International Cooperative Alliance/ICA)'na bağlı 107 devlette ve 309 kooperatif örgüt içinde 1,2 milyarın üzerinde üye bulunmaktadır (www.ica.coop, 2018). Birleşmiş Milletler (**United Nations/UN**) verilerine göre, kooperatifler 3 milyara yakın kişiye hizmet götürmektedir. Dünyada en büyük 300 kooperatifin yıllık cirosu, 1.000 milyar ABD doları civarında bulunmaktadır. Bu miktar, dünya ülkeleri

arasında 10. büyük ekonomiye karşılık gelmektedir (Rehber, 2011). Günümüzde, dünyanın değişik yerlerinde 1,2 milyarın üzerinde insan kooperatif ortağıdır. Dünya nüfusunun %10'u, Avrupa Birliği (European Union/ EU) devletlerinin fertlerinin %20'si kooperatif ortağıdır (Özdemir, 2016).

Türkiye’de kooperatifçilik hareketinin, Mithat Paşa’nın 1863 yılında kurmuş olduğu “**Memleket Sandıklarıyla**”¹ başlamış olduğu kabul edilmektedir (Rehber, 2011). Kooperatifçiliğin geliştirilmesi çalışmaları cumhuriyet ilân edilmeden önce başlamış, ancak 1920 yılında hükümet tarafından hazırlanan, “**Kooperatif Şirketler Kanun Tasarısı**” kabul edilmemiştir. Nihayet, 1923 yılında 97 maddelik “**İstihsal, Alım ve Satım Ortaklık Kooperatifleri Nizamnamesi**” çıkarılmıştır. Bu nizamnameye göre, çoğunluğu tarım alanında olmak üzere birçok kooperatif kurulmuştur (Rehber, 2011).

Mustafa Kemal Atatürk, Türk kooperatifçiliği açısından önemli bir yere sahiptir, 1920 yılından ölümüne kadar geçen süre içinde, Türk kooperatifçilik hareketine önderlik yapmış ve önemli katkılarda bulunmuştur. Çiftçilerin kooperatifleşmesi konusunda çalışmalar yapmış ve gerekli kanunların çıkarılmasında önemli rol oynamıştır. Atatürk bunlarla da yetinmemiş, eylemiyle de kooperatifleşme hareketine katkıda bulunmuştur. Örneğin, iki kooperatifin kurucu ortağı olmuştur (Kaymakçı, 2015).² Cumhuriyet döneminde tarımsal örgütlenmeyle ilgili en önemli gelişme, 1935 yılında kabul edilen “**Tarımsal Satış Kooperatifi ve Birlikleri Kanunu**” ile 2836 sayılı “**Tarım Kredi Kooperatifleri**” kanunlarının kabul edilmesidir (Rehber, 2011). 1982 Anayasası’nda “**Ekonomik Hükümler**” altında kooperatifçilikle ilgili 171. madde³ oluşturulmuştur (www.anayasa.gen.tr,2018).

Günümüzde dünyada başarılı olan büyük kooperatifler, güçlü bir kooperatif görünümü sağlamak için, açık ve net bir politikanın uygulanması gerektiğini göstermişlerdir. Bu tür bir politikayı yürütmek için yeterli önlemlerin alınmış olması durumunda, güçlü bir ortaklık tabanı sağlamak ve on binlerce ortaktan oluşan gruplarla birlikte, ortaklarının kooperatiflerinin

---

¹Bahsi geçen Sandık, 19. yy ’da Osmanlı Devleti tarafından yüksek faiz ve tefeciliğe karşı oluşturulmuştur. Aslında Ziraat Bankası’nın temeli olarak da kabul edilir. Bu bağlamda Osmanlı’nın ilk kooperatif sistemi olarak kabul görmesine karşın, modern bir kooperatif sistemi olarak değerlendirmek mümkün değildir.

² Bunlardan biri, tarımsal amaçlı bir kooperatif olan Tarım Kredi Kooperatifi’dir. Diğer ise, Ankara Memurları Tüketim Kooperatifi’dir.

³ 171. Madde : “Devlet, milli ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır” (www.anayasa.gen.tr, 2018).

yönetimine ve kontrolüne aktif olarak katılımını sağlamak mümkün olmuştur (Özdemir ve İnan, 2004).

Günümüzde kooperatifçilik, sosyal ve ekonomik hareket olarak kabul edilmektedir. Kooperatifçilik toplumların ekonomik büyümesi ve kalkınmasında önemli araçlardan birisi olarak kabul görmektedir. Kooperatifler ortaklarının ekonomik çıkarlarını korurken, işletmeleri aracılığıyla da yatırımlar yaparak, istihdamın artmasına, bölgesel kalkınmanın gerçekleşmesine, yoksulluğun azaltılmasına ve ülkelerin sermaye birikimine katkı sağlamaktadırlar. Ayrıca, üretim için gerekli olan girdileri ucuza sağlayarak, toplumsal işbirliği ve dayanışma ruhunun geliştirilmesi ile birlikte girişimciliğin desteklenmesi, kooperatiflerin ülke ekonomilerine yaptığı diğer katkılar olarak ifade edilmektedir (Özdemir ve Ülker 2011, Özdemir 2016).

Kooperatiflerin temel görevi; sosyal ilişkilere örneğin arkadaşlıklara ve dostluklara dayanan, güven esaslı toplumsal yapılanmalardır. Bununla birlikte, kooperatifi oluşturan topluluğun temelinde kolektif yarar elde etme amacıyla bir araya gelme düşüncesi egemendir. Bu bağlamda kolektif fayda için işbirliği yaparlar. Bu işbirliğinin başarılmasındaki anahtar öge; *“üreticiler arasında güvenin ve dostça ilişkilerin kurulmasıdır”* (Bilgin, 2007). Bu durumun temeli Özdemir’e göre;

“...Bir kooperatifin varoluş nedeni ortaklarıdır. Ortaklar kooperatiflerin hem sahibi hem de müşterisidirler. Bu nedenle, ortakların amaçları ile kooperatifin amaçları birbiriyle uyum sağlamalıdır. Eğer amaçlar uyuşmuyor ise kooperatif başarılı olamaz. Bu nedenle, Türkiye’de tarımsal kooperatifçiliğin gelişebilmesi için “kooperatif-ortak ilişkilerinin” sağlıklı ve tutarlı olması gerekmektedir. Demokratik kooperatifçiliğin esası budur. Özellikle ortakların kooperatif yönetimine daha aktif bir biçimde katılmasının sağlanması ve bu gerçekleşmiyorsa, bunun nedenlerinin ortaya konulması araştırılması gereken önemli bir konudur...” (Özdemir, 1996).

Özdemir eserinde;

“...Kooperatifler, yalnızca ortaklarına değil ekonomiye sağladıkları katkı açısından da önemlidir. Kooperatiflerin milli ekonomilere katkısı, farklı ekonomik düzenlerde değişmekle birlikte önemini korumaktadır. Tarımsal kooperatiflerin gayri safi milli hasıladan aldığı pay, 2009 yılında Brezilya’da %40, Kenya’da %45, İran’da %6 olmuştur. Aynı yıllarda kooperatifler Finlandiya’da et üretiminin %74’ünü, süt üretiminin %96’sını sağlamıştır. Fransa’da kooperatifler bankası, kredilerinin

%60'ını karşılamakta, Polonya'da ise sütün %75'i kooperatifler tarafından pazarlanmaktadır..." (Özdemir, 1996 ve Özdemir,2016).

şeklinde belirtmiştir. Türkiye'de "**4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanuna**" ilave, olarak tarımsal amaçlı kabul edilen altı çeşit kooperatif bulunmaktadır⁴ (Özdemir, 1996). Bu kooperatif çeşitlerinden biri de sulama kooperatifleridir. Bu bağlamda sulama kooperatifleri hakkında bilgi vermek faydalı olacaktır.

Akçay'a göre sulama kooperatifleri; **"...yer altı suyu, sulama göleti ve diğer su kaynaklarını kullanmak suretiyle tarım arazilerine sulama suyu temin etmek isteyen çiftçilerin bir araya gelerek kurdukları, demokratik, katılımcı, ekonomik ve sosyal amaçlı örgütlerdir."** (Akçay, 2016). Sulama kooperatifleri yer üstü ve yer altı sularından yararlanmalarına göre iki tipe ayrılmaktadır (Mülayim, 2003).

Türkiye'de tarım alanlarının yaklaşık %32'sinin sulanabildiği bilgisi ile birlikte Devlet Su İşleri (DSİ), 1993 yılından itibaren sulama baraj ve göletlerinin yönetimini sulama birliklerine ya da sulama kooperatiflerine devretmiştir. Trakya bölgesinde ise, sulama tesislerinin hemen hepsinde sulama işletmeciliği sulama kooperatiflerine devredilmiştir. Sulu tarım yapmaya elverişli olan Edirne ilindeki arazileri, yer altı ve yer üstü su kaynakları bakımından zenginliği üst düzeydedir. Örneğin Edirne ilini de kapsayan Meriç-Ergene Havzası için; 2013-2015 yılları arasındaki yüzey suyu su potansiyeli 14.560 km² lik alana yıllık km başı 1,33 km³ yağış almaktadır. 2016 yılında ise yağışın 14.444 km² lik alana yıllık km başı 1,84 km³ yükseldiği gözlemlenmiştir (DSİ:2018). Meriç-Ergene Havzasında yer altı suyu sulama kooperatiflerince işletilen kuyulardan 2016 yılı verilerine göre 510 adet su kuyusundan 20.773 ha arazinin 66 kooperatif tarafından sulandığı görülmektedir (DSİ:2018).

Edirne ilindeki sulama amaçlı kooperatiflerin yöredeki faaliyetleri çeşitli nedenlerle sınırlı kalmaktadır. Başarılı kooperatiflere örnek gösterilebilecek birkaç sulama kooperatifi olmasına rağmen, bölgede faaliyetine devam eden ve etmeye çalışan kooperatiflerin sorunları oldukça fazladır.

Lasley ve Baumel (1996)'a göre; kooperatiflerde ekonomik hedefleri gerçekleştirmek için, birçok insan bir araya geldiğinden sosyal ilişkiler yoğunlaşmaktadır. Yöneticilerin seçim ile göreve gelmesi, ortakların kooperatifin demokratik kontrolü, işbirliğini sağlamak, ortakların

---

⁴ Bunlar, Tarım Kredi Kooperatifleri, Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri, Sulama Kooperatifleri, Su Ürünleri Kooperatifleri, Pancar Ekicileri Kooperatifleri ve Orman Kalkınma Kooperatifleri (Özdemir, 1996).

hedeflerine ulaşılması gibi birçok konuda güven önemli bir rol oynamaktadır. Kooperatiflerde ortak katılımın sağlanması ve sürdürülmesi; ortakların kooperatif faaliyetlerine katılımını sağlamada, performansını artırmada ve kooperatifin başarısını sağlamada güven önemli bir faktördür. Bir kooperatifte ortakların taahhüdü ile güven duygusu arasında yakın bir bağlantı bulunmaktadır. Ortakların birbirine güvenleri düşükse, kooperatiflere olan bağlılığı da düşük olmaktadır. Kooperatif yönetimiyle ortaklar arasındaki, ortakların birbirleri arasındaki ve ortaklar ile yöneticiler arasındaki güven kooperatiflerin başarılı olmasında önemli bir rol oynar ve bu güven kooperatiflere olan bağlılığı da güçlendirmektedir (Lasley ve Baumel, 1996:4).

Lasley ve Baumel'in yukarıda ifade edilen görüşü, aslında çalışmanın mihenk taşlarından birini oluşturmaktadır. Edirne İl'inde bulunan sulama kooperatifleri ile ilgili yönetici-ortak ilişkileri üzerine hiçbir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma sulama kooperatiflerinde, "Edirne İl'indeki üreticilerin örgütlenme seviyesi, yönetici –ortak ilişkileri ve bu ilişkiyi etkileyen faktörler nelerdir?" sorusuna yanıt aranması amacıyla yapılmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı, Edirne ilinde sulama kooperatiflerinin yöneticileri ile ortakları arasındaki ilişkileri, bilimsel veriler ışığında ortaya koymaktır. Bu temel amacın yanı sıra, bahsi geçen ilişkilerde etkili öğeleri ve etki derecelerini belirlemek, "kooperatif-ortak ilişkilerinin" geliştirilmesi ve kooperatiflerin daha etkili hizmet sağlayabilmeleri noktasında alınması gereken önlemlerin neler olduğunu ortaya koymak, çalışmanın ikincil amacını oluşturmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda araştırmaya konulması hedeflenen alt amaçları ise, şu şekilde sıralamak mümkündür; Sulama kooperatifinin bulunduğu coğrafyada işlenebilir tarım arazisi miktarı, kooperatif yöneticilerinin sosyo-ekonomik özellikleri, kooperatiflerin faaliyet alanları, ortaklarına sağladığı hizmetler ve kooperatif-ortak arası ilişkilerdir.

Kooperatif- ortak ilişkileri de kendi içerisinde; ekonomik ilişkiler, demokratik yönetim açısından ilişkiler ve sosyal statü açısından ilişkiler şeklinde gruplandırılabilir. Bununla birlikte ortakların demografik, sosyo-ekonomik, tarımsal üretkenlikleri ve kooperatifler hakkında bilinçleri ile genel kooperatifçilik ilkelerini bilme durumunun ölçülmesi, çalışmanın diğer amaçlarını oluşturmaktadır.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Literatür taraması yapıldığında, öncelikle kooperatif-ortak ilişkileri bağlamında Gülen Özdemir'in doktora tezinden hazırladığı "Tekirdağ İlinde Tarımsal Kooperatiflerde Kooperatif Ortak İlişkileri" isimli çalışma göze çarpmaktadır. Bu çalışma genel hatlarıyla değerlendirildiğinde, kapsam ve içerik zenginliği bakımından ve inceleme alanının genişliğiyle dikkat çekmektedir. Çalışma için 14 köyde 225 kooperatif ortağı ile görüşülmüştür. Özdemir çalışmasında "Ortakların demokratik yönetime bakış açısı, devletle ilişkiler, ortakların kooperatifçilik ilkeleri konusundaki bilgi düzeyleri, kooperatife gidiş sıklığı gibi konularda tarımsal kalkınma kooperatiflerinin diğer kooperatiflere oranla çok daha iyi durumda olduğunu saptamıştır. Sosyal ilişkiler açısından tarımsal kalkınma kooperatiflerini, sırasıyla, tarım satış kooperatifleri ve tarım kredi kooperatifleri izlemektedir." tezini savunmaktadır (Özdemir, 1996). Özellikle kooperatif-ortak ilişkilerinin açıklanmasında, bu eser mihenk taşlarından biri olarak görülmektedir. Ayrıca Özdemir'in 2005 yılında yayımlanan "Cooperative–Shareholder Relations in Agricultural Cooperatives in Turkey" isimli çalışması literatürde önemli bir yer almaktadır. Özdemir bu eserinde; Tarım Kredi Kooperatifleri, Tarım Satış Kooperatifleri ve Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri bağlamında kooperatif-ortak ilişkilerini değerlendirmiştir (Özdemir, 2005).

Betül Sayın'ın "Antalya'da Sulama İşletmeciliği Faaliyetleri, Üreticilerin Sulama Suyu Talebi ve Sulama İşletmeciliğine Katılım Düzeyinin Değerlendirilmesi" isimli doktora tezi, sulama işletmeciliği alanında yapılan tek doktora tezi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eserde, Antalya ilinde bulunan tarım alanlarında su dağıtımını sağlayan yirmi dokuz sulama organizasyonu incelenmiştir. Bu incelemede bahsi geçen işletmelerin; fiziksel, kurumsal ve ekonomik yapıları incelemiş, sulama işletmeciliğinin mevcut durumu ortaya konulmuştur. Ayrıca Sayın, sulama birlikleri, sulama kooperatifleri, köy tüzel kişilikleri ve belediyelerden oluşan sulama organizasyonlarının bulunduğu araştırma alanı olarak seçmiştir. Sulama organizasyonlarının yöneticileri ile yüz yüze görüşülerek anket yapılmış, yürütülen işletme ve bakım faaliyetleri, organizasyonların çiftçi ile ilişkileri, yönetimler arası faaliyetlerin çeşitli değişkenler itibarıyla farklılık ve başarı durumlarının analizi ile organizasyonların teknik, idari ve finansal sorunlarına çözüm önerileri getirilmiştir (Sayın, 2011).

"Konya ili Ereğli ilçesinde bulunan Sağ Sahil Sulama Birliği ile Yenizengen Yas Sulama Kooperatifi Sulama Alanında Yer Alan Tarım İşletmelerinin Karşılaştırmalı Ekonomik Analizi" isimli araştırma Özlem Şenol tarafından yapılmıştır. Şenol, sulama organizasyonlarını

çeşitli açılardan irdelemiş, işletmecilerin bu organizasyonlar hakkındaki düşüncelerini değerlendirmiştir (Şenol, 2005).

Halil Kayhan Akın'ın "Kamu Sulamalarının Sulayıcı Birlik ve Kooperatiflerine Devrinin Çiftçi Katılımı ve Yararlanma Düzeyine Etkileri Üzerine Bir Araştırma" isimli çalışmasında, kamu sularının devredildiği sulama birlik ve sulama kooperatiflerinde çiftçilerin katılımlarını ve yararlanma düzeylerini Antalya İli bazında incelenmiştir. Akın bu araştırmada, sulama kooperatifi ve sulama birliği ortağı çiftçilerin katılım ve yararlanma düzeylerini belirlemiştir (Akın, 1996).

Nazım Yılmaz tarafından 1994 yılında yapılan çalışmada, Konya- Altınekin ilçesinde bulunan sulama kooperatiflerinin işletilmesinde meydana gelen problemleri tespit etmek ve bunlara çözüm yolları üretmek amaçlanmıştır. Çalışma, bölgede bulunan 10 sulama işletmesinde yapılmıştır (Yılmaz, 1994).

Belgin Büyükbaş, sulama kooperatifleri bünyesindeki toprakların, tarımsal sulama açısından özelliklerini Ankara Polatlı örneği üzerinden incelemiştir. Ayrıca, bölge çiftçilerinin kullandıkları sulama yöntemleri ve işletmecilik sorunları anket yardımıyla belirlenmiş, ortaya çıkan sorunlara çözüm önerileri sunulmuştur (Büyükbaş, 2015).

Ayşe Uzunlu, "Konya-Çumra Bölgesi Sulama Kooperatiflerinin Sulama Yönetimi ve Uygulama Sorunları" isimli çalışmasını 2008 yılında tamamlamıştır. Uzunlu'ya göre; "sulama kooperatifleri, sulu tarıma geçişte önemli bir etkiye sahiptir." Bu çalışmada, Konya ilindeki sulama kooperatiflerinin genel durumu açıklanmış ve ilde sulu tarımın yoğun yapıldığı Çumra ilçesindeki sulama kooperatiflerinin il düzeyindeki sayısı, dağılımı ve sorunları belirlenmiş, sorunların çözümü için öneriler getirilmiştir (Uzunlu, 2008).

Esra Topaç Yılmaz'ın çalışmasında, Kayseri ili Yeşilhisar ilçesinde faaliyet gösteren sulama organizasyonları ele alınmıştır. İlçede bulunan sulama kooperatifi, sulama birliği ve belediye sulamalarının faaliyetleri, karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve bu sulamalardan yararlanan Tarım İşletmeleri ile sulama organizasyonları arasındaki ilişkiler ortaya konulmuştur (Topaç, 2000).

Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü (TAGEM) tarafından desteklenen ve Kırklareli Atatürk Toprak ve Su Kaynakları Araştırma Enstitüsü tarafından yürütülen "Sulama İşletmeciliğini Üstlenen Organizasyonların Etkinlik ve Verimliliklerinin

Belirlenmesi” isimli çalışma ise Trakya Bölgesini de içine almakta, ancak daha çok genel sorunlara değinmekte, kooperatif-ortak ilişkilerini detaylı olarak ortaya koyamamaktadır.

Yapılan literatür incelemesi sonucunda; Edirne ilinin sulu tarımı ile Edirne ilinde bulunan sulama kooperatiflerinin ekonomik yapısını ve kooperatif-ortak ilişkilerini ortaya koyan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, bu alışma Edirne ilindeki sulama kooperatifleri ile ortakları arasındaki ilişkileri inceleyeceği için kooperatifçilik alanında bir eksikliği de giderecek nitelikte orijinal bir çalışma olacaktır

3.MATERYAL ve YÖNTEM

3.1 Materyal

Araştırmanın temelini öncelikle ana kaynakların taranması oluşturacağından, ilk olarak gerekli yazın taraması yapılmıştır. Bu kapsamda ulusal ve uluslararası alandaki temel teorik kitaplar ile süreli yayınlara başvurulmuş, internet sitelerinden faydalanılmış, Türkiye’de ve dünyadaki uygulama alanları tespit edilerek benzer çalışmalar ele alınmıştır. Bu aşamada, tez ile ilgili olarak hangi konuların teze dâhil edileceği belirlenmiştir.

Edirne ilindeki sulama kooperatiflerinin ekonomik yapısının analizi yapılarak ve kooperatif-ortak ilişkileri incelendiğinden, orijinal materyalin temelini Edirne ilindeki kooperatifler, kooperatif yöneticileri ve ortaklarından elde edilen bilgiler ile yüz yüze yapılan anketler oluşturmaktadır. İkincil veriler ise; çeşitli kuruluşlarca daha önce yapılmış sulama kooperatifçiliği ile ilgili araştırmalar, çalışmalar ve istatistiki verilerden oluşmaktadır.

3.2 Yöntem

3.2.1 Araştırmanın kapsamı ve kısıtları

Türkiye’de toplam 2500 sulama kooperatifi bulunmaktadır. Kooperatif sayısının fazla olması ve geniş bir coğrafyayı kapsamaması, uygulanacak anket yönteminin tam sayım şeklinde gerçekleşmesinin önünde duran ciddi bir engeldir. Bu nedenle zaman ve maddi kısıntılardan dolayı, çalışma Edirne ilindeki sulama kooperatifleri ile sınırlandırılmıştır. Bu çalışmada Edirne ili sınırları içerisinde bulunan 90 sulama kooperatifi araştırma kapsamına alınmıştır.

Araştırma, kooperatif yöneticileri ve kooperatif ortaklarını kapsayan iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Bu nedenle Edirne ili merkezinde, Enez, Havsa, İpsala, Keşan, Lalapaşa, Meriç, Süloğlu ile Uzunköprü ilçelerinde bulunan sulama kooperatiflerinin yöneticileri ve ortaklarıyla iki ayrı anket çalışması yapılmıştır. Anket sorularının güvenilirliği için, 2017 yılı kasım ve aralık aylarında 30 kooperatif yöneticisi ve 30 kooperatif ortağı ile anket çalışması yapılmıştır. Elde edilen sonuçların, çalışmada kullanılmasında herhangi bir sakınca olmadığı tespit edilmiştir. 2018 yılı ocak ayından, 2018 yılı temmuz ayı sonuna kadar, Edirne ilindeki 90 kooperatif yöneticisine ve kooperatif yöneticisi olmayan, 309 kooperatif ortağına ulaşılarak anket çalışması tamamlanmıştır. Bu araştırma ile elde edilen sonuçların, genellenmesi gibi bir

amacımız bulunmamaktadır. Araştırma sonuçları, Edirne ilindeki sulama kooperatiflerine ait özgü sonuçları kapsamaktadır.

3.2.2 Uygulanan yöntem ve test uygulama sonuçları

Araştırmada ihtiyaç duyulan veriler anket tekniği kullanılarak ve saha çalışması ile yüz yüze görüşülerek elde edilmiştir. Türkiye’de 2500 sulama kooperatifi bulunmakta, bunların 90’ı Edirne ili sınırları içinde yer almaktadır. Edirne ili ve ilçelerinde 90 adet sulama kooperatifinin listesi ve kapsadığı köyler çizelge halinde çalışmanın eklerinde, Ek-1 olarak verilmiştir. Evreni Türkiye’deki sulama kooperatifleri oluştururken, örnekleme Edirne ilindeki sulama kooperatifleri oluşturmaktadır. Örneklem oranı 0,0356’ olarak gerçekleşmiştir. Mevcut örneklem içindeki her bir kooperatiften rastgele seçilen bir yöneticiye ve her bir kooperatiften yönetici olmayan en az üç ortağına anket yöntemi uygulanmıştır. Kooperatif yöneticileri ve kooperatif ortaklarıyla yapılan anketlerden elde edilen veriler, uygun istatistiksel yöntemlerle test edilmiştir.

Literatürün incelenmesi ve Edirne ilinden elde edilen bulgular ışığında araştırma sorularına cevap aranmıştır. Bulgular, aynı zamanda oluşturulan çizelgeler ve grafikler yardımıyla araştırma hipotezleri aracılığıyla sınanmıştır.

3.2.2.1 Uygulanan istatistiksel yöntemler

Araştırmanın temelini oluşturan ana kaynakların, literatür taraması için yapılan çalışmanın ilk aşamasında, “*keşfedici araştırma yöntemi*”⁵ kullanılmıştır. Saha çalışması sırasında, araştırmaya konu olan sulama kooperatiflerinin anket uygulamalarında, “*tam sayım yöntemi*”⁶ uygulanmıştır. Edirne ilinde faaliyet gösteren tüm sulama kooperatifleri anket için ziyaret edilmiştir. Bu anketler sonucunda elde edilen veriler, çalışmanın analiz aşamasında kullanılan verileri oluşturmaktadır.

---

⁵ Keşif araştırması, adından da anlaşılacağı gibi, yalnızca araştırma sorularını araştırmayı amaçlamakta ve mevcut sorunlara kesin çözümler sunmayı amaçlamamaktadır. Bu tür araştırmalar genellikle henüz net olarak tanımlanmamış bir problemi incelemek için yapılır. Sorunun doğasını belirlemek için yürütülen araştırmalar, araştırmaya açık kanıtlar sağlamayı amaçlamamakta, ancak sorunu daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır. Araştırmacı araştırma yaparken, araştırmacı yeni verileri ve yeni kavrayışları açığa çıkararak yönünü değiştirmeye istekli olmalıdır.

⁶ İstatistikte, kesin (anlamlılık) bir test, test istatistiğinin dağılımının türetildiği tüm varsayımların, yaklaşık bir testin aksine karşılandığı bir testtir (yaklaşmanın istenen kadar yakın olarak yapılabileceği) Numune büyüklüğünü yeterince büyük yaparak). Bu, her zaman testin anlamlılık düzeyine eşit bir yanlış reddetme oranına sahip olacak bir önemlilik testi ile sonuçlanacaktır. Örneğin, %5 anlamlılık düzeyinde kesin bir test uzun vadede gerçek boş hipotezleri tam olarak %5 oranında reddedecektir.

Anket yapılan yönetici ve ortakların seçiminde ise, “*Gayeli Örneklem Yöntemi*”⁷ uygulanarak her kooperatiften bir yönetici ve en az üç kooperatif ortağı ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Kooperatif yöneticilerine 48 sorudan oluşan anket çalışmasının bir örneği, çalışmanın ekler kısmında, Ek-2 olarak verilmiştir. Ayrıca kooperatif ortaklarına 48 sorudan oluşan anket çalışmasının bir örneği de çalışmanın ekler kısmında, Ek-3 olarak verilmiştir.

Yapılan anket çalışmalarında, kooperatifler ile ilgili genel bilgilerin yanı sıra, ortakların güvenilirliği, kadınların kooperatiflere ortaklığı, ortakların kooperatif ile olan ilişkileri, kooperatif yönetiminin karşılaştığı sorunlar vb. gibi bilgiler sağlanmıştır. Kooperatif-ortak ilişkileri, ekonomik ilişkiler, demokratik yönetim açısından ilişkiler ve sosyal statü açısından ilişkiler şeklinde gruplandırılmış, bununla birlikte yönetici ortakların demografik ve sosyo-ekonomik yapısı, tarımsal üretkenlikleri ve kooperatif bilinçlerinin ölçülmesi, kooperatifçilik ilkelerini bilme durumu gibi bazı konularda ölçek cetvelleri kullanılmıştır. Ölçek formunda yer alan ifadelerin yanıtları için beş aralıklı metrik⁸ kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan tüm ölçeklerin yapısal geçerlilikleri ve güvenilirlik düzeyleri test edilmiştir. Tüm değişkenlere açıklayıcı faktör ve güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin değerlendirilmesi, SPSS24 istatistiki analiz programı vasıtasıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri analizi çerçevesinde; öncelikle ölçeklerin yapı geçerliliklerinin test edilmesi amacıyla keşfedici faktör analizi gerçekleştirilmiş olup, ölçeklerin her biri için “*İç Tutarlılık Katsayıları*”⁹ (Cronbach’s Alpha)¹⁰ hesaplanmıştır.

⁷ Çalışmanın güvenilirliği açısından bu üç ortak yönetim kurulunda yer almayan ortaklardan rastgele seçilecektir.

⁸ Bu ifadeler; 1=kesinlikle/hiç katılmıyorum, 2=katılmıyorum, 3=kararsızım, 4=katılıyorum, 5=kesinlikle/tamamen katılıyorum

⁹ İstatistik ve araştırmada, iç tutarlılık tipik olarak aynı testteki farklı öğeler arasındaki korelasyonlara (veya daha büyük bir testte aynı alt ölçeğe) dayalı bir ölçümdür. Aynı genel yapıyı ölçmeyi öneren birkaç maddenin benzer puanlar üretip üretmediğini ölçer. Örneğin, bir katılımcı “bisiklet sürmeyi seviyorum” ve “geçmişte bisiklet sürmekten hoşlandım” ifadeleriyle anlaşmayı ifade ettiyse ve “bisikletlerden nefret ediyorum” ifadesiyle uyuşmazsa, bu iyi iç tutarlılığın göstergesi olabilir.

¹⁰ İç tutarlılık, genellikle Cronbach alfa ile ölçülür; bu, öğeler arasındaki çift yönlü korelasyonlardan hesaplanan bir istatistiktir. İç tutarlılık, negatif sonsuzluk ile bir arasında değişir. Konu-içi değişkenlikten daha fazla konu-içi değişkenlik olduğunda katsayı alfa negatif olacaktır. İç tutarlılığı açıklamak için yaygın olarak kabul edilen bir başparmak kuralı şöyledir:

Cronbach's Alpha İç tutarlılık
$\alpha \geq 0.9$ Mükemmel
$0.9 > \alpha \geq 0.8$ İyi
$0.8 > \alpha \geq 0.7$ Kabul Edilebilir
$0.7 > \alpha \geq 0.6$ Belirlenebilir
$0.6 > \alpha \geq 0.5$ Yoksul
$0.5 > \alpha$ Kabul Edilemez

Çok yüksek güvenilirlik (0.95 veya daha yüksek) zorunlu değildir, çünkü bu öğeler gereksiz olabilir. [3] Güvenilir bir enstrümanın tasarlanmasındaki amaç, benzer öğelere ilişkin puanların ilişkili olması (içsel olarak tutarlı), ancak her birinin de bazı benzersiz bilgilere katkıda bulunmasıdır. Ayrıca daha dar yapıları ölçen testlerde Cronbach

Çalışmanın sonucunda elde edilen orijinal istatistiksel veriler EK.4’te verilmiştir. Değişkenler arası ilişkilerin belirlenmesi amacıyla, **“Pearson Korelasyon Analizi”¹¹** kullanılarak araştırma

alfa'nın mutlaka daha yüksek olduğunu ve daha genel, geniş yapıların ölçüldüğünde daha düşük olduğunu unutmayın. Bu olgu, bir dizi başka sebeple birlikte, iç tutarlılık ölçüleri için nesnel kesme değerlerinin kullanılmasına karşı tartışılmaktadır. Alfa aynı zamanda öge sayısının bir işlevidir, bu nedenle daha kısa ölçekler genellikle daha düşük güvenilirlik tahminlerine sahip olacaktır ancak yine de çoğu durumda daha düşük bir yük olduğu için tercih edilebilir olacaktır. Bkz. (Knapp, 1991; Streiner, 2003; ve Peters, 2014)

¹¹ İstatistikte Pearson korelasyon katsayısı, Pearson çarpım-moment korelasyon katsayısı (PPMCC) veya iki değişkenli korelasyon olarak da adlandırılır, ikisi arasındaki doğrusal korelasyonun bir ölçütüdür. X ve Y değişkenleri +1 ile -1 arasında bir değere sahiptir, burada 1 toplam pozitif doğrusal korelasyon, 0 doğrusal korelasyon değildir ve -1 toplam negatif lineer korelasyondur. Pearson korelasyon katsayısı, iki değişkenin standart sapmalarının çarpımıyla kovaryansdır. Korelasyon katsayısı, iki değişken arasındaki doğrusal korelasyonun yön ve kuvvetinin sayısal bir ölçüsüdür. Çeşitli formüller kullanılarak çeşitli korelasyon katsayısı türleri tanımlanmıştır. Ancak Pearson korelasyon katsayısı olarak da bilinen Pearson korelasyon katsayısı, iki değişken arasındaki doğrusal ilişkiyi tanımlamak için en yaygın kullanılan yöntemdir. Aslında Korelasyon Katsayısı terimi genellikle Pearson Korelasyon Katsayısını ifade etmek için kullanılır. Pearson korelasyon katsayısı 'r' hesaplamak için kullanılan formül aşağıdaki gibidir:

$$r = \frac{1}{n-1} \sum \frac{(x_i - \bar{X})(y_i - \bar{Y})}{s_x s_y}$$

R değeri +1 ile -1 arasında değişir:

- $r > 0$, X ve Y'nin pozitif ilişkisini gösterir: biri büyüdükçe diğeri büyür.
- $r < 0$ negatif ilişkiyi gösterir: biri büyüdükçe diğeri küçülür.
- $r = 0$ ilişki olmadığını gösterir.

Bu formülün nasıl çalıştığı ele almak gerekirse aracı X ve Y'den çıkartarak ve ardından sonuçları çarparak başlar. Bir değişkeni ortalamadan çıkardığımızda, ortaya çıkan değerlerin bazıları pozitif ve bazı negatif olacaktır. Aracı X ve Y'den çıkardığımızda, her iki değişkende de gerçekleşecektir. X ve Y arasında bir ilişki yoksa, ve arasında sistematik bir ilişki olmayacaktır. Bu nedenle, birinin pozitif değerleri diğerrinin pozitif ve negatif değerleri ile rastgele aynı ve ilk değişkenin negatif değerleri ile aynı olacaktır. Bu nedenle toplamı aldığımızda, tüm bu olumlu ve olumsuz sonuçlar birbirini iptal etme eğiliminde olacak ve 0'a yakın olacaktır.

X ile Y arasında bir ilişki yoktur, $(x_i - \bar{X})$ and $(y_i - \bar{Y})$ sistematik bir ilişki olmayacaktır. Bu nedenle, birinin pozitif değerleri diğerrinin pozitif ve negatif değerleri ile rastgele aynı ve ilk değişkenin negatif değerleri ile aynı olacaktır. Bu yüzden toplamı aldığımızda $(x_i - \bar{X})(y_i - \bar{Y})$ tüm bu olumlu ve olumsuz sonuçlar birbirini iptal etme eğiliminde olacak ve 0'a yakın olacaktır. Ancak iki değişken pozitif olarak ilişkili ise, o zaman pozitif değerler $(x_i - \bar{X})$ pozitif değerlerle eşleşecek $(y_i - \bar{Y})$ ve negatif değerler ile negatif değerler alacaktır. Toplamı $(x_i - \bar{X})(y_i - \bar{Y})$ pozitif bir “üretecektir. Olumsuz ilişkide, pozitif değerler $(x_i - \bar{X})$ negatif değerlerle eşleşecek $(y_i - \bar{Y})$ ve tersi oluşacaktır. Sonra toplamı $(x_i - \bar{X})(y_i - \bar{Y})$ ve r, negatif olacaktır. X'in Pearson korelasyonunu kendisi ile hesaplırsak, sonuç 1 olacaktır:

$$r = \frac{1}{n-1} \sum \frac{(x_i - \bar{X})(x_i - \bar{X})}{s_x s_x} = \frac{\sum (x - \bar{X})^2}{s_x^2} = 1 \text{ Hesaplamanın kısa yol formülü olarak:}$$

$$r = \frac{1}{n-1} \sum \left[\frac{(x_i - \bar{X})}{s_x} \times \frac{(y_i - \bar{Y})}{s_y} \right] \text{ Bir z skoru için formül hatırlamak için: } z = \frac{(x - \bar{X})}{s} \text{ alınır ve;}$$

$r = \frac{1}{n-1} \sum z_x z_y$ Bu nedenle, orijinal X ve Y değerlerini z-skorlarına dönüştürerek, her bir durum için z_x ve z_y 'yi çarparak ve ürünlerin toplamını $n - 1$ 'e bölerek” r'i hesaplanabilir. Ayrıca bkz. (SPSS Tutorials: Pearson Correlation, 2017; Moriya,2008 ve Fulekar 2009)

hipotezleri test edilmiştir. Belirlenen değişkenler arası ilişkilerin açıklanması amacıyla ise, “*Spearman Analizi*”¹² kullanılmıştır. Elde edilen analiz sonuçlarından hareketle, konuyla ilgili ilişkiler irdelenerek gerekli çıkarımlarda bulunulmuş ve çalışma eleştirel ve analitik bir çerçeveye oturtulmuştur.

3.2.2.2 Araştırma hipotezleri ve varsayımları

Araştırmaya katılan kooperatif yöneticileri ve kooperatif ortaklarının, anket formlarındaki ifadelerinin gerçekleri yansıttığı ve doğru olarak cevapladıkları varsayılmaktadır. Bu nedenle, araştırma amacı ve modeli doğrultusunda geliştirilen hipotezler aşağıdaki gibidir;

H₁: Sulama kooperatifi ortaklarının, yöneticilerle ilgili algıları olumlu yöndedir.

H₂: Sulama kooperatifi ortakları, yönetici ve başkanı dürüst ve güvenilir olarak görmektedir.

H₃: Sulama kooperatifi ortakları, kooperatiflerin başarılı şekilde yönetildiğini fikrine sahiptir.

H₄: Sulama kooperatif yöneticileri, kooperatiflerini başarılı görmektedir.

H₅: Sulama kooperatifi yöneticileri, kooperatiflerinde demokratik ve katılımcı yöntemlerle yönettikleri fikrine sahiptir.

H₆: Sulama kooperatifi ortakları, sulama kooperatiflerini verimi ve gelirlerini artırıcı bir unsur olarak görmektedir.

H₇: Sulama kooperatifi ortakları, sulama kooperatifleri sayesinde su kaynaklarının daha verimli kullanıldığını düşünmektedirler.

H₈: Sulama kooperatifi yöneticileri, sulama kooperatiflerinin tarımsal verim ve kaliteyi arttırdığını düşünmektedirler.

H₉: Sulama kooperatifi yöneticilerinin, sulama kooperatiflerinin devlet desteği görme ve kooperatiflerin geleceği konusunda algıları olumlu yöndedir.

H₁₀: Sulama kooperatifi yöneticileri, kooperatif ilkeleri konusunda yeterli bilgiye sahip oldukları algısına sahiptir.

H₁₁: Sulama kooperatifi yöneticileri, kooperatif ortaklarına süt toplama, akaryakıt, gıda vb. hizmetlerin de götürülmesi gerektiği algısına sahiptir.

---

¹² Spearman Rho Correlation Coefficient (Spearman Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı) Likert ölçekli soruların aralarındaki korelasyonun hesaplanması gerektiği durumlarda eğer verilen cevapların dağılımı normal değilse, iki sürekli değişken arasındaki ilişkinin belirlenmesinde kullanılır.

3.2.2.3 Kooperatif yöneticilerine ait test uygulama sonuçları

Araştırmada ihtiyaç duyulan veriler anket teknikleri kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın amacı ve modeli doğrultusunda literatürden elde edilen ölçekler, güvenilirliklerinin tespiti ve nihai uygulamadan önce gerekli düzeltmelerin yapılabilmesi gerekçesiyle test edilmiştir.

Çalışmanın güvenilirlik testi için 30 kooperatif yöneticisine uygulanan ankete, “Cronbach’s Alpha” testi yapılmıştır. Kooperatif yöneticilerine uygulanan ve çalışmanın Ek-2’inde sunulan yönetici anket formundaki, 1’den, 16.’ya kadar olan sorular, 19.soru ve 28’den, 30’a kadar olan sorular teste katılmamıştır. Bu soruların bir kısmı kooperatif yöneticilerinin demografik özellikleri yansıtmaktadır. Soruların diğer kısmı ise, soruya verilen cevaplar doğrultusunda, bağlantılı ve açık uçlu soruların olmasıdır. Ayrıca bu soru grubunda, sorunun yanıtına bağlı olarak, çoklu yanıt verilebilen sorular olduğu için, “Cronbach’s Alpha” testine alınamamıştır.

Kooperatif yöneticilerine uygulanan anketteki “Keskin Uçlu Sorular”, 17.-27. sorular aralığında yer almaktadır. Ankette 5’li likert ölçeği ile ölçeklendirilen “Ölçek Katılım ve Algı Soruları” ile “Gelecek ve Beklenti Analizi Soruları” başlıkları altında yer alan 31’den 45’e kadar numaralandırılmış sorulara uygulanan “Cronbach’s Alpha” analizine ait test istatistiki sonuçları Çizelge 3.1.’de verilmiştir.

Çizelge 3.1. Kooperatif yöneticilerine ait test güvenilirlik sonuçları

Kullanılan Ölçek Adı	Cronbach's Alpha (α)	Madde Sayısı (Soru Sayısı)
Keskin Uçlu Sorular	,533	10
Ölçek Katılım ve Algı Soruları ile Gelecek ve Beklenti Analizi Soruları	,733	15

Yukarıda verilen Çizelge 3.1.’deki anketi oluşturan ölçeklerden “Keskin Uçlu Sorular”ın test verilerine ilişkin Cronbach’s Alpha analizi az kabul edilebilir güvenilirlik ölçek aralığı olan 0,50-0,60 aralığında bulunması (0,533 olarak görülmektedir), “Ölçek Katılım ve Algı Soruları” ile “Gelecek ve Beklenti Analizi Soruları”nın test verilerine ilişkin Cronbach’s Alpha analizi kabul edilebilir güvenilirlik ölçek aralığı olan, 0,70-0,80 aralığında bulunması nedeniyle (0,733 olarak görülmektedir) verilerin bu çalışmada kullanılmasında bir sakınca olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmadaki “Keskin Uçlu Sorular”ın ile “Ölçek Katılım ve Algı Soruları” ve “Gelecek ve Beklenti Analizi Soruları”nın kooperatif yöneticilerine uygulanabilirliğinin testi için gerekli veriler, 30 kooperatif yöneticisine uygulanmıştır. Bu testin sonuçlarına ilişkin istatistiki verilerin bütünü, aşağıdaki Çizelge 3.2.ve Çizelge 3.3’de bulunmaktadır.

Çizelge 3.2. Kooperatif yöneticilerinin, “Keskin Uçlu Sorular”ına ait, test istatistiki sonuçları

Soru No	Ortalama	Standart Sapma	Frekans (□)	Ölçek Ortalamaları	Varyans	Korelasyon	Çoklu Korelasyon	Cronbach's Alpha (α)
S17	1,5333	,50742	30	19,6000	34,800	-,514	.	,596
S18	1,4667	,50742	30	19,6667	29,678	,370	.	,504
S20	1,4333	,67891	30	19,7000	30,217	,175	.	,523
S21	2,7333	,86834	30	18,4000	35,076	-,374	.	,616
S22	2,7667	1,35655	30	18,3667	29,137	,069	.	,554
S23	2,6667	1,49328	30	18,4667	23,154	,459	.	,425
S24	2,9333	1,85572	30	18,2000	19,062	,585	.	,347
S25	1,4000	1,22051	30	19,7333	27,513	,233	.	,506
S26	2,0333	1,71169	30	19,1000	22,576	,398	.	,442
S27	2,1667	1,72374	30	18,9667	21,275	,486	.	,402

Çizelge 3.3. Kooperatif yöneticilerinin, “Ölçek Katılım ve Algı Soruları” ile “Gelecek ve Beklenti Analizi Soruları”na ait, test istatistiki sonuçları

Soru No	Ortalama	Standart Sapma	Frekans (□)	Ölçek Ortalamaları	Varyans	Korelasyon	Çoklu Korelasyon	Cronbach's Alpha (α)
S31	4,6667	,75810	30	56,7000	24,010	,511	,884	,701
S32	4,5333	,77608	30	56,8333	23,454	,575	,898	,693
S33	4,2333	,62606	30	57,1333	26,878	,171	,707	,733
S34	4,1333	1,35782	30	57,2333	20,530	,488	,719	,703
S35	1,3667	,92786	30	60,0000	26,000	,160	,547	,741
S36	1,1333	,57135	30	60,2333	26,254	,307	,489	,723
S37	4,4000	,93218	30	56,9667	22,516	,564	,758	,690
S38	4,3667	,96431	30	57,0000	22,000	,602	,682	,684
S39	4,4667	,62881	30	56,9000	23,679	,703	,648	,687
S40	4,8333	,37905	30	56,5333	27,361	,220	,624	,730
S41	4,6667	,47946	30	56,7000	26,976	,235	,734	,728
S42	4,7667	,62606	30	56,6000	27,766	,033	,147	,744
S43	4,5667	,67891	30	56,8000	27,476	,062	,763	,744
S44	4,7333	,44978	30	56,6333	27,344	,177	,547	,732
S45	4,5000	,86103	30	56,8667	25,637	,229	,702	,732

3.2.2.4 Kooperatif ortaklarına ait test uygulama sonuçları

Kooperatif ortakları için araştırmada ihtiyaç duyulan veriler anket teknikleri kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın amacı ve modeli doğrultusunda literatürden elde edilen ölçekler, güvenilirliklerinin tespiti ve nihai uygulamadan önce gerekli düzeltmelerin yapılabilmesi gerekçesiyle test edilmiştir.

Çalışmanın güvenilirlik testi için 30 kooperatif ortağına uygulanan ankete, “Cronbach’s Alpha” testi yapılmıştır. Kooperatif ortaklarına uygulanan ve çalışmanın Ek-3’ünde sunulan ortak anket formundaki, 1’den,4.’e kadar olan sorular ve 12’den, 24’e kadar olan sorular teste katılmamıştır. 1’den 4’e kadar numaralandırılmış soruların test ile sinanmamasının nedeni “Demografik Durum Analizi”ne ait olmasıdır. Ayrıca, “Ortağın Tarımsal Bilgileri Üzerine Sorular” başlığı altında yer alan sorulardan 12. soruya birden fazla yanıt verilebildiği için bu soru “Cronbach’s Alpha” testine alınmamıştır. “Verimlilik ve Sulu Tarım Analiz Soruları”, “Kooperatif Ortağı Eğitim Bilgi Analiz Soruları” ve “Gri Tonlu Sorular” yine birden fazla yanıt alınan sorular ve farklı yanıt seçenekleri bulunması nedeniyle “Cronbach’s Alpha” testine alınmamıştır.

Kooperatif ortaklarına test için uygulanan anketteki “Ortağın Tarımsal Bilgileri”, 5.-11. sorular aralığında yer almaktadır. Ankette 5’li likert ölçeği ile ölçeklendirilen “Odaksal Aidiyetlik Analizi Soruları” ile “Ölçek Katılım ve Algı Soruları” başlıkları altında yer alan 25’den 45’e kadar numaralandırılmış sorulara uygulanan “Cronbach’s Alpha” analizine ait test istatistikisi sonuçları aşağıda izelge 3.4.’de verilmiştir.

Çizelge 3.4. Kooperatif ortaklarına ait test güvenilirlik sonuçları

Kullanılan Ölçek Adı	Cronbach's Alpha (α)	Madde Sayısı (Soru Sayısı)
Ortağın Tarımsal Bilgileri	,628	7
Odaksal Aidiyetlik Analizi Soruları ile Ölçek Katılım ve Algı Soruları”	,881	24

Yukarıda verilen izelge 3.4.’deki anketi oluşturan “Ortağın Tarımsal Bilgileri”nin test verilerine ilişkin Cronbach’s Alpha analizi kabul edilebilir güvenilirlik ölçek aralığı olan 0,60-0,80 aralığında bulunması nedeniyle (0,628 olarak görölmektedir), “Odaksal Aidiyetlik Analizi Soruları” ile “Ölçek Katılım ve Algı Soruları”nın test verilerine ilişkin Cronbach’s Alpha analizi yüksek güvenilirlik ölçek aralığı olan 0,80-1,00 aralığında bulunması nedeniyle (0,881

olarak görülmektedir), verilerin bu çalışmada kullanılmasında bir sakınca olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmadaki “Odaksal Aidiyetlik Analizi Soruları” ile “Ölçek Katılım ve Algı Soruları” ve “Ortağın Tarımsal Bilgileri”nin kooperatif ortaklarına uygulanabilirliğinin testi için gerekli veriler, 30 kooperatif ortağına uygulanmıştır. Bu testin sonuçlarına ilişkin istatistikî verilerin bütünü, aşağıdaki Çizelge 3.5.ve Çizelge 3.6’da bulunmaktadır.

Çizelge 3.5. Kooperatif ortaklarının, “Odaksal Aidiyetlik Analizi Soruları” ile “Ölçek Katılım ve Algı Soruları”na ait, test istatistikî sonuçları

Soru No	Frekans (□)	Ölçek Ortalamaları	Varyans	Korelasyon	Çoklu Korelasyon	Cronbach's Alpha (α)
S25	30	95,2333	169,909	,326	.	,879
S26	30	95,3000	169,390	,349	.	,879
S27	30	94,9000	175,610	,184	.	,882
S28	30	96,6000	142,524	,665	.	,870
S29	30	97,9333	166,892	,215	.	,885
S30	30	95,5667	175,013	,021	.	,887
S31	30	95,6000	166,593	,371	.	,878
S32	30	95,0000	173,655	,303	.	,880
S33	30	95,1667	165,937	,606	.	,875
S34	30	95,2000	163,959	,717	.	,873
S35	30	95,5000	162,397	,561	.	,874
S36	30	95,5333	159,223	,741	.	,870
S37	30	95,8667	173,430	,052	.	,888
S38	30	95,6333	156,378	,708	.	,869
S39	30	95,5333	156,740	,820	.	,867
S40	30	95,5333	152,740	,745	.	,867
S41	30	95,2667	159,237	,698	.	,870
S42	30	96,0667	171,789	,083	.	,889
S43	30	95,7667	154,599	,644	.	,870
S44	30	95,3333	159,678	,782	.	,870
S45	30	95,3000	161,597	,778	.	,871
S46	30	96,8333	155,454	,432	.	,880
S47	30	96,3000	160,010	,438	.	,877
S48	30	95,9667	158,516	,574	.	,873

Çizelge 3.6. Kooperatif ortaklarının, “Ortağın Tarımsal Bilgileri” ne ait, test istatistiki sonuçları

Soru No	Frekans (□)	Ölçek Ortalamaları	Varyans	Korelasyon	Çoklu Korelasyon	Cronbach's Alpha (α)
S5	30	16,4333	30,875	,036	,186	,657
S6	30	19,8667	31,016	,186	,480	,634
S7	30	17,9667	26,309	,402	,729	,580
S8	30	17,8667	12,533	,867	,899	,294
S9	30	18,6000	22,869	,602	,869	,512
S10	30	18,4667	34,326	-,255	,426	,758
S11	30	17,4000	17,352	,752	,705	,405

4. DÜNYA ve TÜRKİYE'DE SU KAYNAKLARI, SULAMA DURUMU ve SULAMA KOOPERATİFLERİ

4.1 Dünyada Su Kaynakları

İkame edilemeyen bir kaynak olan su, ekosistem içindeki tüm canlılar için en önemli doğal kaynaklardan biridir. Bu bağlamda su iktisadi, sosyal, kültürel ve en önemlisi ekolojik / çevresel değere sahiptir (Aksungur ve Firidin, 2008:9). Bu duruma örnek olarak sulu tarıma geçilmesiyle birlikte radikal bir evrim yaşanmış, tahılın daha fazla üretilmesi ve depolanması yapılabilmektedir (Kılıç, 2008:163).

Küresel iklim değişikliği, su kirliliği ve gelecek 20-30 yıl içerisinde olması öngörülen su krizi sebebiyle, 20. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak su kaynakları ve su yönetimine dair pek çok kavram ortaya çıkmış ve bu konularda ciddi çalışmalar yapılmıştır.¹³ Dünyadaki suyun sadece %2,6'sını tatlı su kaynakları oluşturmaktadır.

Çizelge 4.1.Dünya su rezervlerinin dağılımı

Su Kaynağı	Miktar, km ³	Yüzdesi, %
Denizler	1.348.000.000	97.39
Tatlı Sular		
Buzullar	27.820.000	2.01
Yer altı suları	8.062.000	0.58
Göller ve nehirler	225.000	0.02
Atmosferdeki buhar	13.000	0.0001
Toplam	1.384.120.000	100

Kaynak: (<http://suyonetimi.ankara.edu.tr>:2018)

Yukarıdaki Çizelge 4.1. değerlendirildiğinde, tatlı su kaynaklarının büyük kısmı (%2.01) buzullarda bulunmaktadır. Dünyadaki su kaynaklarının %97,39'u, deniz (tuzlu su) suyundan oluşmaktadır.

¹³ "Dünya nüfusunun 1950'de 2.5 milyardan bugün 6.5 milyara gelmesiyle, sulanan alan iki, çekilen su üç katına çıkmıştır. Mevcut üretim deseninde bir değişiklik olmazsa tarımda kullanılan su 2050'de %70-90 artacaktır. Tarımda kullanılan su miktarı bugün 7130 km³ olup, 2050'de yaklaşık iki katına 12000-13500 km³'e çıkacağı öngörülmektedir" Ayrıca bkz. (Çakmak ve Gökalp, 2011:87)

Hızlı nüfus artışı ve endüstrileşmenin bir sonucu olarak dünyada su kaynaklarında kirlenme ve kuraklık artarken, mevcut tatlı su potansiyeli ise artmamaktadır. Bu durum, dünyanın ve de Türkiye'nin bir su krizinin eşiğinde olduğunu göstermektedir. Sağlıklı suya erişim tüm insanlar için bir temel haktır ve özellikle çocuklar için çok önemlidir. Ancak, durumun vahametini ortaya koymak gerekmektedir. 2009 ve 2018 yıllarında yapılmış aşağıdaki iki çalışma, dünyadaki su sorununu ortaya koyması açısından önemlidir;

“...Dünya üzerinde 1.2 milyar insan güvenilir içme suyundan yoksun yaşarken, 2.4 milyar insanda sağlık koşullarına uygun suya erişememektedir. Her gün çoğunluğu çocuk ve yaşlılardan oluşan yaklaşık 14 ila 30 bin kişi suyla ilgili önlenebilir bir hastalıktan dolayı yaşamını yitirmektedir...”(Kartal, 2009:478).

2018 yılında Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Antonio Guterres:

“...dünya genelinde 2 milyardan fazla insanın güvenli suya erişiminin olmadığını belirterek, su yönetimi konusunda adım atılmazsa 2050 yılına kadar en az 4 kişiden birinin tatlı suya erişim sıkıntısı çekeceği...” (Anadolu Ajansı: 2018)

konusunu, “Dünya Su Günü” konuşmasında aktarmıştır.

2000’li yıllarla birlikte yazında kaleme alınan su ile ilgili çalışmalarda 21. yüzyılın “su yüzyılı” olacağı ifade edilmektedir (Karakılçık, 2011:76). Bu bağlamda değerlendirildiğinde su, dünyada giderek önemi artan “stratejik” bir unsur haline gelmiştir (Evsahibioğlu ve ark. 2010). Bu durumun bir sonucu olarak, birçok devletin geleceğe yönelik “güvenlik algılama” politikalarında su kaynakları önemli bir yer almaktadır. Su, uluslararası arenada “stratejik bir araç” olarak değerlendirilmektedir (Karakılçık, 2011:76).

Nüfus artışı, bilinçsiz kullanım ve küresel ısınma sonucunda suya duyulan ihtiyacında artacağı yadsınamaz bir gerçektir. Bu sorunlara ek olarak, su kaynaklarının kirliliği ve su kıtlığı sorunlarına yenilerinin ekleneceği düşünülmektedir. Mevcut durum ve gelecekteki ihtiyaçların karşılanıp gıda güvenliğinin sağlanabilmesi için, su rezervlerinin yalnızca fiziksel değil, bununla birlikte sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel etkenleri de dâhil edecek bütünlümlü bir yönetim yaklaşımı ile ele alınması gerekmektedir. (Evsahibioğlu ve ark. 2010).

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere “su yönetimi” kavramı önemli bir kavramdır. Su yönetimi kavramının en kısa tanımını; “su kaynaklarının planlı bir şekilde geliştirilmesi, dağıtılması ve kullanılması olarak” ifade etmek doğru olacaktır (Çakmak, Aküzüm, 2006:352). Su kaynaklarının geliştirilmesi ile ilgili politik ve teknik kararları, su hakları ve su tahsisini

düzenleyen kuralları, çevrenin korunmasını, su fiyatlandırmasına ilişkin düzenlemeleri, arazi kullanım ilkelerini, kullanıcıların katılımı gibi faaliyetleri kapsamaktadır (Özkan vd., 2013: 151). Sürdürülebilir su yönetimi, suyun ekolojik sistemdeki dolaşımının da hesaplanarak tüm ulusların ortak paydada anlaşıp küresel politika ve uygulamalar ile çözülebileceği bir sorundur (Özkan vd., 2013: 151). Su yönetimi; tarımsal, evsel, endüstriyel su kullanımı şeklinde gruplanmaktadır. Kullanım şekilleri yanında su yönetimi, su kalitesi, atık suların kullanımı, su hukuku, uluslararası hukuk ve sağlık gibi çok geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır (Aküzüm ve ark. 2010).

Su yönetiminin amaç ve hedefleri; gelir dağılımının düzeltilmesi, istihdam olanaklarının geliştirilmesi, gıda ve enerji güvenliğinin temini, iktisadi büyümeye katkı sağlanması, sağlıklı bir çevre yaratılması ve ekosistemlerin korunması olarak sıralanmaktadır. Su yönetiminin amaçlarına ulaşması için planlama, uygulama araçları ve kurumsal yapılanma olmak üzere üç esas öge bulunmaktadır. Bu üç öge, ana hedeflere ulaşmada birbirinin tamamlayıcısıdır (Bilen 2008).

Su kaynaklarının geliştirilmesinde ve yönetiminde ön plana çıkan beş önemli ilke vardır. Bunlar;

1. Kamu faydası,
2. Sürdürülebilirlik,
3. Eşitlik,
4. Suyun değerini yansıtan fiyatlandırma,
5. Etkin kullanımın sağlanması

ilkeleridir (Özçelik ve Ark. 1999).

Su kaynaklarından faydalanmada sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için, sulama yatırımlarının planlanması ve inşaatı kadar, sulama şebekelerinin rasyonel olarak işletilmesi ve sulama işletmeciliğine çiftçilerin ekonomik ve sosyal yönlerden tam olarak katılımlarının sağlanması gerekmektedir. Kullanıcıların fikrî, fiziksel ve mali katılımı, kaynakların etkin kullanımına olanak verebilecektir. Bu bakımdan, çoğunlukla kamu kuruluşlarınca planlanan ve inşaatı yapılan sulama şebekelerinin kullanıcılara devredilmesine yönelik politikaların belirlenebilmesi için, ülkesel ve bölgesel düzeylerde uygun işletmecilik şekillerinin belirlenmesine büyük ölçüde gereksinim bulunmaktadır (Özçelik ve Ark. 1999). Su yönetimi günümüzde sadece mühendisliğin bir öznesi olmaktan çıkmış, doğal çevre korunmasından,

uluslararası ilişkilere kadar birçok bilimsel disiplinin birlikte çalıştığı bir alan konumuna gelmiştir. Su yönetimin yasal ve kurumsal yapısının yeniden düzenlenmesi gereği ortaya çıkmıştır (Yıldız 2013). Su kaynaklarının sürdürülebilirliğinin sağlanması, su kaynaklarını tehdit eden sorunların belirlenmesi ve gereken stratejilerin belirlenmesi için, su kaynaklarının sosyal, ekonomik ve çevresel faktörleri de kapsayacak bütünleşmiş bir yönetim yaklaşımı ile ele alınması gerektiği yapılan çalışmalarla gündeme gelmiş ve dünya ülkelerinde etkin su yönetimi politikaları uygulanması gerekliliği kabul görmüştür (Yıldız 2013).

4.2 Dünya’da Su Kaynakları Yönetimi

İnsanlık tarihinde suyun ayrı bir yeri vardır. Çünkü tarihsel süreç içinde yerleşim yerlerinin kurulması için sürekli olarak su kaynaklarına yakın bölgeler tercih edilmiştir. Bunun en önemli nedeni olarak insanın biyolojik ihtiyacı olan su sadece içmek için değil, temizlik, tarımsal üretim, hayvancılık, inşaat alanında, çevre düzenlemesi, sanayi üretiminde vb. kullanılan bir kaynak olmasıdır (Özsoy, 2009:37). Başka bir bulgu ise temiz su elde etme girişimlerinin Milattan Önce (M.Ö.) 1500’lü yıllara kadar gittiğini göstermektedir. Eski Mısırlıların doğal kaynaklardan elde ettikleri suyu, içilebilir kılmak amacıyla şap kullandığı bilinmektedir.¹⁴ Antik Yunan ve Roma uygarlıklarından Osmanlı devletine kadar birçok medeniyetin, suyun ulaştırılması ve kullanılabilmesi amacıyla teknoloji geliştirdiği bilinmektedir. Sanayi Devrimi (19. yüzyıl) sonrası, Avrupalılar hızla gelişen sanayinin sonucu olarak içilebilir temiz su kaynaklarının azaldığının farkına varmışlar ve suyu temiz ve içilebilir tutmanın yollarını aramışlardır (Su ve Yaşam, 2012:8).

Kaynak yetersizliğinin ortaya çıkmaya başladığı 20. yüzyıldan sonra, çevre hukukuyla birlikte “su hukuku” yeni bir hukuk dalı olarak ortaya çıkmıştır. Dünyada su ile ilgili var olan ve halen tartışılan başlıca iki politika seçeneği mevcuttur. Bunlardan birincisine göre; “*Su bir insan hakkıdır. Kamu yararı ilkesi doğrultusunda olabildiğince ucuz olarak yurttaşın kullanımına sunulmalıdır.*” İkinci seçeneğe göre ise; “*Su bir insan ihtiyacıdır. Ticari bir meta olması nedeniyle de bedeli piyasa gerekleri doğrultusunda müşteri tarafından karşılanmalıdır.*” Su, liberal sistemin dünyaya hâkim olmasıyla birlikte dünya ölçeğinde giderek bir meta olarak değerlendirilmektedir (Ünver, 2016:20).

---

¹⁴ Su’yu temizlemek için sadece şap değil moringa ağacı tohumlarına kullanıldığı tespit edilmiştir. <http://www.gercekbilim.com/antik-misirda-suyun-nasil-aritildi-kesfedildi/>.

Su kaynaklarının geliştirilmesi, kontrolü ve idaresinde, küresel anlamda yeni yaklaşımlara gereksinim duyulmuş, konu uluslararası toplantı, program ve komisyonlarda ele alınmaya başlanmıştır (Ünver, 2016:21). Bu bağlamda, çıkan toplantı sonuçları ve uluslararası hukuk metinlerine kısaca yer vermek konu bütünlüğü açısından elzemdir.

4.2.1 Stockholm Bildirgesi, “Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı Bildirgesi”

Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı, 5-16 Haziran 1972'de Stockholm'de yapılmış olup, insan çevresinin korunması ve iyileştirilmesi konusunda dünya devletlerine ilham ve rehberlik etmek için ortak bir bakış açısına ve ortak ilkelere duyulan ihtiyacı göz önünde bulunduruyordu. Yerel ve ulusal hükümetler, kendi yetki alanları dâhilindeki büyük ölçekli çevresel politika ve eylem için en büyük yükü taşıyacaklardır. Gelişmekte olan ülkeleri bu alanda sorumluluklarını yerine getirmede desteklemek için kaynak sağlamak amacıyla, uluslararası işbirliğine de ihtiyaç duyulmaktadır (<http://www.un-documents.net/unchedec.htm>: 2018).

Çevre sorunlarının artması bölgesel veya küresel çapta olumsuz etkilere neden olmaktadır. Uluslararası alanı etkiledikleri için de uluslararası örgütler tarafından ortak çıkarlar kapsamında geniş çaplı işbirliği ve eylemler gerektirmektedir.

Hükümetler düzenledikleri konferanslarla, insanların çevresini korunması ve iyileştirilmesini, tüm halkın yararı ve gelecek kuşaklar için ortak çaba göstermeleri çağrısında bulunmaktadırlar. Su konusuna ilk defa Stockholm Bildirgesi'nin ikinci ilkesinde yer vermiştir. İkinci ilke;

“Hava, su, toprak, flora ve hayvan varlığı ve özellikle doğal ekosistemlerin temsili örnekleri de dahil olmak üzere yerkürenin doğal kaynakları, mevcut ve gelecek nesillere, uygun şekilde dikkatli planlama veya yönetim yoluyla korunmalıdır.”

şeklinde deklare edilmiştir (<http://www.un-documents.net/unchedec.htm>: 2018). Türkiye dâhil 113 ülkenin katıldığı Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı'nı, aynı zamanda önemli kılan bir diğer etkende çevre sorunlarının politik bir olgu haline gelmesine neden olmuştur.

4.2.2 Su ve sürdürülebilir kalkınma konulu, “Dublin Bildirgesi”

Su ve Sürdürülebilir Kalkınma Konulu Dublin Bildirgesi İrlanda Dublin'de 31 Ocak 1992'de kabul edildi. Kıtık ve tatlı suların kötüye kullanımı, sürdürülebilir kalkınma ve

çevrenin korunması için ciddi ve büyüyen bir tehdit oluşturmaktadır. İnsan sağlığı ve refahı, gıda güvenliği, endüstriyel gelişme ve bağlı oldukları ekosistemler, su ve toprak kaynakları, on yıl içinde ve geçmişte olduğundan daha etkili bir şekilde yönetilmedikçe, risk altında olduğu vurgulanmaktadır. 500 uzmanın üzerinde görüş birliğine vardığı konulardan biri olarak, “küresel su kaynakları durumunu kritik olarak” görmektedirler (<http://www.un-documents.net/h2o-dub.htm:2018>). Burada dört önemli ilke belirlenmiştir. Bunlar;

İlke 1: Tatlı su, yaşamı, gelişimi ve çevreyi korumak için gerekli olan sonlu ve hassas bir kaynaktır. Su yaşamı sürdürdüğü için, su kaynaklarının etkin yönetimi, doğal ekosistemlerin korunmasıyla sosyal ve ekonomik kalkınmayı birbirine bağlayan bütünsel bir yaklaşım gerektirir. Etkili yönetim, bir havza alanının ya da yer altı su akiferlerinin tamamında toprak ve su kullanımını etkiler.

İlke 2: Su gelişimi ve yönetimi, her seviyede kullanıcı, planlayıcı ve politika yapıcıları içeren katılımcı bir yaklaşıma dayanmalıdır. Katılımcı yaklaşım, politika yapıcılar ve halk arasında suyun önemine dair farkındalık yaratmayı içerir. Bu, kararların en uygun düzeyde alındığı, halkın katılımı ve su projelerinin planlanmasında ve uygulanmasında kullanıcıların katılımıyla gerçekleştirildiği anlamına gelir.

İlke 3: Kadınlar suyun sağlanması, yönetimi ve korunması konusunda merkezi bir rol oynamaktadır. Su kaynaklarının geliştirilmesi ve yönetimi için kurumsal ortamlarda, hizmet sağlayıcılar ve yaşam çevresinin su ve koruyucuları olarak kadınların bu önemli rolü nadiren görülmüştür. Bu ilkenin kabulü ve uygulanması, kadınların özel ihtiyaçlarını karşılamak ve karar verme ve uygulama da dâhil olmak üzere su kaynakları programlarında su seviyesi programlarında yer alan tüm düzeylerde yer almaları için kadınları donatmak ve güçlendirmek için pozitif politikalar gerektirir.

İlke 4: Su, tüm rakip kullanımlarında ekonomik bir değere sahiptir ve ekonomik bir mal olarak tanınmalıdır. Bu prensipte, ilk önce tüm insanların temiz su ve arındırmaya uygun bir fiyata erişebilmeleri için temel hakların tanınması hayati önem taşımaktadır. Suyun ekonomik değerinin bilinmemesi, kaynakların israfına ve çevreye zarar vermesine neden olmuştur. Suyun ekonomik açıdan iyi bir şekilde yönetilmesi, verimli ve adil kullanımın sağlanması ve su kaynaklarının korunması için önemli bir yoldur (<http://www.un-documents.net/h2o-dub.htm:2018>).

4.2.3 Rio Deklarasyonu, “Açık Çevre ve Kalkınma ve Gündem 21”

Brezilya Rio de Janeiro'da 3-14 Haziran 1992'de gerçekleşen uluslararası toplantıda, 1972 yılında Stockholm'de kabul edilen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı Bildirgesi

yeniden teyit edilerek, yeni işbirliği seviyeleri yaratılması yoluyla yeni ve adil bir küresel ortaklık kurmak amacı güdülmektedir. Konferansta herkesin menfaatlerine saygı gösteren, küresel çevre ve kalkınma sisteminin bütünlüğünü koruyan uluslararası anlaşmalar yapma doğrultusunda, çalışmalar yürüten organlar olması gerektiği bildirilmektedir.

Özellikle deklarasyonun yoksullukla mücadele kısmında: kalkınma, kaynak yönetimi ve yoksulluk politikalarını oluşturan faktörlerin entegre edilmesini önermektedir. Bu hedef, yoksulların eğitime ve sağlık hizmetlerine, güvenli suya ulaşım ve özellikle de topraklara erişiminin iyileştirilmesi ile aranmalıdır (http://www.unesco.org/education/pdf/RIO_E.PDF:2018). Diğer önemli bir husus “Çölleşme ve Kuraklıkla Mücadele” başlığı altında çıkmaktadır. *Bu başlığa göre: “...Hükümetler: ulusal sürdürülebilir arazi planlarını ve su kaynaklarının sürdürülebilir yönetimini benimsemelidir...”* (http://www.unesco.org/education/pdf/RIO_E.PDF:2018).

Gündem 21, Çevre ve Kalkınma Üzerine Rio Deklarasyonu ve Ormanların Sürdürülebilir Yönetimi İlkeleri Beyanı, Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda (UNCED), 178'den fazla hükûmet tarafından 14 Haziran 1992 tarihinde kabul edildi. Gündem 21; çevre üzerinde insan etkilerinin olduğu her alanda Birleşmiş Milletler Sistemi, hükûmetler ve ana grupların örgütleri tarafından ulusal, yerel ve küresel olarak ele alınacak kapsamlı bir eylem planıdır. 1997 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurul toplantısında yapılan özel oturumda Dünya Zirvesi ilerlemesinin beş yıllık bir incelemesinin yapılacağı kararlaştırıldı (<https://sustainabledevelopment.un.org/outcomedocuments/agenda21:2018>).

4.2.4 Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Konseyi, “Sınırşan Sular ve Uluslararası Göllerin Korunması ve Kullanılması Sözleşmesi”

17 Mart 1992 yılında Helsinki'de kabul edilen Sözleşme'nin giriş bölümlerinde, su kaynaklarını korumak ve kirlenmeyi önlemek gibi genel hükümler getirmekle birlikte özellikle 2., 3. ve 5. maddeleri sular açısından önemlidir. Sözleşme'nin tarafları sınır aşan sulara ilişkin olarak yürütecekleri politika hakkında Hague Bildirgesi yayımlamışlardır. Bildirge' de taraflarca alınan önemli kararlardan bir tanesi, Sözleşme'ye yeni katılması beklenen ülkelerle işbirliğini öngörmektedir. Yine bu çerçevede, Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve Küresel Su Ortaklığı'nın katkılarıyla, diğer ülkeler ile kendi deneyimlerini paylaşacakları bir durumun öngörüldüğü de söylenebilir. Bu husus, ise Sözleşme'nin küresel

ölçekte uygulanmasına yönelik yapılan çalışmalara ilişkin önemli bir adım niteliğindedir (Akça, 2014:80).

4.2.5 Küresel Su Ortaklığı

Küresel Su Ortaklığı (Global Water Partnership, GWP); sürdürülebilirlikten ödün vermeden ekonomik ve sosyal refahı en üst düzeye çıkarmak için, su, arazi ve ilgili kaynakların koordineli bir şekilde geliştirilmesi ve yönetilmesini destekleyen bir süreç olarak, tanımlanan entegre su kaynakları yönetimini teşvik etmek amacıyla, 1996 yılında kurulmuştur. Bu ortaklık, 183 ülkede 3000'den fazla iş ortağı kuruluşuna sahip küresel ağıdır. Bu ağda, 63 ülke su ortaklığı ve on üç bölgesel su ortaklığı bulunmaktadır. Ağ, su kaynakları yönetiminde yer alan tüm organizasyonlara açıktır. Bunlar; gelişmiş ve gelişmekte olan ülke hükümet kurumları, Birleşmiş Milletler ajansları, iki ve çok taraflı kalkınma bankaları, meslek kuruluşları, araştırma kurumları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektördür (www.gwp.org:2018).

Küresel Su Ortaklığı; suyu insan sağlığının ve ekonomik gelişmenin mihenk taşı olarak nitelemektedir. Ortaklık, insanların sağlıklı yaşamlarını sürdürebilmeleri için temiz suya sahip olmasını ve suyla ilgili tehditlerden korunan topluluklar istemektedir. Sürdürülebilir ekolojik sistemlerin korunması, sürdürülebilir kalkınma için suyun üretken gücünün kullanılmasına bağlanmaktadır. (www.gwp.org:2018) Küresel Su Ortaklığı, ortakların - yerel, bölgesel ve küresel olarak - üst düzey bir politik önceliğe sahip olmaları için çalışmakta ve farklı su kullanımları arasındaki dengeleri ele almaktan çekinmemektedir. Sorunların tespiti, paydaşların sürdürülebilir bir şekilde su yönetimi ve kullanımı konusunda zor kararlar alırken, tüm perspektifleri dikkate alabilecekleri anlamına gelir. Birçok sektörden çok paydaşlı bir ağ olan Küresel Ortaklığının, diyalogu mümkün kılan ve politikalar, yasalar ve kurumlarda değişiklik yapılmasına yardımcı olabilecek bir toplanma gücü vardır. Bununla birlikte, sadece savunuculuğu tek başına yeterli görmemektedir. Karar vericiler ve kurumlar, suyu etkili bir şekilde yönetmek için davranış değişikliğini gerekli olan tutum ve becerileri edinmelidir. Bina kapasitesi, katılımcı yaklaşımlar, atölyeler (örneğin finansman, taşkın yönetimi ve uluslararası su hukuku) üzerindeki destekleyici diyaloglardan ve parlamenterler, kadın örgütleri ve şehir plancıları ile çalışabilir. Suyun sürdürülebilir şekilde yönetilmesi, politik liderlerin insanları dinlemesi, su politikası konusunda zor kararlar alması ve yatırımları ve uygulamaları takip etmesi en yüksek siyasi düzeyde bir taahhüt gerektirilmesi gerektiği görüşünü savunmaktadır. Ortaklık, karşılaştırmalı üstünlüğü, su güvenli dünyasının vizyonunu gerçeğe yakınlaştırmaya

yardımcı olan, değişim süreçlerine katkıda bulunan farklı paydaşları bir araya getirmek için teknik uzmanlık ve gücün bir araya getirilmesini amaçlamaktadır (www.gwp.org:2018).

4.2.6 Dünya Su Konseyi

1996 yılında kurulan Dünya Su Konseyi, küresel siyasi gündemin zirvesinde suyu konumlandırmak için etkili bir lider haline gelmiştir. Dünya Su Konseyi, geleneksel düşünceye meydan okuyarak, en yüksek karar verme seviyesi de dâhil olmak üzere tüm düzeylerdeki kritik su konularında, eylemsel harekete geçmek üzere olan uluslararası çok ortaklı bir platform kuruluşudur. Konsey, su güvenliği, uyum ve sürdürülebilirliğin, politik boyutlarına odaklanmaktadır (www.worldwatercouncil.org: 2018). Dünya Su Konseyi'nin misyonu, suyun korunmasının, geliştirilmesinin, planlamasının, yönetiminin ve kullanımının etkin bir şekilde yapılmasını kolaylaştırmaktır. Bunun için, en yüksek karar verme seviyesi de dahil olmak üzere, tüm düzeylerde kritik su konularında bilinçlendirmeyi, politik bağlılık ve eylem tetiklemeyi teşvik etmektedir. Dünya üzerindeki yaşamın yararı için, tüm boyutları ile çevresel olarak sürdürülebilir bir temel üzerinde durulmaktadır (www.worldwatercouncil.org:2018).

Konsey; tartışmaları ve deneyim alışverişini teşvik edecek bir platform sağlayarak, su kaynakları ve su hizmetleri yönetimi hakkında su topluluğu içindeki tüm paydaşlar arasında ortak bir stratejik vizyona ulaşmayı hedeflemektedir. Bu süreçte, Konsey aynı zamanda, sonuçlarının amiral gemisi olan Dünya Su Forumu'na yaklaşan girişimleri ve faaliyetleri de yürütmektedir. Dünya Su Konseyi, takip ettiği hedeflere ulaşmaya katkıda bulunan bir dizi ilkelere bağlıdır.

Konseyin 2018 yılına kadar olan üç yıllık dönemdeki eylemleri; aktif su-diplomasi yoluyla insanları bir araya getirme, yeni fikirleri ve kavramları keşfetme, değişimleri ve ağları teşvik ederken, sorunları tartışmaya öncelikli olarak önem vermektir. Beklenen faaliyetler, 4 spesifik alanda yer almaktadır. Bunlar;

1.Siyasi Gündemde Su

2.Su Güvenliği konularını keşfetmek

3.Dünya Su Forumlarının Eşgüdümü

4.Organizasyonu Güçlendirmek (www.worldwatercouncil.org:2018)

Konsey; dünya çapındaki kuruluşlara geniş katılımı sayesinde, bilgisine ek olarak, siyasal, bilimsel ve teknik alanlarda yürüttüğü süreçler hakkında bilgi yaymaktadır. Bunu, Dünya Su Forumu, çok paydaşlı diyaloglar, çalıştaylar, yayınlar ve çevrimiçi platformlar da dâhil olmak üzere, Yönetim Kurulu tarafından denetlenen çok çeşitli faaliyetler aracılığıyla yapmaktadır (www.worldwatercouncil.org: 2018).

4.3 Türkiye’de Su Kaynakları Yönetimi

Türkiye’nin toplam yüzölçümü 783.562 km²’dir. Türkiye üç tarafı su ile çevrili bir ülke olmasına karşın, tatlı su varlığı açısından zengin bir ülke olarak nitelendirilmemektedir. Türkiye coğrafi konumundan ötürü ılıman, yarı-kurak ve sıcaklıklarda aşırılıkların yaşandığı bir iklim kuşağında yer almaktadır. Ülke genelinde yıllık ortalama yağış miktarı yaklaşık 643 mm olup, bu miktar dünya yağış ortalamasının altında yer almaktadır.¹⁵ Bu miktar, yılda ortalama 501 km³ suya karşılık gelmektedir. Bu suyun 274 km³’ünün toprak ve su yüzeyi ile bitkilerden olan buharlaşmalar yoluyla atmosfere geri döndüğü bilinmekte, 69 km³’lük kısmı yer altı suyunu beslemekte, 158 km³’lük kısmı ise akışa geçerek çeşitli büyüklükteki akarsular vasıtasıyla denizlere ve kapalı havzalardaki göllere boşalmaktadır. Yer altı suyunu besleyen 69 km³’lük suyun 28 km³’ü pınarlar vasıtasıyla yer üstü suyuna tekrar eklenmektedir. Bununla birlikte, komşu devletlerden gelen yılda ortalama 7 km³ su bulunmaktadır. Böylece, Türkiye’nin brüt yer üstü suyu potansiyeli 193 km³ olmaktadır (Muluk, 2013:17).

4.3.1 Türkiye’de yüzey suları

Yüzey suyu; “nehir, akarsu, dere, göl, vb. doğal su yataklarına ilaveten sulama, endüstriyel ve gemicilik amaçlı yapılan kanallar, drenaj sistemleri ve yapay rezervuarlar gibi yapay su yatakları üzerinde akan ya da durağan halde bulunan sulardır.” Türkiye’nin 2013-2016 yılları arasındaki havzalara göre yıllık ortalama yüzey suyu su potansiyeli aşağıdaki Çizelge 4.2.’de verilmiştir.

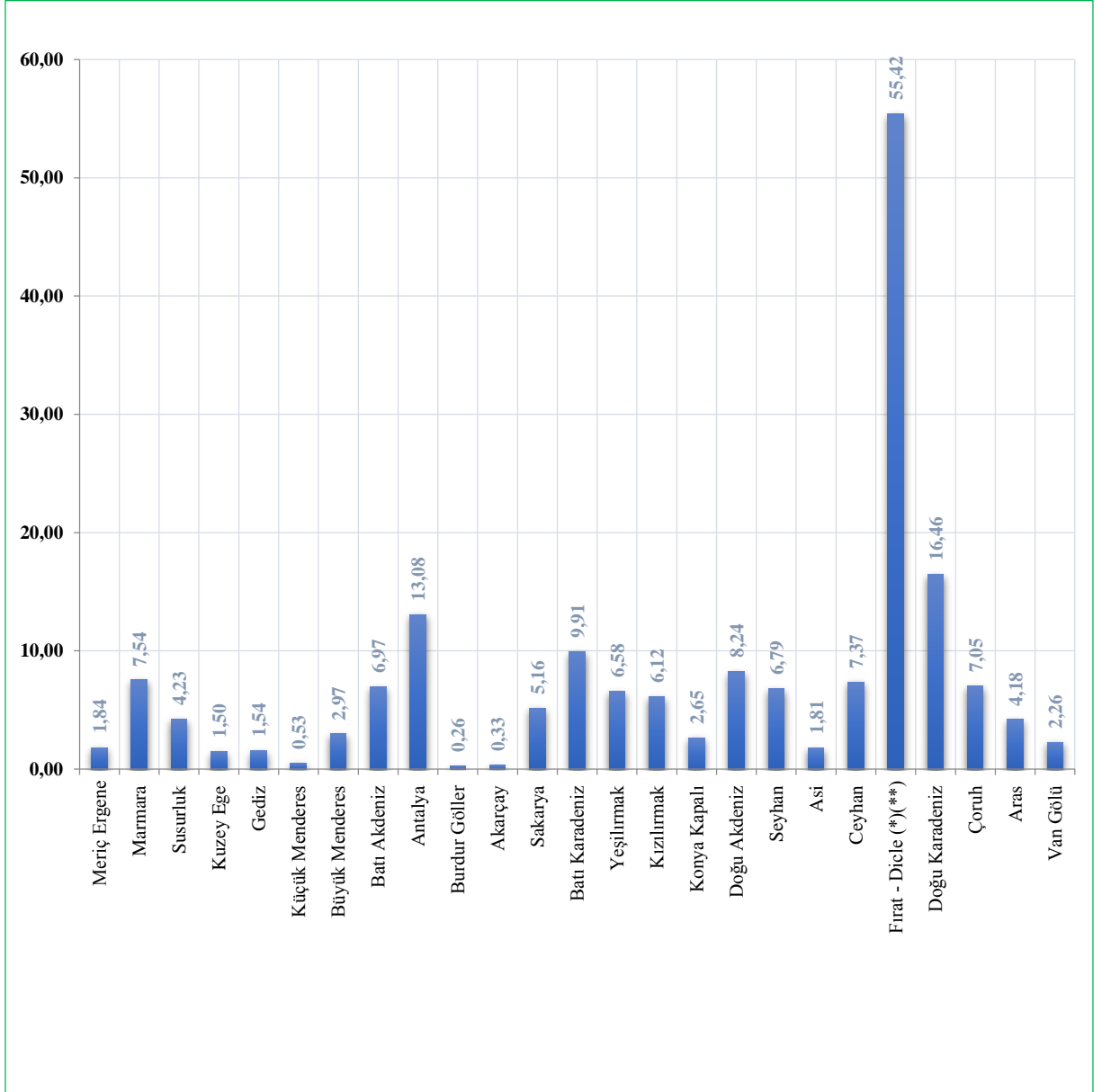
¹⁵I. Su Fakirliği: Yılda kişi başına düşen kullanılabilir su miktarı 1000 m³ ten daha az,
II. Su Azlığı: Yılda kişi başına düşen kullanılabilir su miktarı 2000 m³ ten daha az,
III. Su Zenginliği: Yılda kişi başına düşen kullanılabilir su miktarı 8000-10000 m³ ten daha fazla olmasıdır (dsi.gov.tr)

Çizelge 4.2. Havzalara göre yıllık ortalama yüzey suyu su potansiyeli (2013-2016)

Havzanın Adı	2013-2015			2016		
	Havza Yağışalanı (km ²)	Ortalama Yıllık Akış (km ³)	Potansiyel İştirak Oranı (%)	Havza Yağışalanı (km ²)	Ortalama Yıllık Akış (km ³)	Potansiyel İştirak Oranı (%)
Meriç Ergene	14.560	1,33	0,7	14.444	1,84	1,0
Marmara	24.100	8,33	4,5	23.107	7,54	4,2
Susurluk	22.399	5,43	2,9	24.332	4,23	2,3
Kuzey Ege	10.003	2,09	1,1	9.974	1,50	0,8
Gediz	18.000	1,95	1,0	17.034	1,54	0,9
Küçük Menderes	6.907	1,19	0,6	7.060	0,53	0,3
Büyük Menderes	24.976	3,03	1,6	26.133	2,97	1,6
Batı Akdeniz	20.953	8,93	4,8	21.224	6,97	3,9
Antalya	19.577	11,06	5,9	20.331	13,08	7,2
Burdur Göller	6.374	0,5	0,3	6.306	0,26	0,1
Akarçay	7.605	0,49	0,3	7.983	0,33	0,2
Sakarya	58.160	6,4	3,4	63.358	5,16	2,9
Batı Karadeniz	29.598	9,93	5,3	28.930	9,91	5,5
Yeşilirmak	36.114	5,8	3,1	39.628	6,58	3,6
Kızılırmak	78.180	6,48	3,5	82.197	6,12	3,4
Konya Kapalı	53.850	4,52	2,4	50.038	2,65	1,5
Doğu Akdeniz	22.048	11,07	6,0	21.807	8,24	4,6
Seyhan	20.450	8,01	4,3	22.242	6,79	3,8
Asi	7.796	1,17	0,6	7.912	1,81	1,0
Ceyhan	21.982	7,18	3,9	21.599	7,37	4,1
Fırat - Dicle	184.918	52,94	28,5	176.143	55,42	30,7
Doğu Karadeniz	24.077	14,9	8,0	22.845	16,46	9,1
Çoruh	19.872	6,3	3,4	20.249	7,05	3,9
Aras	27.548	4,63	2,5	28.115	4,18	2,3
Van Gölü	19.405	2,39	1,3	17.977	2,26	1,3
Toplam	779.452	186,05	100	780.965	180,79	100

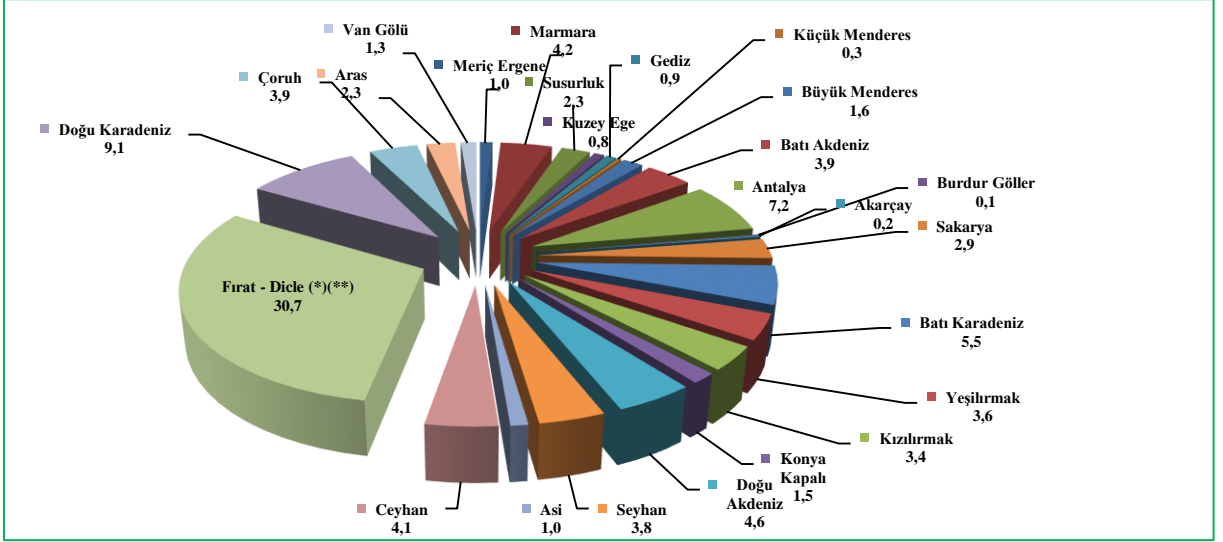
Kaynak: (DSİ:2018)

Türkiye'nin yüzey suyu potansiyeli, 1981-2010 yılları arası ortalama 170.989,3 km³'tür. Yukarıdaki Çizelge 4.2. değerlendirildiğinde 2016 yılı itibariyle en yüksek yüzey suyu potansiyeline ortalama 55,42 km³ ile Fırat-Dicle Havzası sahiptir. Bu değer, Türkiye'nin ortalama yıllık akış değerlerinin %30,7'sine karşılık gelmektedir.

Şekil 4.1. Ortalama yıllık akış (km³) 2016, Kaynak: (DSİ: 2018)

Şekil 4.1. incelendiğinde; ortalama yıllık akışta en yüksek yıllık akış olarak Fırat- Dicle (55,42 km³) havzasının yer aldığı görülmektedir En az ortalama yıllık akış değerleri 2016 yılı için 0,26 km³ oranı ile Burdur Göllet Havzası sahiptir.

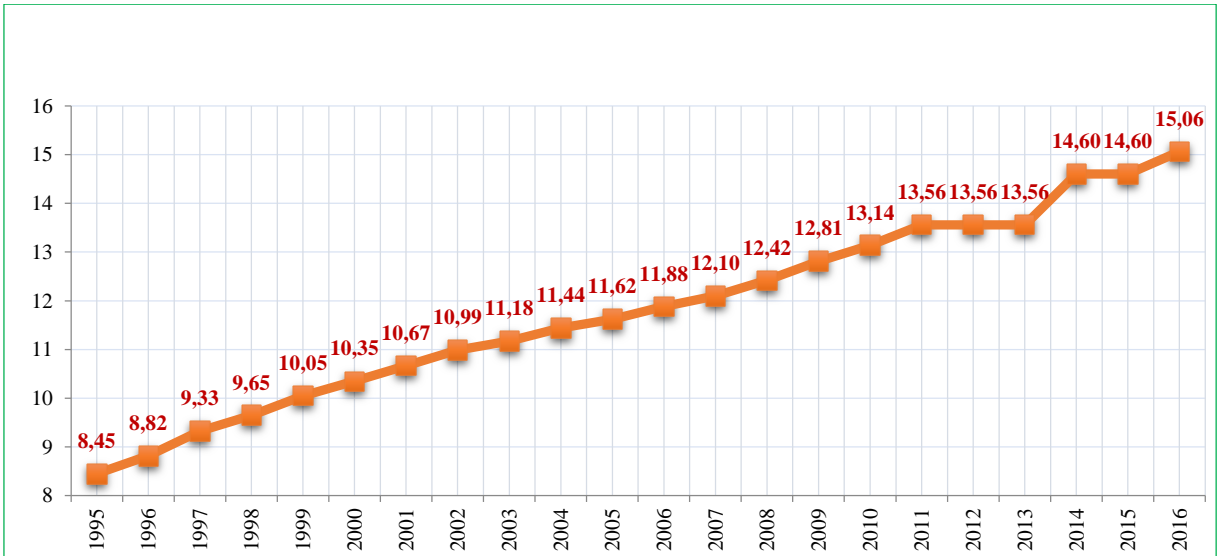

Şekil 4.2. Potansiyel iştirak oranı (%) 2016, Kaynak: (DSİ:2018)

Şekil 4.2 incelendiğinde; en yüksek potansiyel iştirak oranının %30,7 ile Fırat-Dicle Havzası'na ait olduğu görülmektedir.

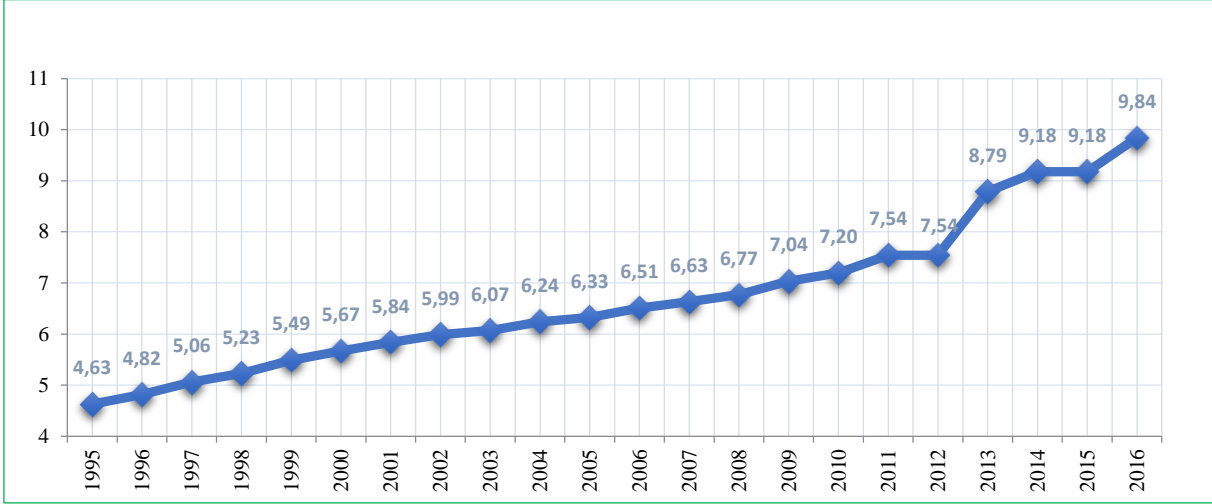
4.3.2 Türkiye'de yer altı suları

Yer altındaki boşluk veya gözeneklerde tutulan suya “yer altı suyu” denir. Yer altı suyu, dünyanın tatlı suyunun yaklaşık olarak %22'sini sağlamaktadır. Hidrolojik döngünün bir parçasıdır. Yer altı suyunun kaynakları yağışlar, okyanuslar, ırmaklar, göller, bataklıklar, yapay gölcükler ve su arıtma sistemlerinden oluşur.

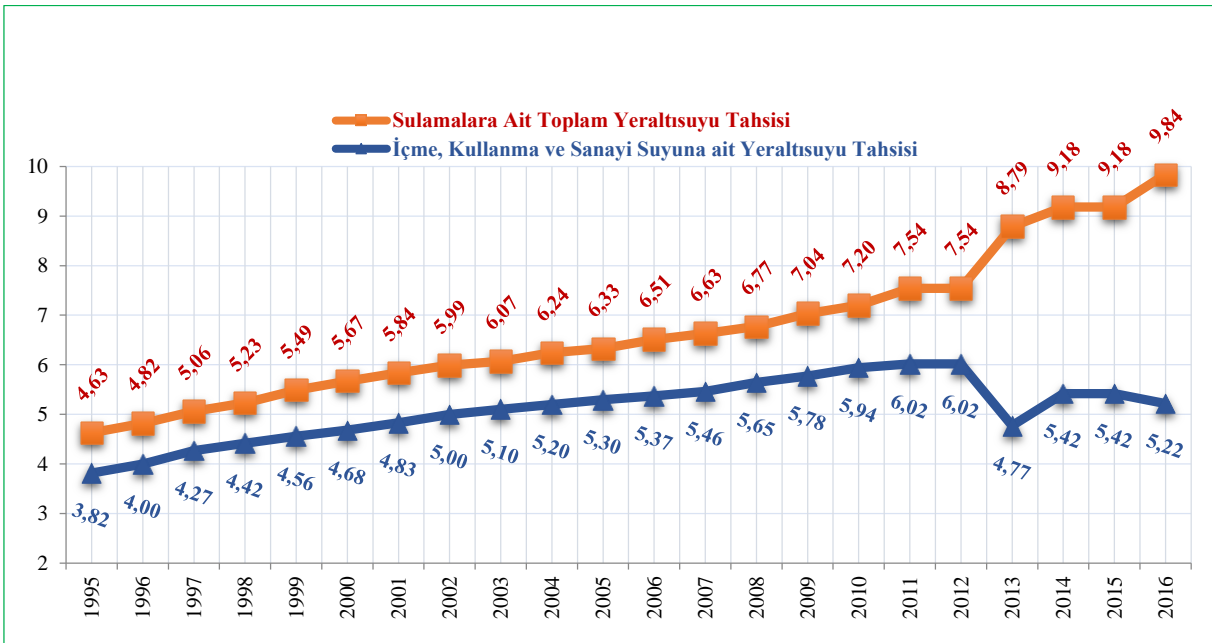
Şekil 4.3. Toplam tahsis edilen yer altı suyu miktarı (km³/yıl), 1995-2016, Kaynak: (DSİ:2018)

Yukarıdaki Şekil 4.3. incelendiğinde; 1995-2016 yılları arasında Türkiye’de toplam tahsis edilen yer altı suyu miktarının (km³/yıl), 1995 yılından itibaren sürekli arttığı, bu artışın 2013 yılından itibaren ve 2014 yılıyla birlikte hızlı bir ivme kazandığını söylemek doğru olacaktır.

Şekil 4.4. Sulamaya tahsis edilen toplam yer altı suyu miktarı (km³/yıl) 1995-2016, Kaynak: (DSİ:2018)

Şekil 4.4’e göre; 1995-2016 yılları arasında sulamaya tahsis edilen toplam yer altı suyu miktarı, 1995 yılından itibaren sürekli bir artış gösterdiği, bu artışın 2012 yılından itibaren ve 2013 yılıyla birlikte hızlı bir ivme kazandığını söylemek doğru olacaktır.

Şekil 4.5. Sulama suyu ile içme suyu, kullanma ve sanayi suyuna tahsis edilen yer altı suyu miktarlarının karşılaştırılması (km³/yıl), 1995-2016, Kaynak: (DSİ:2018)

Yukarıdaki Şekil 4.5.'de sulama suyu ile içme suyu, kullanma ve sanayi suyuna tahsis edilen yer altı suyu miktarlarının karşılaştırılması yapılmıştır. İçme suyu, kullanma ve sanayi suyuna ait yer altı suyu tahsisinde 2013 yılında düşüş yaşanmıştır. Sulamalara ait toplam yer altı suları tahsisinde ise sürekli bir artış görülmektedir.

4.3.3 Türkiye'de sulama suları

Türkiye'de 2000-2016 yılları arasında sulamada kullanılan su miktarları, aşağıda Çizelge 4.3.'de gösterilmiştir.

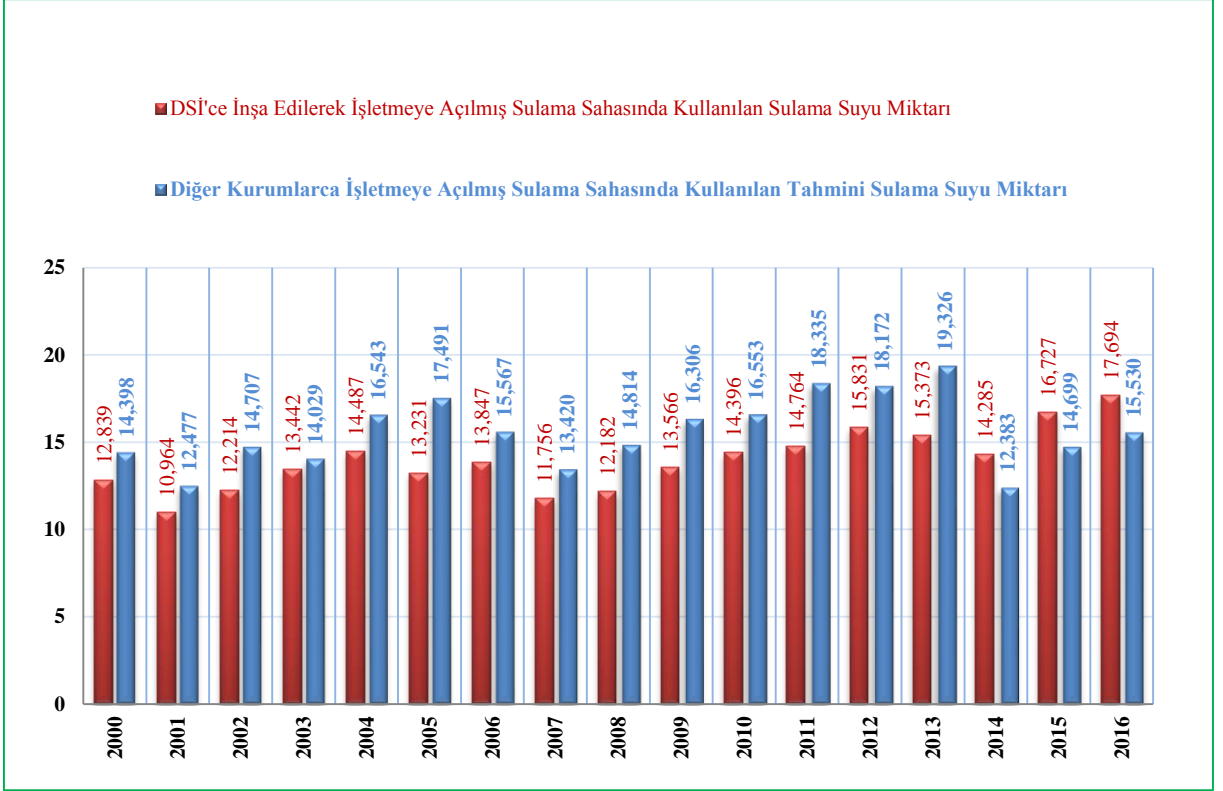
Çizelge 4.3.Türkiye genelinde sulamada kullanılan yüzey suyu miktarı, (2000-2016)

Yıllar	DSİ'ce İnşa Edilerek İşletmeye Açılmış Sulama Sahasında Kullanılan Sulama Suyu Miktarı	Diğer Kurumlarca İşletmeye Açılmış Sulama Sahasında Kullanılan Tahmini Sulama Suyu Miktarı	Türkiye Genelinde Sulamada Kullanılan Toplam Yüzey Suyu Miktarı (km³/yıl)
2000	12,839	14,398	27,237
2001	10,964	12,477	23,441
2002	12,214	14,707	26,921
2003	13,442	14,029	27,471
2004	14,487	16,543	31,030
2005	13,231	17,491	30,722
2006	13,847	15,567	29,414
2007	11,756	13,420	25,176
2008	12,182	14,814	26,996
2009	13,566	16,306	29,872
2010	14,396	16,553	30,949
2011	14,764	18,335	33,099
2012	15,831	18,172	34,003
2013	15,373	19,326	34,699
2014	14,285	12,383	26,668
2015	16,727	14,699	31,426
2016	17,694	15,530	33,224

Kaynak: (DSİ:2018)

Çizelge 4.3. incelendiğinde, Türkiye genelinde sulamada kullanılan yüzey suyu miktarının yıllara göre sürekli artış gösterdiği görülmektedir.

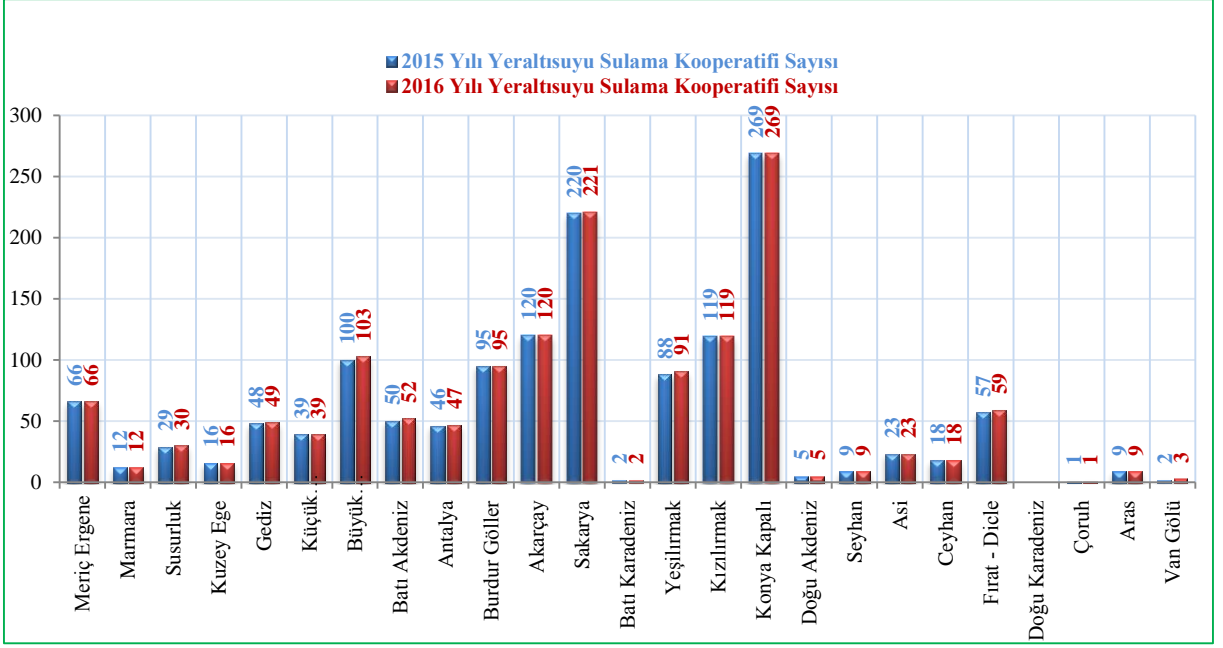
Şekil 4.6. Türkiye genelinde sulamada kullanılan DSİ ve diğer kurumlara ait ayrı ayrı sulama suyu miktarları (km³), 2000-2016, Kaynak: (DSİ: 2018)

Yukarıdaki Şekil 4.6. incelendiğinde yıllara göre Türkiye genelinde toplam sulama suyu miktarında artan bir kullanım söz konusudur. En düşük toplam sulama suyu miktarının 2001 yılına ait olduğu, en yüksek miktarın ise 2013 yılına ait olduğu görülmektedir.

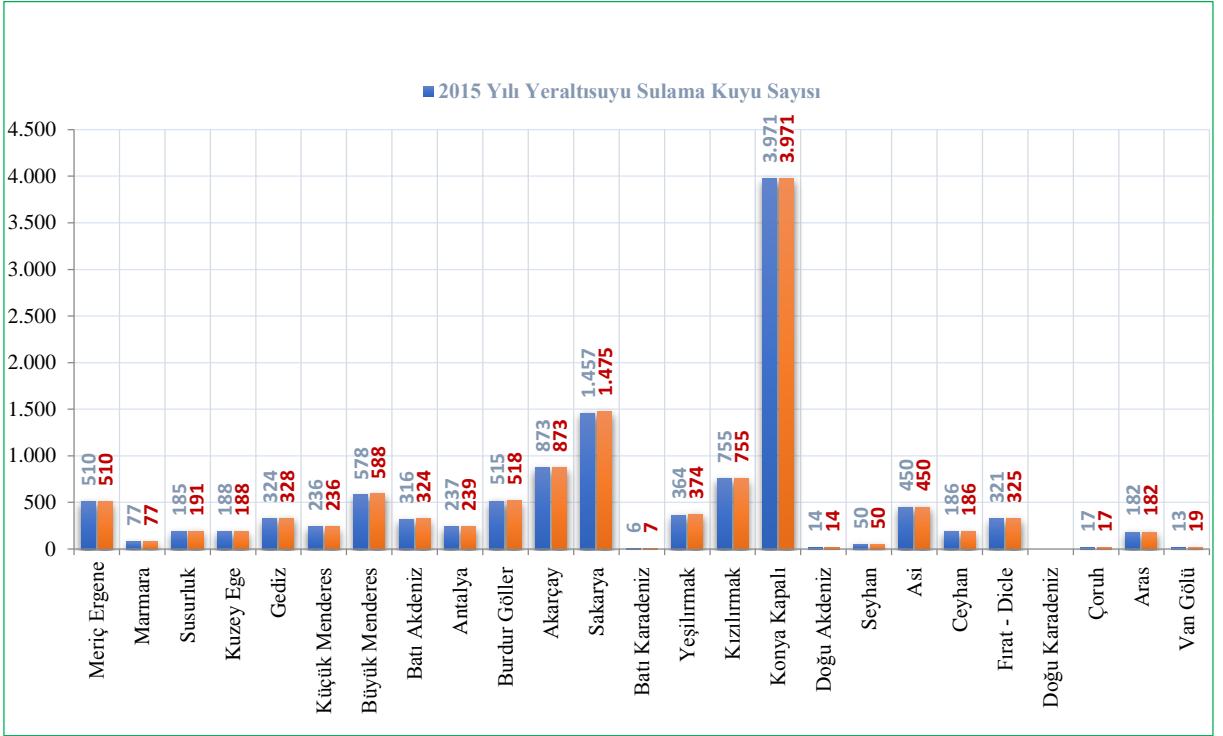
4.3.4 Türkiye’de sulama kooperatiflerince yapılan yer altı suyu sulamaları

Bu başlık altında Türkiye’de sulama kooperatiflerince yapılan yer altı suyu sulamaları hakkında veriler ve şekiller incelenecektir.

Aşağıdaki Şekil 4.7 incelendiğinde 2015-2016 yılları arasında en yüksek sulama kooperatifine Konya Kapalı Havza’sı sahip bulunmaktadır. En az sulama kooperatifi ise Çoruh Havzasında olduğu görülmektedir.

Şekil 4.7. DSİ havza bazında yer altı suyu sulama kooperatif sayısı (adet) 2015-2016, Kaynak: (DSİ:2018)

Şekil 4.8. DSİ havza bazında yer altı suyu sulama kooperatif kuyu sayısı (adet) 2015-2016, Kaynak: (DSİ:2018)

Şekil 4.8. incelendiğinde; DSİ havza bazında yer altı suyu sulama kooperatif kuyu sayısı bakımından, en düşük kuyu sayısı Doğu Karadeniz Havzasında en yüksek kuyu sayısı ise Konya Kapalı Havzası'nda yer almaktadır.

Çizelge 4.4.Sulama kooperatiflerince yapılan yer altı suyu sulamaları, (2013-2016)

Havza No	Havzası	2013			2014			2015			2016		
		Kuyu (adet)	Sulama Alanı (ha)	Kooperatif Sayısı (adet)	Kuyu (adet)	Sulama Alanı (ha)	Kooperatif Sayısı (adet)	Kuyu (adet)	Sulama Alanı (ha)	Kooperatif Sayısı (adet)	Kuyu (adet)	Sulama Alanı (ha)	Kooperatif Sayısı (adet)
1	Meriç Ergene	501	20.060	65	540	22.404	73	510	20773	66	510	20773	66
2	Marmara	59	2.092	12	77	2.726	12	77	2726	12	77	2726	12
3	Susurluk	182	6.848	28	182	6.975	28	185	7101	29	191	7401	30
4	Kuzey Ege	197	7.582	16	189	7.632	16	188	7632	16	188	7632	16
5	Gediz	314	10.871	44	312	11.582	45	324	12107	48	328	12257	49
6	Küçük Menderes	251	8.324	39	240	8.324	39	236	8257	39	236	8257	39
7	Büyük Menderes	536	21.791	95	562	22.561	96	578	23240	100	588	23740	103
8	Batı Akdeniz	321	14.252	53	320	14.252	53	316	14065	50	324	14345	52
9	Antalya	233	8.396	42	236	8.781	46	237	8854	46	239	8914	47
10	Burdur Göller	525	19.057	98	504	18.750	94	515	19814	95	518	20132	95
11	Akarçay	856	29.614	120	870	31.550	120	873	32142	120	873	32168	120
12	Sakarya	1.415	54.844	216	1.441	57.097	219	1457	58160	220	1475	58341	221
13	Batı Karadeniz	6	242	2	6	242	2	6	240	2	7	240	2
14	Yeşilırmak	439	20.404	92	358	18.125	87	364	18302	88	374	18864	91
15	Kızılırmak	751	30.894	122	751	30.724	121	755	30786	119	755	30786	119
16	Konya Kapalı	3.958	176.724	268	3.958	176.724	268	3971	177196	269	3971	177196	269
17	Doğu Akdeniz	14	467	5	14	467	5	14	467	5	14	467	5
18	Seyhan	47	1.842	8	50	2.062	9	50	2062	9	50	2062	9
19	Asi	421	17.175	21	450	18.165	23	450	18165	23	450	18165	23
20	Ceyhan	178	7.655	17	186	7.609	18	186	7609	18	186	7609	18
21	Fırat - Dicle	283	11.341	51	325	12.956	59	321	12813	57	325	12956	59
22	Doğu Karadeniz												
23	Çoruh	17	625	1	17	625	1	17	675	1	17	675	1
24	Aras	177	10.595	8	182	10.602	9	182	10602	9	182	10602	9
25	Van Gölü	19	580	3	19	580	3	13	440	2	19	580	3
Toplam		11.700	482.275	1.426	11.789	491.515	1.446	11.825	494.228	1.443	11.897	496.888	1.458

Kaynak: (DSİ:2018)

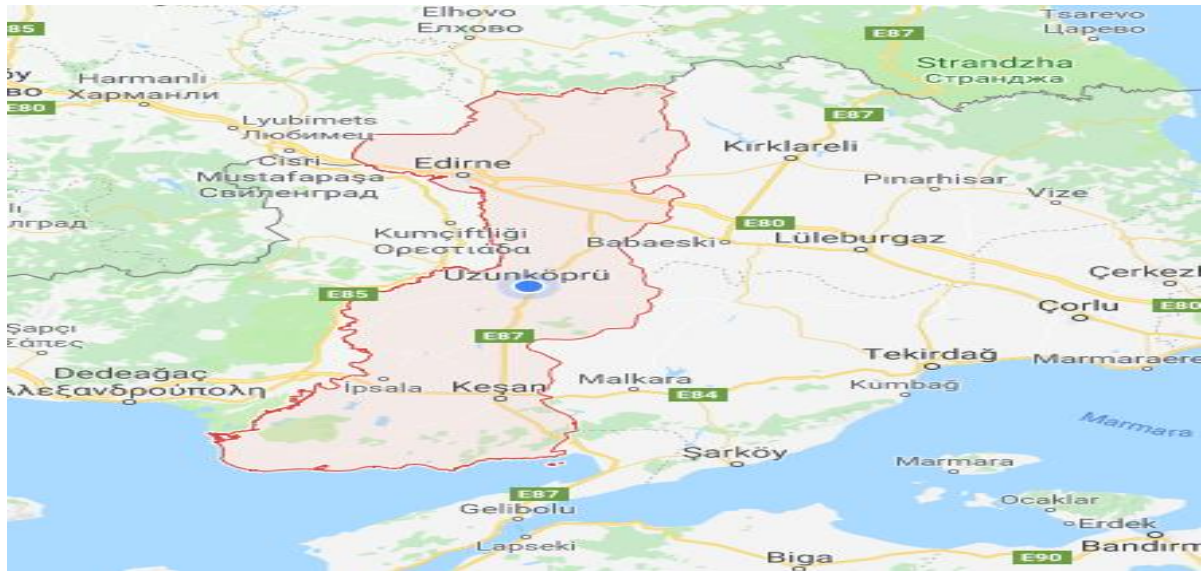
Yukarıdaki Çizelge 4.4. incelendiğinde en çok sulama kooperatifinin olduğu havza; Konya Havzası (269) olarak karşımıza çıkmakta, en az sulama kooperatifi de Çoruh

Havzası'nda (1) bulunmaktadır. Kooperatiflerin suladığı alanlar ve su kuyularına ait sayısal veriler, Çizelge 4.4.'de yıllar bazında ayrıntılı olarak verilmiştir.

5.ARAŞTIRMA SAHASI

5.1 Coğrafi Durumu

Araştırma sahası olan Edirne İli, Marmara Bölgesi'nde Trakya yarımadasının batısında yer almaktadır. Meriç Havzası'nda yer alan il, 40° 30' ve 42° 00' kuzey enlemleri, 26° 00' ve 27° 00' doğu boylamları arasında yer almaktadır (Şimşek, 2000:17). Edirne'nin doğusunda Kırklareli ve Tekirdağ, güneydoğusunda Çanakkale, batısında Yunanistan, kuzeybatısında Bulgaristan, güneyinde ise Ege Denizi bulunmaktadır. Yüzölçümü 6,276 km² olan Edirne'nin deniz seviyesinden ortalama yüksekliği 41 metredir. Edirne ilinde, Merkez ilçe ile birlikte 9 ilçe ve 253 köy bulunmaktadır. İl dâhilinde, Merkez İlçenin dışında, 8 ilçe, 7 kasaba belediyesi olmak üzere toplam 16 belediye mevcuttur (Edirne Valiliği:2018).

Şekil.5.1. Edirne İli Haritası, Kaynak: (<https://www.google.com.tr/maps/place/Edirne/@41.2902579,25.4012691,8z/data=!4m5!3m4!1s0x14b306a8b221e8e3:0xc256de53b06792f2!8m2!3d41.1517222!4d26.5137964>, 22.04.2019)

Yukarıdaki Şekil 5.1.'den görüldüğü üzere, Türkiye'nin batı sınır topraklarının büyük bir kısmını içine alan Edirne İl'inin Bulgaristan'la 88 km'lik bir sınırı vardır. Bulgaristan'la olan sınır, Kırklareli il sınırından başlamaktadır. Tunca Irmağını keserek ve güneybatı yönünde uzanarak Meriç Irmağı'nda sona ermektedir. Bu noktada Türk, Bulgar ve Yunan sınırlarını birleştirmektedir. Meriç Irmağı Edirne'nin Yunanistan'la sınırını oluşturmaktadır. Meriç'in doğu yakası Edirne, batı yakası Yunanistan topraklarıdır. Ancak, Karaağaç ve Bosna Köylerini

içine alan toprak parçası Meriç'in batısında kalmasına rağmen Edirne il sınırları içerisinde. Edirne-Yunanistan sınırının uzunluğu 204 km'dir. Bu sınır, Edirne'nin ilçesi olan Enez'de sona ermektedir (Şimşek, 2000:17).

5.2 Yeryüzü Şekilleri (Jeomorfolojik Özellikler)

5.2.1 Dağlar

Edirne İl'inde dağlar fazla yer kaplamaz. İli, Istranca Dağları kuzey ve kuzeydoğudan, Uzunköprü Dağları doğudan, Kuru ve Çandır Dağları ise güney ve güneydoğudan kuşatır.

5.2.1.1 Istranca dağları

İstanbul Boğazı'nda Karadeniz Dağ sırasından ayrılan ve Karadeniz kıyısı boyunca Bulgaristan sınırına doğru uzanan Istranca Dağları'nın yükseltileri, Tunca Havzası'na yaklaştıkça azalır. Istranca Dağları'nın en yüksek yeri il sınırları dışında, Kırklareli ile Demirköy arasındadır. Buralarda bile, ortalama yükseltisi 1.000 m'yi geçmez. Trakya'nın kuzeydoğusundan Edirne topraklarına giren Istranca Dağları'nın yükseltileri azalır ve Lalapaşa ilçe sınırları içinde bir plato görünümü egemen olmaya başlar. Istranca Dağları'nın yüksekliği, Bulgaristan sınırı yakınındaki Bakacak Kule Tepesi'nde 590 m'ye ulaşır. Aynı zamanda daha dalgalı olan bu platonun yükseltisi güneybatıya doğru küçük akarsu vadileri oluşturarak azalır. Lalapaşa yöresinde 250 m'nin altına düşer. Istranca Dağ kütlesi, güneyden Ergene Havzası'na inen akarsularla parçalanmıştır. Genellikle granit ve gnays ana kayaları üzerinde yer alan ve dalgalı bir yapısı olan bu kesimlerde, orman örtüsü altında, sık ve kalkersiz kahverengi orman topraklarına rastlanır. Şiddetli erozyona uğrayan tepelerde bu örtü seyrekleşmiş ya da tümüyle ortadan kalkmıştır.

5.2.1.2 Kuru dağları

Trakya'daki ikinci dağ sırası olan bu yükselti, Tekirdağ-Şarköy arasında Işıklar dağı, Saros körfezi boyunca ise Kuru Dağları adını alarak güneybatı yönünde körfeze doğru sokulur. Edirne İl'inin tekdüze görünümlü kesimini oluşturan Ergene Havzası, güneyden Kuru Dağları ile sınırlanır. Ergene Havzası'nın güneyi, ortalama yükseltisi 150-200 m'yi geçmeyen hafif dalgalı bir platodur. Kuru Dağları'na yaklaştıkça, yükselti artmaya başlar. En yüksek noktası Yerli Su Tepe (725 m) olan Kuru Dağları'nın, Ergene Havzası'na ve Saros Körfezi'ne bakan yamaçları eğim açısından birbirinden çok farklı olup, Saros Körfezi'ne bakan yönü dik yamaçlarla kaplıdır.

5.2.1.3 Çandır dağları

Koru Dağ Sırası, İpsala ile Enez sınırında yeniden yükselerek, körfeze koştur uzanan Çandır Dağları'nı oluşturmaktadır. Volkanik kayalardan oluşan Çandır Dağları'nın en yüksek noktası, Çandır Tepesi 385 m'dir.

5.2.1.4 Uzunköprü dağları

Uzunköprü İlçesi'nin güneydoğusunu kaplar. Meşe ve fundalıklarla örtülüdür. En yüksek yeri Süleymaniye Tepesi'dir (378 m). Edirne İl'inin Ergene Vadisi ile Istranca Dağları arasında kalan bölümü, kuzey-güney doğrultusunda uzanan vadilerle ayrılmıştır. Bu vadiler arasında, aynı doğrultuda, az yükseltili sırtlar uzanmaktadır. Sırtlar, kuzeydoğuda ortalama, 100 m yüksekliktedir. Sarmısaklı sırtlarında 128 m olan yükselti, Söğütlü Tepe'de 112 m'dir. Uzunköprü'ye yaklaşıldıkça 40 m'nin altına düşmektedir. Aşağı Ergene Vadisi ile Meriç Irmağı arasında kalan kesimde, basık tepelerden oluşan bir yüzey şekli egemendir. Yörenin en yüksek noktaları, Kavaklı Kasabası'nın kuzeydoğusunda Çanakçitepe (123 m) ve bunun güneyinde Sarıkaya'dır (125 m).

5.2.2 Yaylalar ve vadiler

Edirne İl'inde yaylalık alan yoktur. Ancak, yayla kapsamı içinde düşünülebilecek küçük alanlar vardır. Bunlar, Enez İlçesi'nde Çandır, Hisarlı ve Yazır; Keşan İlçesi'nde Yerlisu; Lalapaşa İlçesi'nde Ömeroba ve Süleymandanişment yaylalarıdır. Bu yaylaların tümü su kaynakları açısından zengindir. Edirne İl'inde üç önemli vadi bulunmaktadır. Bunlar Tunca, Meriç ve Ergene vadileridir. İl'in önemli ve verimli ovaları bu vadilerde toplanmış durumdadır.

5.2.2.1 Meriç vadisi

Trakya Bölgesi'ndeki Meriç Havza'sı, kuzeyde Bulgaristan ve Istranca Dağları'nın su bölümü sınırına dayanmakta; doğuda Vize, Saray ve Çerkezköy ilçelerini içine almakta; güneyde ise Çorlu ilçesi ve Tekirdağ İl'inin kuzeyinden geçerek Saros Körfezi'ne dek ulaşmaktadır. Havzanın sularını Meriç, Tunca ve Ergene vadilerinden akan akarsular boşaltır. Meriç Vadisi, Meriç'in yatağını oyması sonucu oluşmakta, Bulgaristan topraklarında başlayarak Ege denizine dek sürmektedir. Meriç Vadisi, Rodop Dağları ile Istranca Dağları'nın birbirine yaklaştığı Edirne İl'inin kuzeyinde dik ve derindir. Edirne İl sınırlarına girdikten sonra vadinin tabanı genişler. Bu kesimde, Meriç Vadisi'nin geniş tabanı üzerinde Kazanova Ovası yer alır. Daha sonra vadi tabanı biraz daralır. Meriç'in bu yörelerdeki vadi tabanını Hadımağa,

Üyükütatar, Doyran ve Elçili ovacıkları kaplar. Meriç İlçesi sınırları içinde yeniden genişleyen vadi, yer yer daralıp genişleyerek İpsala-Enez ilçe sınırını çizerek ve Ege Denizi'ne ulaşmaktadır.

5.2.2.2 Ergene vadisi

Ergene Irmağı'nın aktığı vadidir. Istranca Dağları'nın batı eteklerinden başlar. Önce dar ve dik olan vadi, Edirne İl sınırına girdikten sonra geniş düzlükler oluşturur. Bu düzlüklerde Ergene Ovası yer alır. Ergene Vadisi, Meriç-İpsala sınırında Meriç Vadisi ile birleşmektedir.

5.2.2.3 Tunca vadisi

Istranca Dağları'nın Edirne İl sınırları içine giren bölümünde, Tunca Irmağı tarafından oyulmuş bir vadidir. Vadi önceleri dar iken, Edirne Kenti'ne doğru yaklaşıldıkça tabanı genişler. Tunca Ovası bu geniş taban üzerinde bulunur. Edirne İl'inde bu vadilerin dışında, 24 tane özellikle dalgalı plato alanlarında, az yükseltili sırtlardan sonra başlayan, akarsularca oyulmuş pek çok vadi vardır.

5.2.3 Ovalar

Edirne İl'inde iki büyük verimli ova bulunmaktadır. Bu ovalar, Ergene ve İpsala Ovalarıdır.

5.2.3.1 Ergene ovası

Ergene Vadisi'nin tümünü, Uzunköprü ve Meriç ilçe topraklarının ise bir bölümünü kaplar. Ergene ırmağı taşıdığı zaman ovaya mil taşır; bu nedenle ova toprakları çok verimli olup, her çeşit bitkisel üretime elverişlidir. Ergene Ovası'nın Uzunköprü ilçe sınırları içinde kalan bölümü, taşınma maddelerden oluşmuş, dolma bir yapıdadır. Marmara Bölgesi'ndeki tektonik olaylar sonucu alçalmaya uğramıştır. Havza, akarsularla parçalanmış eski bir birikinti alanıdır. Bu yapı, ovanın Uzunköprü'ye yakın bölümlerinde artezyen kuyuları açılmasına olanak sağlar. Ergene Ovası'nın, Meriç ilçesi sınırları içinde kalan bölümleri alüvyal topraklarla kaplıdır. Burası, Meriç ve Ergene ırmakları arasında bir yarımada biçimindedir. Ova topraklarının bir bölümü, kesintisiz olarak, bataklıklar şeklinde uzanıp gitmektedir. Denizden yüksekliği yaklaşık, 20-25 m arasında değişmektedir. Ergene Ovası'nda genellikle sulu tarım yapılmakta, çeltik, pancar, ayçiçeği, mısır, kabak ve özellikle bostan üretilmektedir.

5.2.3.2 İpsala ovası

Meriç Vadisi'ni kaplar. İpsala ilçesi topraklarının çoğunu kaplayan, ilin bu en büyük ovası Enez'e dek uzanır. Ergene ve Meriç ovalarına doğru inildikçe alüvyal topraklar başlar. Bu arada volkan tüflerine de rastlanır. Bu oluşumların en çok yer aldığı bölüm, Balabancık köyü yakınlarıdır. Ovanın Enez'e doğru sokulan bölümü, alüvyal topraklarla kaplıdır. Alüvyal, kalkersiz kahverengi ve vertisol topraklarla kaplı ovada, sulu ve kuru tarım yapılmaktadır. Sulu tarımda sebze, meyve, çeltik, mısır, ayçiçeği, şeker pancarı, yonca, bakla ve bezelye yetiştirilmektedir. Kuru tarımda ise, tahıl, mısır, ayçiçeği, nohut, mercimek, korunga, fiğ, burçak, kavun ve karpuz üretilmektedir.

5.3 Su Kaynakları

5.3.1 Akarsular

Edirne İl'inin başlıca akarsuları; Meriç, Arda, Tunca ve Ergene, nehirleridir.

5.3.1.1 Meriç nehri

Bulgaristan'dan doğar; bir süre Yunanistan-Bulgaristan ve Türkiye-Yunanistan sınırını oluşturarak, güney-doğuya doğru akar. Edirne yakınında, önce Arda ile sonra da Tunca nehri ile birleşir. Edirne'den sonra güney istikametinde akar ve Dimetoka yakınında Yunanistan'dan gelen Kopkino Nehrini alır, bir müddet güney-batı istikametinde ilerledikten sonra tekrar güneye döner. Balabancık köyü civarında Ergene ile birleşir. Bundan itibaren daha çok kıvrımlar yaparak güney-batıya doğru akar ve Enez ilçesinden Ege denizine dökülür. Türkiye-Yunanistan hududu boyunca 185 km'lik bir uzunluğa sahiptir. Derinliği 60 cm ile 520 cm arasında değişir. Arda ve Tunca'nın birleştiği yerde derinlik artmaktadır. Nehirden arazi sulanmasında ve balıkçılıkta faydalanılmaktadır.

5.3.1.2 Arda nehri

Pazarkule hudut kapısından Edirne iline giren Arda ırmağı, 1 km. sonra Ardakule mevkiinde Meriç nehri ile birleşir ve Meriç ismi altında doğuya doğru akarak ileride Tunca'yı da alır. Güneye doğru yer değiştirir. Derinliği 10 cm. ile 300 cm. arasında değişir. Debisi belli değildir. Türkiye'de çok az kısmı bulunduğu için, bu nehirden sulama amaçlı faydalanılamamaktadır.

5.3.1.3 Tunca nehri

Edirne'nin kuzeyinde Uzunbayır mevkiinde il hududuna girer. Suakacağı köyüne kadar hududu teşkil ederek güneye doğru akar. Edirne'nin Kirişhane mevkiinde Meriç'le birleşir. Meriç adı altında Enez'e doğru akar. Yaklaşık olarak boyu 48 km.'dir. Derinliği 82 cm. ile 540 cm. arasında değişir. Saniyede 31 m³ su taşır. Yatağı az eğimli olduğundan ovaların sulanmasını kolaylaştırır.

5.3.1.4 Ergene nehri

Meriç nehrinin bir kolu olan Ergene, Tekirdağ'a bağlı Saray ilçesinin kuzeyini kaplayan Istranca dağlarındaki Karatepe'den çıkar. Geniş bir yay çizer. Kırklareli'nin Pehlivanköy ilçesinden geçerek Edirne topraklarına girer. Uzunköprü'den geçerek Balabancık köyü yakınında Meriç nehri ile birleşir. Uzunköprü, Meriç ve İpsala topraklarının bir bölümünü sular, ilkbahar ve kış aylarında suları taşan Ergene ırmağının suları yazın azalır. Saniyede 47 m³ su taşır. Edirne'nin önemli dereleri arasında Pravadi, Süloğlu, Basamaklar, Keşan ve Büyükdoğanca deresi gibi dereler yer alır. Bu dereler tarımsal arazilerin sulanmasında kullanılır.

5.3.2 Göller

Edirne ilinin başlıca gölleri; Gala, Dalyan, Taşaltı, I.Tuzla, II.Tuzla, Bücürmene, Sığırcık, Pamuklu ve Gölbaba gölleridir.

5.3.2.1 Gala gölü

Gala Gölü'nün çevresi bataklıktır. Yüzölçümü yaklaşık 7,7 km² olan göl, Meriç Irmağı ile bağlantılıdır. Meriç Irmağı'nın zaman zaman taşıdığı maddeler, göle bağlantıyı sağlayan ayağını kapatmaktadır. Böyle durumlarda Gala Gölü, çevre toprakları su altında bırakmakta ve Gala Gölü ile Pamuklu Göl birleşmektedir. Ortalama derinliği 70 cm'dir. Gölün çok tuzlu olan suları kullanılmaz. Göl çevresi bütünüyle bataklıktır. Bu bataklıkların doğal bitki örtüsü sazlık ve kamışlıktır. Kışın bu bataklıklar ulaşım olanağı vermez. Yazın ise kuruyan yerlerden geçilebilir. Aşağıdaki Şekil 5.2.'de görülen kışın Ocak ve Şubat aylarının soğuk günlerinde, yüzeyinde ince bir buz tabakası oluşan Gala Gölü'nden temel yararlanma biçimi balıkçılıktır.

Şekil 5.2. Gala Gölü, Kaynak:(<https://www.google.com.tr/maps/place/Gala+G%C3%B6l%C3%BC/@40.7522082,26.0790843,11z/data=!4m5!3m4!1s0x14b22663457c876f:0xa6e43f6e0a4c88!8m2!3d40.7681959!4d26.1861605,22.04.2019>)

5.3.2.2 Dalyan gölü

Enez İlçesi'nin güneyinde bulunan aşağıdaki Şekil 5.3.'deki Dalyan Gölü'nün alanı, yaklaşık 3,4 km²'dir. Göl alanı, göle dökülen akarsuların taşıdığı su miktarına bağlı olarak, yaz ve kış aylarında değişiklik gösterir. Göl kıyılarında 10-20 cm arasında olan derinlik, ortalara doğru 1,5 metreye dek artmaktadır. Göl suları tuzlu olup kullanılmaz. Kumluk olan göl çevresinde herhangi bir doğal bitki örtüsü yoktur. Göl çevresi kışın ulaşım olanağı vermez. Yazın ise kuruyan yerlerinden her türlü araç geçebilmektedir.

Şekil 5.3. Dalyan Gölü, Kaynak:(<https://www.google.com.tr/maps/place/Dalyan+G%C3%B6l%C3%BC/@40.7203494,26.0386308,12.75z/data=!4m5!3m4!1s0x14b18a93c0dc6e79:0x7b37b6067cd908f5!8m2!3d40.7180575!4d26.0709408,22.04.2019>)

5.3.2.3 Taşaltı gölü

Dalyan Gölü'nün doğusundaki Taşaltı Gölü'nün yüzölçümü, yaklaşık 70 hektardır. Kışın yağışların etkisiyle göl alanında değişiklikler olur. Sığ bir göl olup, en derin yeri 80 cm'dir. Suyu orta derecede tuzludur. Gölün kuzey kıyılarında çeltik ekimi yapılır; diğer kıyıları ise bütünüyle bataklıktır. Kışın, soğuk günlerde yüzeyinde ince bir buz tabakası oluşur. Bataklık kesimler yaz aylarında ulaşım olanak vermektedir.

5.3.2.4 I.Tuzla gölü

Tuzla gölü aşağıdaki Şekil 5.4.'te görüldüğü üzere, doğuda İrik tepesi, Kuzeyden Vakıf Gölü, güneyden ise Saros Körfezi ile çevrilidir. Gölün alanı mevsimlere göre değişebilir. Çok tuzlu olan gölün suları kullanılmaz. Göl çevresi kumluktur; üzerinde herhangi bir doğal bitki örtüsü yoktur. Batısında ulaşım olanağı bulunmaktadır. Gölün diğer kıyıları, taban sağlam olduğundan ulaşım elverişlidir.

Şekil 5.4. Tuzla Gölü, Kaynak: (<https://www.google.com.tr/maps/search/I.+tuzla+g%C3%B6l%C3%BC+edirne/@40.6312533,26.4448023,6494m/data=!3m1!1e3>, 22.04.2019)

5.3.2.5 II.Tuzla gölü

Saros Körfezi'nin kuzeyinde bulunan II.Tuzla Gölü sığ bir göldür, suyu tuzludur ve kullanılmaz. Kumlu olan kıyılarında ulaşım yapılamaz. Gölün diğer kıyılarında ise ulaşım rahattır. Çevresinde doğal bitki örtüsü bulunmamaktadır.

5.3.2.6 Bücürmene gölü

Dalyan Gölü'nün güneyindeki Şekil 5.5.'teki Bücürmene Gölü'nün alanı yaklaşık, 76 hektardır. Bu alan mevsimlere göre değişebilmektedir. Ortalama derinlik 50-80 cm arasında değişir. Suyu tuzlu olduğundan kullanılmaz. Kuzey ve doğu bölümlerinde doğal bitki örtüsü sazlık ve kamışlıktır. Bunun dışında kalan kıyıları kumluk olduğundan, herhangi bir bitki örtüsü bulunmamaktadır.

Şekil 5.5. Bücürmene Gölü, Kaynak: (<https://www.google.com.tr/maps/place/Isik+Golu/@40.7063947,26.0501058,3243m/data=!3m1!1e3!4m5!3m4!1s0x14b18ad62d8dd4e7:0xeb2f1939cc5822ea!8m2!3d40.7!4d26.05,22.04.2019>)

5.3.2.7 Sığırcık gölü

Kuzeybatıda Karpuzlu köyü, kuzeyden Çeşme sırtı, doğudan Muratlı Korusu ile çevrili gölün güneyinde Pamuklu Göl bulunur. Yüzölçümü yaklaşık 1.8 km²'dir. Sığ bir göldür; yazın suyu çok azalır. Suyu tuzlu olduğundan kullanılmaz. Batı kıyılarında tarım yapılır. Gölün diğer kesimler ise bataklık ve sazlıktır. Gölde kışın ulaşım yapılamaz; yazın kuruyan yerlerinden her türlü araç geçebilmektedir.

5.3.2.8 Pamuklu gölü

Sığırcık Gölü'nün güneyindeki aşağıda Şekil 5.6.'da verilen pamuklu göl, Hisarlık Dağı eteklerindedir. Yağışlı mevsimlerde genişleyen göl, yaz sonlarına doğru küçülür ve kimi yıllar tümüyle kurur. Derinliği ortalama 70 cm'dir. Çevresi bataklık ve sazlıktır. Kışın soğuk günlerde donar ve hiçbir mevsimde ulaşım olanağı vermemektedir.

Şekil 5.6. Pamuklu Göl, Kaynak:(<https://www.google.com.tr/maps/place/Pamuklu+G%C3%B6l%C3%BC/@40.7893049,26.2633418,6479m/data=!3m1!1e3!4m5!3m4!1s0x14b22efc5b7c12f9:0x9e03209a0422ca19!8m2!3d40.7877072!4d26.2806599,22.04.2019>)

5.3.2.9 Gölbaba gölü

Gölbaba gölü, Merkez ilçeye bağlı Büyükdöllük ve Değirmenyeri köyleri arasında bulunur. İlbaharda gölün suları azalmaya başlar ve gölün ortasında bir adacık oluşur. Yazın göl, tümüyle sazlık ve bataklık durumuna gelir. Romatizmalılar şifa bulmak için gölün bataklığına girerler. Gölden başka bir yararlanma şekli bulunmamaktadır.

5.3.3 Barajlar

Bu bölümde Edirne İli'nde bulunan; Altınyazı Barajı, Kadıköy Barajı, Alıç Regülatörü Sultanköy Barajı, Süloğlu Barajı ve Çakmak Barajlarına yer verilecektir.

5.3.3.1 Altınyazı barajı

Uzunköprü'nün Altınyazı köyünde kurulmuştur Aşağıda Şekil 5.7. görülen sulama ve taşkından korunma amacıyla kurulan baraj, toprak dolgu tipindedir. Yüksekliği 23 m. ve sulama alanı 2.300 hektardır.

5.3.3.2 Kadıköy barajı

Kadıköy sınırları içinde kurulmuş olan aşağıda Şekil 5.8.'de verilen toprak dolgu tipindeki baraj, 4.000 hektar alanı sulamaktadır. Barajın kapasitesi ise 41.600.000 m³ 'tür.

Şekil 5.7. Altinyazi Barajı, Kaynak: (<https://www.google.com.tr/maps/place/Alt%C4%B1nyaz%C4%B1+Baraj%C4%B1,+22360+Alt%C4%B1nyaz%C4%B1+K%C3%B6y%C3%BC%2FUzunk%C3%B6pr%C3%BC%2FEdirne/@41.0449054,26.5100887,12908m/data=!3m1!1e3!4m5!3m4!1s0x14b3af94fee00eeb:0xa88dc12576a8c238!8m2!3d41.0793!4d26.5878,22.04.2019>)

Şekil 5.8. Kadıköy Barajı, Kaynak: (<https://www.google.com.tr/maps/place/Tetek%C3%B6y+Mahallesi,+Kad%C4%B1k%C3%B6y+Baraj%C4%B1,+59300+Malkara%2FTekirda%C4%9F/@40.8056644,26.7163876,15406m/data=!3m1!1e3!4m5!3m4!1s0x14b3c1f2d0656115:0x10ec729780cc72a5!8m2!3d40.7938!4d26.7739,2204.2019>)

5.3.3.3 Alç regülatörü

Basamak Deresi üzerinde kurulmuş yaklaşık 9 m. yüksekliğinde 900 m. uzunluğunda olan regülatörün topladığı sular, 12 km'lik kanalla Altinyazi Barajı'na aktarılmaktadır.

5.3.3.4 Sultanköy barajı

İpsala sınırları içinde olup, aşağıda Şekil 5.9.'da görülen baraj sulama amacıyla yapılmıştır. Yüksekliği 26.9 m., yüzölçümü ise 390 ha.'dır.

Şekil 5.9.Sultanköy Barajı, Kaynak:(<https://www.google.com.tr/maps/search/sultank%C3%B6y+baraj%C4%B1+edirne/@41.0211544,26.448139,9130m/data=!3m1!1e3,22.04.2019>)

5.3.3.5 Süloğlu barajı

Aşağıda Şekil 5.10.'da verilen baraj Süloğlu Deresi üzerinde; sulama, taşkın koruma ve içme suyu amacıyla yapılmıştır. Yüksekliği 50 m, yüzölçümü ise 380 ha.'dır. 3.500 ha. alanı sulamaktadır.

Şekil 5.10.Süloğlu Barajı, Kaynak:(<https://www.google.com.tr/maps/place/Cumhuriyet+Mahallesi,+S%C3%BClo%C4%9Flu+Baraj%C4%B1,+22560+S%C3%BClo%C4%9Flu%2FEdirne/@41.8140793,26.8752472,10726m/data=!3m1!1e3!4m5!3m4!1s0x40a75c4a04c5f099:0x14ca0d4979de222b!8m2!3d41.8134794!4d26.9250644,22.04.2019>)

5.3.3.6 Çakmak barajı

Trakya Bölgesinin GAP'ı olarak adlandırılan ve yöre halkı tarafından uzun yıllar ümitle hayata geçirilmesi beklenen Çakmak Barajı: gövde inşaatı tamamlandığında 176.000.000 m³ su depolayabilecek, aşağıda Şekil 5.11.'de görülen, Uzunköprü, Meriç, Havsa, Pehlivanköy ilçelerinde bulunan 67 köye ait 522.000 dekar tarım arazisine hizmet edecektir. (DSİ:2018)

Şekil 5.11.Çakmak Barajı, Kaynak: (<https://www.google.com.tr/maps/search/%C3%A7akmakbaraj%C4%B1/@41.3791293,26.658975,6421m/data=!3m1!1e3,22.04.2019>)

5.3.4 Denizler

Edirne ilinin Saroz Körfezine kıyısı bulunmaktadır. Kıyı şeridi, Enez ve Keşan ilçeleri dâhilinde yer almaktadır. Saroz Körfezi, deniz dibi akıntıları ile kendi kendini temizleyen ve Dünyada benzeri çok az bulunan bir özelliğe sahiptir. Bu nedenle, deniz suyu sürekli temiz bir durumdadır. Son yıllarda Trakya halkının ve İstanbul'dan gelen yerli turistlerin tatil yeri durumundadır. Enez, Erikli, İbrice gibi sahilleri, yaz turizmi için ideal yerleşim birimleridir. Enez Balıkçı Barınağı teknik ve fiziki şartlar itibari ile liman vasfındadır. Liman statüsüne kavuşturularak bir kısım Yat Limanı ve Yat Kışlama ve Çekek yeri olarak hizmete açılması (10 km. uzaklıktaki Yunanistan Dedeoğaç Limanında 300 civarında yat kışlamaktadır), bölgeye ekonomik katkı ve ülkeye döviz kazandıracaktır. Meriç nehrinin getirdiği tuzlar ve bununla beslenen planktonik potansiyel yaşam, saroz körfezindeki su ürünlerini zenginleştirmektedir. Saroz Körfezinin kuzeyinde 40-50 kulaç derinlikteki dar şeritte barbunya, berlam, kırlangıç, mercan, kupes, sarpa, izmarit gibi demersal ve semi pelajik balıkların avcılığı yapılır. Ayrıca bölge, kolyoz, sardalya gibi yerli, uskumru ve lüfer gibi bölge dışından gelen balıkların avlandığı bir yerdir. Burada istavrit stokları gelişmemiş olmakla beraber, miktarları

avlanabilir boyutlara ulaşmıştır. 112 mil karelik araştırma alanı içinde istavrit stokunun yaklaşık 17.000 ton civarında olduğu tespit edilmiştir. uskumru balığı sürülerinin 50-90 metre arasındaki 16-17 derece sıcaklıktaki sulara dağınık olarak yaşadıkları ve ortalama %37 tuzluluk içeren sulara buldukları izlenmiştir. Saroz'un balıkçılık açısından diğer bir önemi ise, kılıç balıklarının yumurtlama ve gelişmesine uygun olmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle Mayıs ve Haziran aylarında kılıç balığı avcılığı yapılmaktadır.

5.4 İklim Özellikleri

Marmara bölgesinin Trakya kesiminde yer alan Edirne ili, soğuk yani karasal bir iklime sahiptir. Fakat, Edirne ilinde bazı yıllarda ılık ve yağışlı bazen de tamamıyla Karadeniz iklimi hüküm sürmektedir. İlin yıllık sıcaklık ortalaması 13,5 derece ve ortalama yıllık yağış miktarı da 600 mm. civarındadır. Yılda ortalama olarak 20 gün karla örtülüdür. 60 Gün kadarda donlu gün görülür. Ortalama rüzgâr hızınının 1,7 m/sn. olduğu Edirne ilinde egemen rüzgâr, yıl içerisinde toplam 4 bin kez esen, kuzey rüzgarıdır. (Yıldız) Bunu kuzeybatı (yıldız-karayel) ve güneydoğu (Keşişleme) rüzgarları izler. Kentte en hızlı rüzgâr, saniyede 28.9 m. hızla esen güney rüzgarıdır.

1931-1965 yılları arasında yapılan rasatlara göre; Mahalli en yüksek basınç 1038,1 bar, en düşük basınç ise 979,9 bar olarak tespit olunmuştur. Nispi nem ise %71 olarak tespit edilmiştir. Ortalama buharlaşma miktarı 910 mm.; sisli günler sayısı da 27'dir. Güneşleme müddeti 6,5 saat, hâkim rüzgâr istikameti ise Kuzey yönüdür. Edirne hem Akdeniz ikliminin hem de Orta Avrupa'ya özgü kara ikliminin etkisi altında kalan bir geçiş bölgesidir. Bölge, Karadeniz, Ege ve Marmara denizlerinin de etkileriyle, zaman zaman ve yer yer farklı iklim özellikleri gösterir. Kışlar, Akdeniz iklimi etkisini gösterdiği zamanlarda ılık ve yağışlı, kara iklimi etkisini gösterdiğinde de oldukça sert ve yağışlı geçmektedir. Yazlar sıcak ve kurak, bahar dönemi ise yağışlıdır. İl'in bitkisel üretim açısından önem taşıyan Ergene Havzası'nda ise, sert bir kara iklimi egemendir. Çevresi dağlarla sınırlı olan bu yörenin denizlerden gelen yumuşatıcı etkilere kapalı olması, bu iklim yapısını ortaya çıkartmaktadır. Edirne'de yıllık sıcaklık ortalaması, 13,5° C'dir. Bu değer komşu il merkezlerinden Çanakkale'de 14,6° C, Kırklareli'nde 13,0° C, Tekirdağ'da ise 13,7° C'dir. İl'de en sıcak aylar, Haziran, Temmuz, Ağustos, en soğuk ise, Aralık ve Ocak ayları olmaktadır. İl'e en çok yağış Kasım, Aralık ve Ocak aylarında düşmektedir. Turizm sezonu olan Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında, ortalama 97,4 mm yağış düşmektedir.

5.5 Toprak Özellikleri

Topraklar; iklim, bitki örtüsü, ana materyal ve topoğrafyaya bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Edirne ili arazisinde altı büyük toprak grubu bulunmaktadır.

5.5.1 Alüvyal topraklar

Tarımsal etkinlikler açısından çok önemli olan alüvyal topraklar, taşınmış verimli topraklardır. Akarsuların getirdiği ince malzeme, vadi tabanlarının genişlediği alanlarda alüvyal toprakları oluşturmaktadır. Bu topraklar, bitki besin maddeleri yönünden oldukça zengindir. Genellikle kum ve milden oluştuğu için kolay işlenebilen alüvyal topraklar Edirne ilinde daha çok Meriç Nehri boyunca uzanmaktadır ve 87.863 hektar alanı kaplamaktadır.

5.5.2 Hidromorfik alüvyal topraklar

Alüvyal toprakların fena drenajlı kısımlarında bulunan bu topraklar şimdiki halleriyle tarıma uygun değildir. Bu toprakların bazıları, yılın büyük bir bölümünde yüzeyde veya yüzeye yakın taban suyuna sahiptir. Toprakların bir kısmı ise, taşkınlara maruz kalmaktadır. Topoğrafya düz veya içbükeydir. Hidromorfik alüvyal topraklar Edirne ilinde daha çok Alüvyal toprakların fena drenajlı kısımlarında bulunmakta olup toplam miktarları 18.828 hektardır.

5.5.3 Kahverengi orman toprakları

Kahverengi orman toprakları, kireççe zengin ana madde üzerinde oluşur. Gözenekli veya granöler bir yapıya sahiptir. Bu toprak grubu genellikle geniş yapraklı orman örtüsü altında oluşur. Drenajları iyi olan bu topraklar, çoğunlukla orman veya otlak olarak kullanılırlar. Tarıma alınmış alanların verimleri iyidir. Kahverengi orman toprakları, Edirne’de orta ve dik eğimlerde bulunmakta olup toplam miktarları 12.552 hektardır. Bu arazilerin %38,3’ü, işlemeli tarıma uygun II., III., ve IV. sınıf arazilerde oluşmaktadır.

5.5.4 Kireçsiz kahverengi orman toprakları

Kireçsiz kahverengi orman toprakları, genellikle yaprağını döken orman örtüsü altında oluşurlar. Bu grup topraklar, Edirne ilinde dik ve çok dik eğimlerde bulunmakta olup derinlikleri 30 cm’ye kadar düştüğünde, çok sığ olarak kabul edilmektedir. Toplam miktarları 200.830 hektardır. Bu toprakların %41,8’i işlemeli tarıma uygun I., II., III., ve IV. sınıf arazilerde oluşmaktadır.

5.5.5 Kireçsiz kahverengi topraklar

Kireçsiz kahverengi topraklar, asit ana madde üzerinde olduğu kadar kireç taşı üzerinde de oluşabilir. Doğal bitki örtüsü, çalı ve otlar ile yaprağını döken ormandır. Doğal drenajları iyidir. Kireçsiz kahverengi topraklar Edirne'de genellikle dik ve çok dik eğimlerde yer alıp, derinlikleri sığ kabul edilmektedir. Toplam miktarları 201.100 hektardır. Bu toprakların %82,6'sı işlemeli tarıma uygun olan I., II., III. ve IV. sınıf arazilerden oluşmaktadır.

5.5.6 Vertisoller

Bu topraklar kurak mevsimlerde büzülen, yağışlı mevsimlerde genişleyen koyu renkli ve çok killi topraklardır. Vertisollerin işlenme periyotları çok kısadır. Geçirgenlikleri düşüktür. Çatlamalar sırasında ince kökler kırılır ve ürün zarar görür. Sulama yapılsa bile yetiştirilen ürünlerin sayısı sınırlıdır. Eğimli arazilerde erozyon tehlikesi her zaman mevcuttur. Arazi drenajı hemen hemen imkansızdır. Üzerlerindeki doğal bitki örtüsü çoğunlukla kısa otlar ve az olarak ta karışık orman fundalıktır. Yetiştirilen ürünler daha çok buğday ve ayçiçeğidir. Bu topraklar üzerinde az miktarda bağ ve bahçede bulunmaktadır. Vertisoller Edirne'de Merkez İlçe, Havsa, Uzunköprü ve İpsala İlçelerinde yaygındır. Toplam miktarları 100.415 hektardır. %93,8'i işlemeli tarıma uygun, I., II. ve III. sınıf arazilerden oluşmaktadır.

5.5.7. Agro ekolojik alt bölgeler

Agro ekolojik bölgelendirme; iklim, arazi formu, toprak yapısı, verim, arazinin çevresel özellikleri, sosyo ekonomik yapı gibi ilin, benzer özelliklere sahip alt alanlara bölünmesini ifade eder. Bu durum dikkate alınarak, Edirne İli 4 alt bölgeye ayrılmıştır.

Alt Bölge (Lalapaşa ve Süloğlu İlçeleri); bu alt bölge, ilin yıllık yağış ortalamasının oldukça altındadır (314,1 mm). Arazi varlığının %25'i Çayır-mera alanı olup diğer alt bölgelere oranla oldukça yüksektir. Bu alt bölgede sulu tarım yok denecek kadar azdır (Örnek; Çeltik ekim alanı hiç yok). Istranca dağlarının uzantısı bu bölgededir, yüksek platolar mevcuttur.

Alt Bölge (Merkez, Havsa ve Uzunköprü İlçeleri); bu alt bölgenin tamamına yakını, ovalık verimli topraklara sahiptir. Sulu tarım yapılmaktadır, özellikle sebzeçilik ve meyvecilik bu alt bölgede yaygındır (Örnek; Çeltik üretiminin %26,21'i bu alt bölgededir). Ergene ve Meriç ırmakları bu alt bölgede önemli bir alan kaplamaktadır.

Alt Bölge (İpsala ve Meriç İlçeleri); bu alt bölge oldukça verimli toprakları içeren ovalık bir yapıya sahiptir. Sulu tarım oldukça gelişmiştir. Bu bölgedeki çeltik üretimi, il genelinin

%65,95'ini oluşturduğu gibi Türkiye çeltik üretiminin de %35'e yakın bir kısmını oluşturmaktadır. DSİ'nin bu bölgede önemli sulama projeleri mevcuttur.

Alt Bölge (Enez ve Keşan İlçeleri); bu alt bölgenin en önemli ayırt edici özelliği, her iki ilçenin de Ege denizine kıyısı bulunmasıdır. Ayrıca arazi varlığının %40,06'sı ormanlık alandır. Bu alt bölgede sebzeçilik oldukça iyi bir durumdadır.

5.6 Tarımsal Ürünler

Edirne topraklarının %61'i tarım alanıdır. Yine mevcut tarım arazilerinin %97'sinde tarla tarımı, %2'sinde sebzeçilik ve %1'inde ise meyvecilik ile bağçılık yapılmaktadır (Edirne İli Tarımsal Yatırım Rehberi, 2018;13). Bu bağlamda öncelikle tarımsal ürünler kapsamında tarla, sebze ve meyve tarımına yer verilecektir.

5.6.1 Tarla tarımı

Enez ilçesinde 2018 yılında, 57.202 dekar, Havsa'da 195.093 dekar, Keşan'da 245.223 dekar, Lalapaşa'da 121.697 dekar, Meriç'te 62.981 dekar, Merkez'de 232.632 dekar, Süloğlu'nda 70.775 dekar, Uzunköprü'de 244.181 dekar ve İpsala'da ise 164.111 dekar buğday ekilmiştir. 2018 yılı verilerine göre Enez ilçesinde, 76 dekar, Havsa'da 3.554 dekar, Keşan'da 1.025 dekar, Lalapaşa'da 160 dekar, Meriç'te 127 dekar, Merkez'de 1.397 dekar, Süloğlu'nda 4.318 dekar, Uzunköprü'de 495 dekar ve İpsala'da ise 266 dekar mısır ekilmiştir. Yine 2018 yılı verilerine göre Enez ilçesinde, 4.742 dekar, Havsa'da 4.191 dekar, Keşan'da 23.447 dekar, Lalapaşa'da 3.250 dekar, Meriç'te 142 dekar, Merkez'de 6.531 dekar, Süloğlu'nda 2.108 dekar, Uzunköprü'de 3.321 dekar ve İpsala'da ise, 4.098 dekar arpa ekilmiştir¹⁶ (İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2019).

5.6.2 Sebze tarımı

Enez ilçesinde 2018 yılında, 450 dekar, Havsa'da 900 dekar, Keşan'da 2.000 dekar, Lalapaşa'da 5 dekar, Meriç'te 4.755 dekar, Merkez'de 276 dekar, Süloğlu'nda 230 dekar, Uzunköprü'de 4.000 dekar ve İpsala'da ise 2.560 dekar karpuz ekilmiştir. Yine 2018 yılı verilerine göre Enez ilçesinde, 2018 yılında 90 dekar, Havsa'da 295 dekar, Keşan'da 1.000 dekar, Meriç'te 2.370 dekar, Merkez'de 65 dekar, Süloğlu'nda 120 dekar, Uzunköprü'de 2.000 dekar ve İpsala'da ise 2.600 dekar kavun ekilmiştir. 2018 yılında, Enez ilçesinde 110 dekar,

---

¹⁶ Ayrıca ayrıntılı bilgi için bkz. TUIK Edirne'nin Tarımsal Durumları, <http://tuik.gov.tr/> 2019

Havsa'da 210 dekar, Keşan'da 2.000 dekar, Lalapaşa'da 8 dekar, Meriç'te 475 dekar, Merkez'de 271 dekar, Uzunköprü'de 500 dekar ve İpsala'da ise 110 dekar sofralık domates ekilmiştir¹⁷ (İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2019).

5.6.3 Meyve tarımı

Enez ilçesinde 2018 yılında, 89 dekar, Havsa'da 207 dekar, Keşan'da 244 dekar, Meriç'te 22 dekar, Merkez'de 227 dekar, Süloğlu'nda 98 dekar, Uzunköprü'de 1.036 dekar ve İpsala'da ise 7 dekar sofralık üzüm, bulunmaktadır. Enez ilçesinde, 2018 yılında 20 dekar, Havsa'da 30 dekar, Keşan'da 86 dekar, Merkez'de 8 dekar ve İpsala'da ise 51 dekar elma ağacı bulunmaktadır. Yine Enez ilçesinde 2018 yılında, 211 dekar, Havsa'da 758 dekar, Keşan'da 350 dekar, Lalapaşa'da 64 dekar, Meriç'te 15 dekar, Merkez'de 216 dekar, Süloğlu'nda 20 dekar, Uzunköprü'de 67 dekar ve İpsala'da ise 112 dekar armut alanı bulunmaktadır¹⁸ (İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2019).

---

¹⁷ Ayrıca ayrıntılı bilgi için bkz. TÜİK Edirne Sebze Durumu, <http://tuik.gov.tr/> 2019

¹⁸ Ayrıca ayrıntılı bilgi için bkz. TÜİK Edirne Meyve Durumu, <http://tuik.gov.tr/> 2019

6.ARAŞTIRMA BULGULARI

6.1 Sulama Kooperatiflerinin Ekonomik Yapısı İle İlgili Bilgi Ve Bulgular

Dünyada ilk görülen kooperatif, İngiltere’de tekstil işçileri tarafından kurulan tüketim kooperatifi olarak bilinmektedir. Ardından Almanya ve Fransa’da kredi ve üretim kooperatifleri görülmektedir. Kooperatifçilik hareketi adı geçen ülkelerden sonra Avrupa’ya ve sonrasında da tüm dünya ülkelerine yayılmıştır (Coşkun Arslan ve Çidem 2016). Türkiye’de kooperatifçilik hareketinin temelleri Osmanlı İmparatorluğu döneminde Mithat Paşa tarafından kurulan memleket sandıkları ile temelleri atıldığı ifade edilmektedir. Bu dönemden sonra Türkiye’de uzun bir süre kooperatifçilik hareketi görülmemektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasının ardından Mustafa Kemal Atatürk ülkenin ekonomik büyümesi ve kalkınması için, kooperatifçilik hareketine önem vermiştir Kooperatifçiliği özellikle tarımda iş modeli haline getirmiştir (Özer ve Altındağ 2017).

Kooperatif örgütlenmeler, bir sosyal girişim şekli olup, ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmalarını sağlayan bir mekanizma olarak kabul edilmektedir (Mohammad ve Majid 2014). Kooperatifçilik felsefesi dayanışma ve ortak hareket etme unsurları üzerine kuruludur. Günümüzde kooperatifler özellikle yoksulluğun azaltılması, istihdamın artırılması, girişimciliğin desteklenmesi ve insan kaynaklarının geliştirilmesi gibi konularda ekonomik olarak etkinliklerini artırdıkları dikkat çekmektedir (Özdemir 2016).

Kooperatiflerin ekonomik durumları, kooperatiflerin yapısına, yönetici ve ortaklara bağlı olarak değişmektedir. Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durumda, kooperatiflerin ekonomik yapısını doğrudan etkileyen bir başka etkendir. Ayrıca kooperatiflerin yönetici ve ortaklarının eğitim durumu da ekonomik durumla ilgili önemli bir etken olarak gösterilebilir. Kooperatif yöneticilerinin, ekonomik durumlar karşısında, fayda/maliyet analizi (SWOT)¹⁹ yapabilmeleri gerekmektedir. Kooperatif yöneticileri bu analizi gerçekleştirebilecek eğitim ve tecrübeye sahip değilse, kooperatifler ekonomik problemlerin çözümünde zorlanmaktadırlar.

Liberal ekonomik sistemler, genellikle tüketimleri desteklenmektedir. Bu durum yapısında, tarımsal üretim amacı bulunan sulama kooperatiflerinin ekonomik dengesini etkilemektedir. Ayrıca liberal ekonomik yapıda kooperatifler, devlet desteğini yeterli ölçüde alamamaktadırlar. Bu nedenle kooperatiflerin ihtiyaç duyduğu altyapı ve hizmet maliyetlerinin

---

¹⁹ (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) - (Güçlü yönler, Zayıf yönler, Fırsatlar, Tehditler)

tümünü, kooperatif bünyesindeki kendi öz kaynaklarıyla veya ortakların katılımlarıyla karşılanma durumu ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin de tarım politikalarındaki eksik ve yanlış uygulamaları nedeniyle, 2018 yılında üreticilerin tarımsal üretim yapmaktan uzaklaştığı görülmektedir. Bu durum, üreticinin azalmasına ve doğal olarak da kooperatiflerin ortak/ilgi kaybetmesine neden olmaktadır.

Sulama kooperatifleri yapısı itibarıyla, yüksek maliyetlere sahip örgütler olarak bilinmektedirler. Sulama kooperatiflerin alt yapı, enerji, teknoloji, doğal kaynak tahsisi ve hammadde gibi, girdi maliyetleri sürekli artış göstermektedir. Bu maliyetleri karşılayacak faaliyet kapasitelerine sahip değilse, sulama kooperatifleri için iki seçenek bulunmaktadır. Birincisi, sulama kooperatifinin amacı dışında farklı faaliyet alanlarına yönelmelidir. İkincisi ise, ortakların maliyetlere katılım bedellerinin artırılması ve düzenli ödemelerde bulunmasıdır.

Yapılan araştırma sonucunda Edirne ili sulama kooperatiflerinde, kooperatiflerin ekonomik durumlarının üçe ayrıldığı tespit edilmiştir. Bunlar; kâr eden sulama kooperatifleri, zarar eden sulama kooperatifleri ve tasfiye halinde olan sulama kooperatifler, olarak ekonomik değerlendirilmelerine yer verilmiştir. Aşağıdaki Çizelge 6.1.'de Edirne ilindeki kâr eden sulama kooperatiflerinin listesine ve açıklamalarına yer verilmiştir.

Edirne ili sulama kooperatiflerinden kâr edenlerin genel ekonomik yapısına bakıldığında bu örgütlerde özellikle ön plana çıkan unsurları şöyle açıklanabilir. Araştırma sahasında bulunan sulama kooperatiflerinin, çok amaçlı faaliyette bulunmaları, cazibeli sulama²⁰, ve göletten cazibeli sulama²¹ yapabiliyor olmaları ile başarılı yönetilmeleri olarak açıklanabilir.

Edirne ilinde faaliyet gösteren ve kâr eden 66 sulama kooperatifinden, 26 tanesinin sulama faaliyeti dışında farklı faaliyet alanlarında hizmet verdiği tespit edilmiştir. 18 sulama kooperatifinin ise cazibeli ve göletten cazibeli sulama faaliyeti yapabilmelerinden dolayı, sulama maliyetleri düşük olmaktadır. Yeraltı ve elektro pompaj ile sulama faaliyetinde bulunan kooperatiflerin sulama maliyetleri daha yüksek olduğundan ekonomik anlamda karlılıkları düşük olmaktadır.

---

²⁰ Bitkisel üretim için sulama suyunun enerjiye ihtiyaç duyulmadan su kaynağından sulama alanına iletilmesi amacıyla yapılan yapılar ile bunların tamamlayıcı tesislerdir. Bkz. (Resmi Gazete : 2011).

²¹ Göletten istifade edilerek bitkisel üretim için sulama suyunun, su kaynağından sulama alanına iletilmesi amacıyla yapılan yapılar. Bkz. (Baski, 2015).

Çizelge 6.1. Edirne ilindeki kar ettiğini beyan eden sulama kooperatiflerinin listesi

Sıra No	Sulama Kooperatifinin Adı	Sulama Kooperatifinin Faaliyet Alanları	Bağlı Olduğu İlçe
1	S.S. Abdurrahman Mahallesi Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj	Edirne / Merkez
2	S.S. Doyran Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj, Yer altı suyu	Edirne / Merkez
3	S.S. Üyükütatar Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj, Yer altı suyu, Süt Pazarlama	Edirne / Merkez
4	S.S. Karakasım Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu	Edirne / Merkez
5	S.S. Sazlıdere Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yem Satışı, Yer altı suyu, Süt Pazarlama	Edirne / Merkez
6	S.S. Orhaniye Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu	Edirne / Merkez
7	S.S. İskender Köy Sulama Kooperatifi	Sulama (Proje), Yem Satışı, Süt Pazarlama	Edirne / Merkez
8	S.S. Abdurrahim Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu	Enez
9	S.S. Büyükevren Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu	Enez
10	S.S. Yenice Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu, Süt Pazarlama	Enez
11	S.S. Çavuşköy Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu	Enez
12	S.S. Vakıf Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu	Enez
13	S.S. Işıklı Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama- Gölet Sulaması, Süt Pazarlama	Enez
14	S.S. Kocaali Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama- Gölet Sulaması, Süt Pazarlama	Enez
15	S.S. Karaincirli Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama- Gölet Sulaması, Süt Pazarlama	Enez
16	S.S. Sütçüler Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama- Gölet Sulaması, Süt Pazarlama	Enez
17	S.S. Necatiye Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu, Süt Pazarlama	Havsa
18	S.S. Kabağaç Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yem Satışı, Yeraltı suyu, Süt Pazarlama	Havsa
19	S.S. Hasköy Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu, Süt Pazarlama	Havsa

Çizelge 6.1. Edirne ilindeki kar ettiğini beyan eden sulama kooperatiflerinin listesi (Devam)

Sıra No	Sulama Kooperatifinin Adı	Sulama Kooperatifinin Faaliyet Alanları	Bağlı Olduğu İlçe
20	S.S. Azatlı Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yem Satışı, Yeraltı suyu, Süt Pazarlama, Market	Havsa
21	S.S. Kuzucu Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu	Havsa
22	S.S. Kulubalık Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu, Süt Pazarlama	Havsa
23	S.S. Bakışlar Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu, Süt Pazarlama, Market	Havsa
24	S.S. Osmanlı Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu, Yem Satışı, Süt Pazarlama	Havsa
25	S.S. Çukurköy Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu, Süt Pazarlama, Market, Yem Satış	Havsa
26	S.S. Oğulpaşa Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu	Havsa
27	S.S. Şerbattar Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu	Havsa
28	S.S. Tahal Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu	Havsa
29	S.S. Köseömer Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu, Süt Pazarlama, Yem Satış, Market, Gölet	Havsa
30	S.S. Taptıkköyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yem Satış, Elektropompaj, Süt Pazarlama	Havsa
31	S.S. Musulça Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu, Süt Pazarlama, Yem Satış, Market,	Havsa
32	S.S. Yenikarpuzlu Beldesi Sulama Kooperatifi	Sulama, Cazibeli Sulama	İpsala
33	S.S. Esetçe Beldesi Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	İpsala
34	S.S. Karasatı Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Cazibeli Sulama,	Keşan
35	S.S. Mercan-Çamlıca-Seydi-Doğanca-Mahmut-Kadı-Karlı-Bahçe-Şükrü Köyleri Sulama Kooperatifi	Sulama, Cazibeli Sulama,	Keşan
36	S.S. Keşan Merkez Sulama Kooperatifi	Sulama, Cazibeli Sulama	Keşan

Çizelge 6.1. Edirne ilindeki kar ettiğini beyan eden sulama kooperatiflerinin listesi (Devam)

Sıra No	Sulama Kooperatifinin Adı	Sulama Kooperatifinin Faaliyet Alanları	Bağlı Olduğu İlçe
37	S.S. K.Doğanca-Karasatı-Yenimuhacır- Çobançeşme Köyleri Sulama Kooperatif	Sulama, Cazibeli Sulama	Keşan
38	S.S. Boztepe Sulama Kooperatifi	Göletten Cazibeli Sulama	Keşan
39	S.S.Beyköy- Yeşilköy-Çeltik Köyleri Sulama Kooperatifi	Barajdan Sulama	Keşan
40	S.S. Şabanmera Köyü Sulama Kooperatifi	Göletten Cazibeli Sulama	Keşan
41	S.S. Paşayığit ve İstasyon Mahallesi Sulama Kooperatifi	Göletten Cazibeli Sulama	Keşan
42	S.S.Seydiköy ve Şükrüköy Sulama Kooperatifi	Göletten Cazibeli Sulama	Keşan
43	S.S. Sinanköy Sulama Kooperatifi	Sulama Proje Aşamasında, Süt Pazarlama, Yem Satış	Lalapaşa
44	S.S.Akçadam Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj	Meriç
45	S.S. Rahmança Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj	Meriç
46	S.S. Nasuhbey Köyü Sulama kooperatifi	Sulama, Elektropompaj	Meriç
47	S.S. Seremköyü Sulama kooperatifi	Sulama, Elektropompaj	Meriç
48	S.S. Süloğlu-Geçkinli - Arpaç-Küküler- Musulça Köyleri Sulama Kooperatifi	Sulama, Cazibeli Sulama	Süloğlu
49	S.S. Keramettin Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Cazibeli Sulama	Süloğlu
50	S.S. Domurcalı köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Market, Süt Pazarlama,	Süloğlu
51	S.S. Geçkinli Köyü Sulama KooPeratifi	Sulama, Göletten Cazibeli Sulama, Süt Pazarlama,	Süloğlu
52	S.S. Sülecik- Domurcalı ve Yağcılı Köyleri Sulama Kooperatifi	Sulama, Göletten Cazibeli Sulama, Süt Pazarlama,	Süloğlu
53	S.S. Altinyazı Köyü Sulama Koopearatifi	Sulama, Cazibeli Sulama	Uzunköprü
54	S.S. Aslıhan Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Uzunköprü

Çizelge 6.1. Edirne ilindeki kar ettiğini beyan eden sulama kooperatiflerinin listesi (Devam)			
Sıra No	Sulama Kooperatifinin Adı	Sulama Kooperatifinin Faaliyet Alanları	Bağlı Olduğu İlçe
55	S.S. Başağıl Köyü Sulama Koopeatifi	Sulama, Cazibeli Sulama, Süt Pazarlama,	Uzunköprü
56	S.S. Gemici Köyü Sulama Koopearatifi	Sulama, Elektropompaj	Uzunköprü
57	S.S. Karayayla Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj	Uzunköprü
58	S.S. Sığırcılı Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj	Uzunköprü
59	S.S. Kircasalih Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Uzunköprü
60	S.S. Değirmenci Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Cazibeli Sulama	Uzunköprü
61	S.S. Balabanköy Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Uzunköprü
62	S.S. Bayramlı Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu, Süt Pazarlama, Yem Satış,	Uzunköprü
63	S.S.Kurtbey Beldesi Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj, Göletten Cazibeli Sulama	Uzunköprü
64	S.S. Yeniköy Beldesi Sulama Kooperatifi	Sulama Proje Aşamasında	Uzunköprü
65	S.S. Malkoç Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Göletten Cazibeli Sulama, Süt Pazarlama	Uzunköprü
66	S.S. Dereköy Sulama Kooperatifi	Sulama (Faaaliyet Yok), Süt Pazarlama	Uzunköprü

Edirne ilinde kâr eden sulama kooperatiflerinin geneline bakıldığında, %40'ının sulama faaliyeti dışında faaliyetlerde bulunduğu görülmektedir. Ayrıca cazibeli sulama ve göletten cazibeli sulama faaliyetinde bulunan kooperatifler ise %27'sini oluşturmaktadır. Bu oranlar ekonomik anlamda sulama kooperatiflerin kârlılığını da dolaylı olarak arttırmaktadır.

Aşağıdaki Çizelge 6.2.'de, Edirne ilindeki zarar ettiğini beyan eden sulama kooperatiflerinin listesine ve ekonomik değerlendirilmelerine yer verilmiştir

Çizelge 6.2. Edirne ilindeki zarar ettiğini beyan eden sulama kooperatiflerinin listesi

Sıra No	Sulama Kooperatifinin Adı	Sulama Kooperatifinin Faaliyet Alanları	Bağlı Olduğu İlçe
1	S.S. Tayakadın Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu	Edirne / Merkez
2	S.S. Uzgaç – Ahı Köyleri Sulama Kooperatifi	Sulama, Cazibeli, Kapalı Sistem	Edirne / Merkez
3	S.S. Çeribaşı Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu	Enez
4	S.S. Gülçavuş Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu	Enez
5	S.S. Küçükevren Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu	Enez
6	S.S. Hasköy Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu	Enez
7	S.S. Naipyusuf Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu	Havsa
8	S.S. Söğütlüdere Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu, Süt Pazarlama, Yem Satış, Market	Havsa
9	S.S. Altinyazı-Karasaz Sulaması Sulama Kooperatifi	Sulama, Cazibeli Sulama, Baraj, Elektropompaj	İpsala
10	S.S. Akhoca Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Cazibeli Sulama,	Keşan
11	S.S.Ortakçıköyü Sulama Kooperatifi	Proje Aşamasında	Lalapaşa
12	S.S. Alibey Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj	Meriç
13	S.S. Yakupbey Köyü Sulama Kooperatifi	Faaliyet Yok	Meriç
14	S.S. Küplü Yamaç Arazileri Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj	Meriç
15	S.S. Taşlısekban Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama Proje Aşamasında	Süloğlu
16	S.S. Yağcılı Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama	Süloğlu
17	S.S. Ömerbey Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu	Uzunköprü

Saha araştırmasında edinilen bilgiler doğrultusunda, zarar eden sulama kooperatiflerinin ekonomik anlamda en önemli sorunu, enerji maliyetlerine bağlı olarak aşırı borç yükü olduğu tespit edilmiştir. Sırasıyla, sorunlu alt yapı sistemlerinin giderilmesi için yeterli finansal

kaynağın olmaması, buna bağlı olarak ortakların yeterli mali güce sahip olamaması, kuyu maliyetlerinin yüksekliği, devlet desteklerinin de yeterli düzeyde gerçekleşmemesi ve son olarak kötü yönetilmeleri, zarar etmelerinin nedenleri olarak tespit edilmiştir.

Ayrıca, Edirne ili sulama kooperatiflerinden tasfiye halinde olanlarının da ortak özelliği; karşılanamayacak boyutlardaki borç yükü, başarısız yönetimler ve ortaklar arasında oluşan güvensiz ortam olduğu tespit edilmiştir. Tasfiye halindeki sulama kooperatiflerinin listesi aşağıda Çizelge 6.3.'te, ekonomik yapısı hakkında bilgi vermek istemeyen kooperatiflerin listesi de Çizelge 6.4.'te verilmiştir.

Çizelge 6.3. Edirne ilindeki tasfiye elindeki sulama kooperatiflerinin listesi

Sıra No	Sulama Kooperatifinin Adı	Sulama Kooperatifinin Faaliyet Alanları	Bağlı Olduğu İlçe
1	S.S. Koyuntepe Köyü Sulama Kooperatifi	Tasfiye Aşamasında	İpsala
2	S.S. Kocahıdır Köyü Sulama Kooperatifi	Tasfiye Aşamasında	İpsala
3	S.S. Yapıldak Köyü Sulama kooperatifi	Tasfiye Aşamasında	İpsala
4	S.S. Havsa Merkez Sulama Kooperatifi	Tasfiye Aşamasında	Havsa

Çizelge 6.4. Edirne ilindeki ekonomik yapısı hakkında bilgi vermek istemeyen, sulama kooperatiflerinin listesi

Sıra No	Sulama Kooperatifinin Adı	Sulama Kooperatifinin Faaliyet Alanları	Bağlı Olduğu İlçe
1	S.S. Habiller Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yeraltı suyu, Süt Pazarlama, Yem Satış	Havsa
2	S.S. Çömlekakpınar Köyü Sulama Kooperatifi	Proje Aşamasında	Lalapaşa
3	S.S. Kadıondurma, Şubaşı ve Küplü Köyleri Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj	Meriç

Edirne ilindeki saha çalışmaları sonucu elde edilen ve ekonomik anlamda sulama kooperatiflerinin genel durumu Çizelge 6.5.'te verilmiştir.

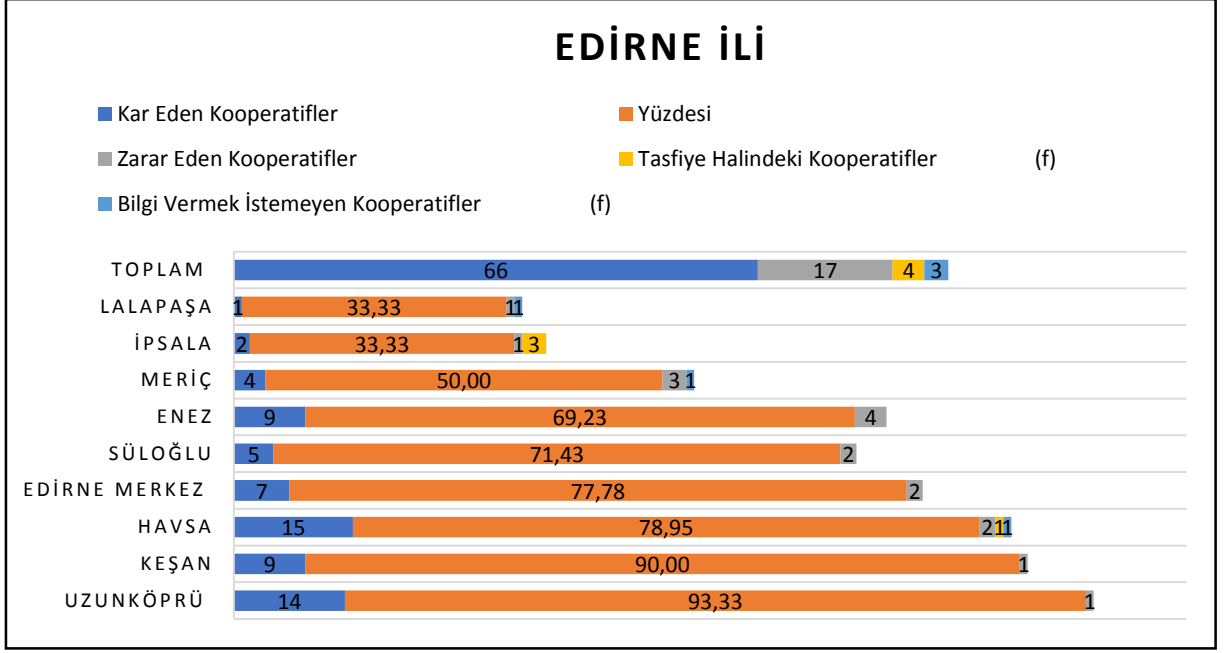
Çizelge 6.5. Edirne ili sulama kooperatiflerinin ilçe bazında genel ekonomik bulguları

İlçeler	Kooperatif Sayısı (n)	Yüzdesi %	Kar Eden Kooperatifler (f)	Yüzdesi %	Zarar Eden Kooperatifler (f)	Yüzdesi %	Tasfiye Halindeki Kooperatifler (f)	Cevap Vermek İstemeyen Kooperatifler (f)
Uzunköprü	15	16,67	14	93,33	1	6,67		
Keşan	10	11,11	9	90,00	1	10,00		
Havsa	19	21,11	15	78,95	2	21,05	1	1
Edirne Merkez	9	10,00	7	77,78	2	22,22		
Süloğlu	7	7,78	5	71,43	2	28,57		
Enez	13	14,44	9	69,23	4	30,77		
Meriç	8	8,89	4	50,00	3	50,00		1
İpsala	6	6,67	2	33,33	1	66,67	3	
Lalapaşa	3	3,33	1	33,33	1	66,67		1
TOPLAM	90	100,00	66		17		4	3

Edirne ili sulama kooperatiflerinin sayısal olarak ilçe bazında dağılımı; %21,11’lik en yüksek oranla Havsa ilçesi, %16,67’lik oranla Uzunköprü ilçesi, %14,44’lük oranla Enez ilçesi, %11,11’lik oranla Keşan ilçesi, %10,00’lük oranla Edirne Merkezi, %8,89’lük oranla Meriç ilçesi, %6,67’lik oranla İpsala ilçesi ve %3,33’lük en düşük oranla, Lalapaşa ilçesi olarak tespit edilmiştir.

Aşağıdaki Şekil.6.1. incelendiğinde; %93,33’lük ve en yüksek karlılık oranı ile Uzunköprü ilçesi, %90 karlılık oranı ile Keşan ilçesi, %78,95’lik karlılık oranı ile Havsa ilçesi, %77,78’lik karlılık oranı ile Edirne Merkezi, %71,43’lük karlılık oranı ile Süloğlu ilçesi, %69,23’lük karlılık oranı ile Enez ilçesi, %50 karlılık oranı ile Meriç ilçesi, %33,33’lük en düşük karlılık oranları ile İpsala ve Lalapaşa ilçeleri tespit edilmiştir.

Edirne ili sulama kooperatiflerinin il bazında karlılık açısından %73’lük orana sahip olduğu tespit edilmiştir. Zarar eden kooperatiflerin il bazında oranı ise %19’dur. Ayrıca tasfiye halindeki sulama kooperatiflerinin tümünün saha çalışmaları sırasında elde edilen bilgiler sonucunda, borçlu olduğu tespit edilmiştir. Tasfiye halindeki sulama kooperatiflerinin %4’lük bir orana sahip olduğu da görülmektedir. Edirne İli bazında toplam olarak (zarar eden ve tasfiye halindikiler) zarar eden sulama kooperatiflerinin %23’lük bir orana sahip olduğu görülmektedir. Sulama kooperatiflerinin %4’ü ise, anket sorusuna cevap vermek istemediklerini beyan etmişlerdir.

Şekil 6.1.Edirne ili sulama kooperatiflerinin ilçe bazında yüzdesel ve sayısal karlılık dağılımları

6.2 Sulama Kooperatifi Yöneticilerine Ait Bilgi Ve Bulgular

6.2.2 Sulama kooperatifi yöneticilerinin demografik özellikleri

Edirne iline bağlı tüm köylerdeki sulama kooperatiflerinin yöneticilerine uygulanan ankette, toplam 90 tane yöneticiye ulaşılmıştır. Sulama kooperatiflerinin yöneticilerine uygulanan ankette elde edilen demografik (cinsiyet, yaş aralığı, eğitim durumu, hane geliri) yapıya ait bilgilere yer verilmiştir. Kooperatif yöneticilerine ilişkin “Demografik Özellikler” aşağıdaki Çizelge 6.6.’da verilmiştir.

Çizelge 6.6. incelendiğinde, ankette demografik veri analizinde kayıp veri olmadığı ve katılımcıların tamamının erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Kooperatiflerin yöneticileri arasında kadınların yer almamasının nedeninin, başka bir çalışmada araştırılması gerektiği düşünülmektedir.

Ankete katılan yöneticilerin yaş aralıklarına bakıldığında, 18-30 yaş aralığında %1,1’i, 31-40 yaş aralığında %15,6’sı, 41-50 yaş aralığında %35,6’sı, 51-60 yaş aralığında %41,1’i ve son olarak 61 yaş ve üstünde %6,6’sı göze çarpmaktadır. Kooperatifler yöneticileri arasında yer alan kişilerin 40 yaş altında yer alan %16,7’lik bir oranın bulunması dikkat çeken bir unsur olup, farklı şekillerde yorumlanabilir.

Çizelge 6.6. Kooperatif yöneticilerinin, demografik özellikleri

Değişkenler (n=90)		Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzdesi (%)
Cinsiyet	Bay (erkek)	90	100	100
	Bayan (kadın)	0	0	100
Yaş	18-30	1	1,1	1,1
	31-40	14	15,6	16,7
	41-50	32	35,6	52,3
	51-60	37	41,1	93,4
	61 ve üstü	6	6,6	100
Eğitim Durumu	Okuma yazma bilmiyor	0	0	0
	Okuma yazma biliyor	0	0	0
	İlkokul mezunu	34	37,8	37,8
	Ortaokul mezunu	21	23,3	61,1
	Lise mezunu	28	31,1	92,2
	Önlisans	2	2,2	94,4
	Lisans	5	5,6	100
	Lisans üstü	0	0	100
Hane Halkı Geliri TL (Aylık)	0-999	9	10,0	10
	1.000-1.999	32	35,6	45,6
	2.000-2.999	45	50,0	95,6
	3.000-3.999	1	1,1	96,7
	4.000-4.999	2	2,2	98,9
	5.000- ve üstü	0	0	98,9
	CVİ (cevap vermek istemiyorum)	1	1,1	100

Sulama kooperatifi yöneticilerinin eğitim durumu, ilkokul ve lisans mezunlarını arasında yer aldığı görülmektedir. İlkokul mezunlarının oranı %37,8, ortaokul mezunlarının oranı %23,3, lise mezunlarının oranı %31,1, önlisans mezunu oranı %2,2, lisans mezunu oranı %5,6 olarak görülmektedir.

Sulama kooperatif yöneticilerinin hane başı gelir durumu incelendiğinde; 0-999 TL gelire sahip %10'u, 1.000- 1.999 TL gelire sahip %35,6'sı, 2.000-2.999 TL gelire sahip %50'si, 3.000-3.999 TL gelire sahip %1,1'i, 4.000-4.999 TL gelire sahip %2,2'si ve cevap vermek

istemeyen %1,1'i olduğu görülmektedir. Ankete 5.000TL ve üstü gelire sahip olan kooperatif yöneticisine rastlanmamıştır.

Demografik bulgular incelendiğinde; yönetim kadrolarının %76,7'si, 41-60 yaş grubu aralığında olması önemli bir detay olarak dikkat çekmektedir. Bu durum yönetim kadrolarında genç yaştakilere yer verilmiyor olmasına veya köylerdeki genç nüfusun azalmasına bağlanabilir. Ayrıca eğitim durumundaki önlisans ve lisans eğitimi alan kişi sayısındaki sayısının toplama oranı %7,8 olarak oldukça düşük olması gözlerden kaçmamaktadır. Zorunlu eğitimin lise mezuniyetine kadar olduğu ve bunun da son birkaç yıllık mevzu olduğu göz önüne alınırsa, bu durum, genç nüfusun kooperatif yönetiminde az sayıda yer almasına neden olmuş olabilir.

Çizelge 6.6'daki incelendiğinde, üzücü olduğu kadar üreticilerin ekonomik durumunu ortaya koyan önemli bir tespit ise, 3.000 TL aylık hane başı gelir düzeyinin altında gelire sahip olan kooperatif yöneticilerinin toplamda %95,6 ya karşılık gelmesidir. Bu duruma etki eden olumsuz hava koşulları olabileceği gibi (dolaylı yoldan olsa da kuraklık, sel vb.), yeterli verimin alınamaması (ilaçlama, bilgi eksikliği, modern yöntemlerin kullanılmaması vb.) veya ülkenin ekonomik durumu olabilir. Bu durumda, başka bir çalışmaya konu olabilecek önem arz eden bir niteliktedir.

6.2.3 Sulama kooperatifi yöneticilerinin kooperatif tecrübeleri

Sulama kooperatif yöneticilerinin, kooperatif tecrübelerine yer veren ve “Odaksal Sorular”dan elde edilen veriler, aşağıda Çizelge 6.7.'de verilmiştir.

Çizelge 6.7.'de görüldüğü gibi, 90 kişinin katıldığı ve ankette ilgili sorularda kayıp veriye rastlanmamıştır. Sulama kooperatifi yöneticilerinin, kişisel bilgilerinin araştırıldığı, kooperatifte ortaklık süresine ilişkin 5. soruya verilen yanıtlarda, kooperatif yöneticisinin kooperatife ortaklık süresinin; 1-10 yıl arası olanların %26,7'lik, 11-20 yıl arası olanların %35,5'lik, 21-30 yıl arası olanların %25,6'lık ve 31 yıl ve üstünün %12,2'lik bir orana sahip olduğu tespit edilmiştir.

Kooperatif yöneticilerinin, kişisel bilgilerinin araştırıldığı, kooperatif yöneticilerinin görev sürelerine ilişkin 6.'ncı soruya verdikleri yanıtlarda, yöneticilik görev süresi; 1-5 yıl arası olanları %62,2'lik, 6-10 yıl arası olanları %20'lik, 11-20 yıl arası olanları %13,4'lük, 21 yıl ve üstünün %4,4'lük bir orana sahip olduğu, elde edilen verilerden görülmektedir.

Çizelge 6.7. Kooperatif yöneticilerinin, kişisel bilgilerine ilişkin verileri

Değişkenler (n=90)		Frekans (f)	Yüzdesi (%)
5. Soru Kooperatife ortaklık süresiniz? (Yıl)	1-10	24	26,7
	11-20	32	35,5
	21-30	23	25,6
	31ve üstü	11	12,2
6. Soru Yöneticilik görev süresiniz? (Yıl)	1-5	56	62,2
	6-10	18	20,0
	11-20	12	13,4
	21ve üstü	4	4,4
7. Soru Yöneticilik konumunuz?	Başkan	66	73,3
	Yönetim Kur. Üyesi	24	26,7
	Denetim Kur. Üyesi	0	0
	Müdür	0	0

Sulama kooperatifi yöneticilerinin, kişisel bilgilerinin araştırıldığı yöneticilerinin yönetimdeki konumlarına ilişkin anketin 7. sorusuna verilen cevaplara göre; Yönetim kurulu üyesi olarak ifade edenler toplamda %26,7'lik yüzdeye karşılık geldiği göstermektedir. Başkan olarak ifade edenler ise toplamda %73,3'lik yüzdeye karşılık geldiği görülmektedir.

Aşağıdaki Çizelge 6.8.'de kooperatif tecrübelerinin araştırıldığı, kooperatif yöneticilerinin konumuna ilişkin 7. soruya “Başkan” ve “Yönetim Kurulu Üyeliği” yanıtlarını verenlerin, birbiriyle ilişkili olan 8.'inci, 9'uncu ve 10'uncu soruların yanıtlara göre yönlendirilmiş bulgulara yer verilmiştir. Kooperatif yöneticilerinden ankete katılan kişilerin 7. soruya “denetim kurulu üyesi” yanıtını vermediği için, 11.'inci soruya ait bir veriye ulaşamamıştır.

Çizelge 6.8.'e göre başkanlık süresine ilişkin süre (yıl) analizleri şu şekildedir; 1-5 yıl arasında kooperatif başkanlığı yapanların oranı %68,2, 6-10 yıl arasında kooperatif başkanlığı yapanların oranı %13,6, 11-20 yıl arasında kooperatif başkanlığı yapanların oranı %13,6 ve 21 yıl ve üstü kooperatif başkanlığı yapanların oranı %4,5 olarak tespit edilmiştir. Bu veriler, sadece başkan seçeneğini ifade eden 66 kişiye ilişkindir. Anketteki 7. soruya “başkan” seçeneği ifade eden 66 kişinin “Başkanlık öncesi kooperatifte hangi yönetim birimlerinde görev aldınız?” sorusuna verilen yanıtlara göre; başkanlık görevi öncesinde %63,6'lık oranla

“Yönetim kurulu üyesi”, %4,5’luk oranla “Denetim kurulu üyesi” görevlerinde bulunduğu, %31,8’lik oranla ise, başkanlıktan önce görev almadığı gözlenmektedir.

7. soruya “yönetim kurulu üyesi” cevabını işaretleyen 24 kişinin verilerini içeren 10. soru, sadece mevcut durumda yönetim kurulu üyeliği görevinde bulunan kişilerden elde edilen verilerdir. Yönetim kurulunda yer alan kişilerin daha önce hangi görevde bulunduğunu göstermektedir. Buna göre; %8,3’lük oranla başkan, %25’lik oranla denetim kurulu üyesi görevini, %66,7’lik oranla ise, daha önce kooperatif yönetiminde herhangi bir görev almadığını belirtmiştir.

Çizelge 6.8. Kooperatif yöneticilerinin, kooperatif tecrübelerine ilişkin verileri

Değişkenler (n=66)		Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Geçerli Yüzde (%)
8. Soru Başkanlık süreniz? (görev süresiniz) (Yıl)	1-5	45	50,0	68,2
	6-10	9	10,0	13,6
	11-20	9	10,0	13,6
	21 ve üstü	3	3,3	4,5
Değişkenler (n=66)		Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Geçerli Yüzde (%)
9. Soru Başkanlık öncesi kooperatifte hangi yönetim birimlerinde görev aldınız?	Yönetim kurulu	42	46,7	63,6
	Denetim kurulu	3	3,3	4,5
	Diğer (görev almadım)	21	23,3	31,8
Değişkenler (n=24)		Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Geçerli Yüzde (%)
10. Soru Yönetim Kurulu Üyeliği öncesi, kooperatifte hangi yönetim birimlerinde görev aldınız?	Başkan	2	2,2	8,3
	Denetim kurulu	6	6,7	25,0
	Diğer	16	17,8	66,7
Toplam	Değişkenler (n=66+24)	90	100	-

Sulama kooperatifi yöneticilerinin verilerine genel olarak analiz edildiğinde; başkan ve yönetimlerin %68,2’lik gibi yüksek bir oranla, 1 ile 5 yıl arasında görev yaptığı anketlerden elde edilen veriler ile tespit edilmiştir. Son 10 yıllık süreye bakıldığında ise bu oranın, %81,8’lik gibi yüksek bir rakamsal veri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu değerler, sulama kooperatifi

ortaklarının, son 10 yıllık süreçte kooperatif yöneticilerini revize ettiğinin göstergesi olarak yorumlanabilir.

6.2.4 Sulama kooperatiflerinin kooperatif yapıları

Çizelge 6.9.'da kooperatiflerin yapısına yer veren "Odaksal Sorular" başlığı altında yer alan sulama kooperatiflerinin istihdam bulgularına ait verileri içermektedir.

Çizelge 6.9. Sulama kooperatiflerinin istihdam durumu

	Değişkenler (n=90)	Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzde (%)
12. Soru Kooperatifte istihdam edilen kişi sayısı	1-5	46	51,1	51,1
	6-10	6	6,7	57,8
	11-20	4	4,4	62,2
	21-30	1	1,1	63,3
	31 ve üstü	1	1,1	64,4
	Hiç yoktur	32	35,6	100,0

Çizelge 6.9'a göre; araştırmaya konu olan kooperatiflerde 1-5 kişi istihdam eden sulama kooperatiflerinin oranı %51,1, 6-10 kişi istihdam eden sulama kooperatiflerinin oranı %6,7, 11-20 kişi istihdam eden sulama kooperatiflerinin oranı %1,1, 31 kişi ve üstü istihdam eden sulama kooperatiflerinin oranı %1,1, hiç kimseyi istihdam etmeyen sulama kooperatiflerinin oranı ise %35,6 olarak tespit edilmiştir. Rakamsal veriler sulama kooperatiflerinin %35,6'lık oran ile istihdam sağlamadığını göstermektedir. Sulama kooperatiflerden %64,4'ü istihdam sağlamakta ve tarımsal üretim olması nedeniyle sadece mevsimlik işsizliğe katkı yapmaktadır. Edirne ilindeki sulama kooperatiflerinin tarımsal işgücüne sürekli bir katkı verememektedirler.

Aşağıdaki Çizelge 6.10.'da sulama kooperatifleri bünyesinde kadın ortak ve kadın yönetici sayısına ilişkin verileri içermektedir. Elde edilen verilere göre %34,4'lük oranla sulama kooperatiflerinin hiç kadın ortağı bulunmadığı, %58,9'lük oranla sulama kooperatiflerinde 1-5 arası kadın ortağın olduğu, 6-10 arası kadın ortağı bulunan sulama kooperatifinin oranı %5,6, 16 ve üstü kadın ortağı olan sulama kooperatifinin oranı ise, %1,1 olduğu görülmektedir. Sulama kooperatifi bünyesinde yöneticiler arasında kadın yönetici bulunmadığı, tespit edilmiştir.

Çizelge 6.10. Sulama kooperatiflerinin, kadın ortak ve yönetici durumu

Değişkenler (n=90)		Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzde (%)
13. Soru Kooperatif bünyenizde kadın ortak sayınız? (kişi)	Hiç yoktur	31	34,4	34,4
	1-5	53	58,9	93,3
	6-10	5	5,6	98,9
	16 ve üstü	1	1,1	100,0
14. Soru Kooperatif bünyenizde kadın yönetici sayınız? (kişi)	Hiç yoktur	90	100,0	100,0
	1-5	0	0	0
	6-10	0	0	0
	16ve üstü	0	0	0

Saha araştırmasında sulama kooperatifi yöneticileriyle yapılan görüşmelerde, kadın ortakların büyük çoğunluğunun, eşinin ölüm, itibari ile kooperatife ortak olduğu tespit edilmiştir. Bu rakamsal veriler kooperatifler içerisinde kadınların, yeterli etkinlikte yer almadığını göstermektedir.

Büyümesi ve kalkınmasını gerçekleştiren ülkelerin ekonomik yapıları incelendiğinde, kooperatifçilik hareketinin, ülkelerin gelişmesinde önemli bir sektör olduğu görülmektedir. Gelişmiş ve kalkınmış ülkelerdeki kooperatifçilik hareketinin içerisinde kadınların önemli bir yerinin olduğu incelendiğinde görülecektir. Ülkemizde ve bölgemizde, kooperatiflerimiz bünyesinde, kadınlarımızı üretime ve yönetime dahil etmemiz gerekmektedir. Böylelikle hem bölge hem de ülke açısından, büyümeyi ve kalkınmayı sağlayabiliriz.

Sulama kooperatiflerinin yapısına ilişkin araştırmaya konu olan “Kooperatifinizin üst birliklere üyeliği var mıdır?” sorusuna verilen yanıtlara ilişkin veriler, Çizelge 6.11.’de görülmektedir.

Çizelge 6.11. Sulama kooperatiflerinin, üst birliklerine üyelik durumu

Değişkenler (n=90)		Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzde (%)
15. Soru Kooperatifinizin üst birliklere üyeliği var mıdır?	Evet	78	86,7	86,7
	Hayır	12	13,3	100,0

Çizelge 6.11.'e göre, anket uygulanan sulama kooperatiflerin %86,7'sinin bir üst birliğe üyeliğinin bulunduğunu, %13,3'ünün üyeliğinin bulunmadığını gözlenmektedir. Saha araştırmasında elde edilen veriler doğrultusunda, üst birliğe üyeliğin zorunluluktan kaynaklandığı ama kooperatiflerin yaşadıkları çeşitli problemleri çözmede gerekli yardımı alamadıklarını belirtmektedirler.

Sulama kooperatiflerinin yapısına ilişkin araştırmaya konu olan ve çoklu yanıt sorularından biri olan “Kooperatif olarak finansman ve kredi ihtiyacını karşılama yönteminiz nedir?” sorusuna ilişkin veriler Çizelge 6.12.'de analiz edilmiştir.

Çizelge 6.12. Sulama kooperatiflerinin, finansman ve kredi ihtiyacının karşılanma yöntemi

	Değişkenler (n=90)	Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzde (%)
16. Soru Kooperatif olarak finansman ve kredi ihtiyacını karşılama yönteminiz nedir ?	Banka	16	15,8	15,8
	Kredi Kooperatifleri	2	2,0	17,8
	Özkaynaklar	81	80,2	98
	Tüccar	0	0	98
	Diğer	2	2,0	100,0

Çizelge 6.12.'deki verilere göre; araştırmaya konu olan kooperatiflerin finansman ve kredi ihtiyacını karşılama yöntemlerine bakıldığında, sulama kooperatiflerinin %17,8'si banka kredisiyle, sulama kooperatiflerinin %2,2'si kredi kooperatifleriyle, sulama kooperatiflerinin %90'ı özkaynaklarıyla finansman ihtiyaçlarını karşıladıklarını, %2,2'si ise diğer kaynaklar cevabını verdiği görülmektedir.

Elde edilen veriler doğrultusunda, sulama kooperatiflerinin gelirlerini tarımsal üretime dayalı olmasından dolayı dönemsel olmaktadır. Harcamaların aylık olması, kooperatiflerin ihtiyaç duydukları finansman ihtiyaçlarını ise, özkaynaklarıyla karşılamaya çalışmaktadırlar. Özkaynakları ile karşılayamadıklarında ise banka kredilerine başvurdukları görülmektedir. Sulama kooperatifleri ihtiyaç duyduğu finansmanı zamanında temin edemediğinde, borç yükleri, faizler ile birlikte giderek artmaktadır. Dolayısıyla sulama kooperatiflerinin zarar etmesi ve tasfiyesine kadar giden süreçlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Ayrıca bu durum karşısında da yönetici – ortak güven sorununun da ortaya çıktığı tespit edilmiştir.

6.2.5 Sulama kooperatiflerinin, kooperatif faaliyetleri

Kooperatif faaliyetlerine ilişkin verilerinin analizi, “Keskin uçlu sorular” başlığı altında yer alan 17.ile 20.’nci sorular arasından alınan bilgiler değerlendirilerek, Çizelge 6.13.’te verilmiştir.

Çizelge 6.13. Sulama kooperatiflerinin, amacı ve faaliyet alan verileri

Değişkenler (n=90)		Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzde (%)
17. Soru Kooperatifinizin kuruluş amacı aşağıdakilerden hangisidir?	Tek amaçlı	45	50,0	50
	Çok amaçlı	45	50,0	100
	Diğer	0	0	100
18. Soru Kooperatifiniz sulama dışında, herhangi bir alanda faaliyet göstermekte midir?	Evet	44	48,9	48,9
	Hayır	46	51,1	100
Değişkenler (n=90)		Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Vaka Yüzdesi (%)
19. Soru Kooperatifinizin diğer faaliyet alanı nelerdir?	Yem Satış	10	14,3	21,7
	Akaryakıt	1	1,4	2,2
	Market	6	8,6	13,0
	Süt Top. ve Satış	42	60,0	91,3
	Hayvancılık	7	10,0	15,2
	Diğer (Yok)	4	5,7	8,7

Çizelge 6.13.’teki verilere göre ankete katılan yöneticilerin %50’si kooperatiflerinin ‘tek amaca’ yönelik kurulduğunu, diğer %50’si ise kooperatiflerinin ‘çok amaca’ yönelik kurulduğunu belirtmişlerdir.

Anketteki, “kooperatiflerinin sulama dışında, herhangi bir alanda faaliyet göstermek midir?” sorusuna sulama kooperatifi yöneticilerinden %51,1’i ‘Hayır’ cevabını vererek kooperatiflerinin sadece sulama maksatlı kurulduğunu belirtmiştir. Sulama kooperatif yöneticilerinden %48,9’u ise, ‘Evet’ cevabını vererek kooperatiflerinin sulama dışında da faaliyetler yürüttüğünü ifade etmişlerdir.

Ayrıca şunu da belirtmekte fayda vardır ki; 19. soru analiz edildiğinde, 18. soruya ‘Evet’ cevabını verdikten sonra 19. soruya ‘Diğer’ yani ‘Yok’ cevabını vererek, ya yürütülen faaliyetin seçeneklerde olmadığı kanaatine ya da yanlışlıkla ‘Hayır’ yanıtı vermek yerine ‘Evet’ yanıtının verildiği kanaatine ulaşılmaktadır.

Çizelge 6.13.’te anketin diğer bir çoklu cevap sorusu olan “Kooperatifinizin diğer faaliyet alanları nelerdir?” sorusuna verilen cevaplar incelenmektedir. Yürütülen diğer faaliyetlere bakıldığında; yem satışı yapan sulama kooperatiflerin oranı %21,7, akaryakıt satışı yapan sulama kooperatiflerin oranı %2,2, market yardımıyla satış yapan sulama kooperatiflerin oranı %13, süt toplama ve satış faaliyeti yürüten sulama kooperatiflerin oranı %91,4, hayvancılık yapan sulama kooperatiflerin oranı %15,2, diğer ‘yok’ yanıtını veren sulama kooperatiflerin oranı %8,7 olarak görülmektedir.

Bu durumda sulama dışında faaliyet/faaliyetler yürüten sulama kooperatiflerin tamamı değerlendirildiğinde, %14,3’ü yem satışı yapmakta, %1,4’ü akaryakıt satışı yapmakta, %8,6’sı market yardımıyla satış yapmakta, %60’ı süt toplama ve satış faaliyeti yürütmekte, %10’u hayvancılık yapmakta iken, %5,7’si diğer yani ‘yok’ yanıtını vermişlerdir.

Çizelge 6.13.’e göre, saha araştırmaları sırasında gözlem yolu ile elde edilen bulgularda sulama kooperatiflerinin sulama faaliyetlerinin dışında kuruluş sözleşmesine çok amaçlı olarak diğer faaliyetlerini yazdırdıkları, ancak bazılarının aktif olarak diğer amaçlarına uygun faaliyet yapmadıkları da tespit edilmiştir. Diğer yani ‘yok’ yanıtını veren %5,7 oranındaki kooperatifler bu durumu ifade etmektedir. Ayrıca sulama kooperatiflerinin girdi ve enerji maliyetlerinin yüksek olmasından dolayı finansmana ihtiyaç duymaktadırlar. Sulama kooperatifleri faaliyetlerinin devamlılığını sağlayabilmek ve aylık gelir elde edebilmek için, sulama faaliyeti dışındaki amaçlara yöneldikleri tespit edilmiştir.

6.2.6 Sulama kooperatif bulunan köylerin, sulama durumu ve kooperatiflere katkıları

Sulama kooperatifi bulunan köylerdeki sulama durumu ve sulama kooperatiflerinin katkısına ilişkin verilerinin analizi, “Keskin uçlu sorular” başlığı altında yer alan 21.-24. sorular arasından alınan bilgilerin değerlendirilmesi Çizelge 6.14., Çizelge 6.15. ve Çizelge 6.16.’da verilmiştir.

Çizelge 6.14. Sulama kooperatiflerinin, sulama kaynak verileri

Değişkenler (n=90)		Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzde (%)
20. Soru Kooperatifiniz sulamayı hangi kaynaklarla gerçekleştiriyor?	Yer altı	45	50,0	50,0
	Yer üstü	43	47,8	97,8
	Diğer	0	0	97,8
	Sulama yapılamıyor	2	2,2	100

Yukarıdaki veriler ışığında; ankete konu olan kooperatiflerin sulamada kullandıkları kaynakları yöneticilerin verdikleri bilgilere göre; sulama kooperatiflerinin %50'si 'yer altı' sularından, sulama kooperatiflerinin %47,8'si 'yer üstü' sularından sulamayı sağladıklarını, sulama kooperatiflerinden %2,2'lik kısmı ise sulama yapamadığı gözlenmektedir. Yer altı su kaynakları ile sulama yapan sulama kooperatiflerinin, yer üstü su kaynakları ile sulama yapan kooperatiflere göre, altyapı ve enerji maliyetlerinde doğal olarak artışlar olmaktadır.

Çizelge 6.15.Köylerin işlenebilir tarımsal verileri

Değişkenler (n=90)		Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzde (%)
21. Soru Köyünüzün işlenebilir tarımsal arazi miktarı ne kadardır? (Dekar)	1 - 5.000	10	11,1	11,1
	5.001 - 10.000	27	30,0	41,1
	10.001 - 20.000	33	36,7	77,8
	20.001 ve üstü	20	22,2	100,0
22. Soru Köyünüzün sulu tarım yapılabilir arazinin yüzdesi nedir? (%)	1-20	20	22,2	22,2
	21-40	18	20,0	42,2
	41-60	18	20,0	62,2
	61-80	22	24,4	86,6
	81-100	12	13,4	100,0

Çizelge 6.15.'e göre; kooperatiflerin faaliyet gösterdikleri köylerin tarımsal arazi miktarı şöyledir; Köylerin %11,1'i 1- 5.000 dekar arası, %30'u, 5.001 – 10.000 dekar arası, %36,7'si 10.001 – 20.000 dekar arası, %22,2'si ise 20.001 dekar ve üstü tarımsal araziye sahip oldukları gözlenmektedir.

Anketteki 22.soru “Köyünüzün sulu tarım yapılabilir arazisinin yüzdesi nedir?” sorusu yardımıyla, sulama kooperatiflerinin etkinliğinin incelenmesine yardımcı olacak ilk soru olma niteliğine sahiptir. Sonraki sorular olan 23. ve 24. sorulardan elde edilecek verilerle ilişkilendirilerek bu verilerin incelenmesi mümkün olacaktır ve bu verilerin incelenmesi Çizelge 6.16.’dan sonra yer verilecektir. Sulu tarım yapma verilerine göre; yüzde 1-20 oranında sulu tarım yapanların oranı %22,2, yüzde 21-40 oranında sulu tarım yapanların oranı %20, yüzde 41-60 oranında sulu tarım yapanların %20, yüzde 61-80 oranında sulu tarım yapanların oranı %24,4, yüzde 81-100 oranında sulu tarım yapanların oranı ise, %13,3 olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 6.16. Sulama kooperatifleri aracılığıyla, işlenen ve sulanan tarımsal arazi verileri

	Değişkenler (n=90)	Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzde (%)
23. Soru Kooperatif aracılığı ile işlediğiniz tarımsal arazinin miktarı ne kadardır? (Dekar)	1 - 2.500	40	44,4	44,4
	2.501 - 5.000	11	12,3	56,7
	5.001 - 10.000	18	20,0	76,7
	10.000 ve üstü	2	2,2	78,9
	Çalışılmıyor	19	21,1	100,0
24. Soru Sulu tarım yapılabilir arazinin % kaç kooperatifiniz aracılığı ile yapılıyor? (%)	1-20	32	35,6	35,6
	21-40	17	18,8	54,4
	41-60	7	7,8	62,2
	61-80	10	11,1	73,3
	81-100	9	10,0	83,3
	Çalışılmıyor	15	16,7	100,0

Çizelge 6.16.’ya göre, kooperatif yardımıyla kaç dekar tarımsal arazinin işlendiği görülmektedir. 1 – 2.500 dekar arazi işleyenler %44,4’ü, 2.501 – 5.000 dekar arazi işleyenler %12,3’ü, 5.001 – 10.000 dekar arazi işleyenler %20’yi, 10.000 dekar ve üstü arazi işleyenler ise %2,2’lik bir orana sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca, %21,1’i ise, kooperatif yardımıyla tarımsal arazi işlemediğini belirtmektedir.

Çizelge 6.16’da araştırmaya konu olan sulama kooperatiflerinin sulu tarımdan yüzdesel olarak faydalanma oranları görülmektedir. Buna göre; yüzde 1 – 20 dekar aralığında %35,6’sı, yüzde 21 – 40 dekar aralığında %18,8’i, yüzde 41 – 60 dekar aralığında %7,8’si, yüzde 61 – 80

dekar aralığında %11,1'i, yüzde 81 – 100 dekar aralığında %10'u bulunmaktadır. Ayrıca, %16,7'si ise, sulama için kooperatiften faydalanamamaktadır.

6.2.7 Sulama kooperatiflerin sorunları

Sulama kooperatiflerinin sorunlarına ilişkin verilerinin analizi, “Keskin uçlu sorular” başlığı altında yer alan 25. ile 27.'nci sorular arasından alınan bilgiler değerlendirilerek, Çizelge 6.17., Çizelge 6.18. ve Çizelge 6.19. verilmiştir.

Çizelge 6.17. Sulama kooperatiflerinin bakım ve onarıma ilişkin verileri

	Değişkenler (n=90)	Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzde (%)
25. Soru Kooperatifinizin sulama faaliyetlerindeki bakım ve onarımı hangi kaynaklarla gerçekleştirmeniz?	Kendi öz Kaynaklarımızla	85	94,4	94,4
	DSİ Aracılığı ile	1	1,2	95,6
	Özel İdareler (Valilik)	0	0	95,6
	Köylere Hizmet Götürme Birlikleri	0	0	95,6
	Diğer (Belirtiniz)	4	4,4	100,0

Çizelge 6.17.'de görüldüğü üzere, sulama kooperatiflerinin %94,4'ü bakım ve onarımlarını kendi öz kaynaklarıyla karşılamaktadır. DSİ aracılığıyla %1,1'i, diğer kaynaklar ise, %4,4'ü olarak tespit edilmiştir. Bu durum sulama kooperatiflerinin, devletten herhangi yardım ve kaynak desteği alamadığını göstermektedir.

Aşağıdaki Çizelge 6.18.'e göre; sulama kooperatiflerinin %70'i resmi kurumlarla yaşadıkları sorunları çözüme ulaştırmakta zorlandıklarını, %1,1'i özel şirketlerle, %2,2'si kendi ortaklarıyla yaşadıkları problemleri çözmekte zorlandıklarını, %26,7'si problem yaşadıklarını bildirmişlerdir.

Sulama kooperatiflerinin hangi kurum ve kişilerle sorun yaşadığına ait bilgiler aşağıda Çizelge 6.18.'de verilmiştir. Buna göre; sulama kooperatiflerinin %61,1'i 'bürokratik sorunlar', sulama kooperatiflerinin %2,2'si 'kişisel sorunlar', sulama kooperatiflerinin %11,1'i 'hukuki sorunlar', sulama kooperatiflerinin %25,6'sı ise “sorun yaşanmadıklarını” belirtmişlerdir.

Çizelge 6.18. Sulama kooperatiflerinin, karşılaştığı problemlere ilişkin veriler

Değişkenler (n=90)		Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzde (%)
26. Soru Kooperatifiniz aşağıdaki belirtilen hangi kurum ve kişiler ile yaşadığı problemi çözmekte zorlanmaktadır?	Resmî Kurumlarla	63	70,0	70,0
	Özel Şirketlerle	1	1,1	71,1
	Kendi Ortaklarıyla	2	2,2	73,3
	Gerçek Kişilerle	0	0	73,3
	Diğer (problem yaşanmamaktadır.)	24	26,7	100,0
Değişkenler (n=90)		Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzde (%)
27. Soru Kooperatifiniz kurum ve kişiler ile daha çok hangi sorunları yaşamaktadırlar?	Bürokratik Sorunlar	55	61,1	61,1
	Finansal Sorunlar	0	0	61,1
	Kişisel Sorunlar	2	2,2	63,3
	Hukuki Sorunlar	10	11,1	74,4
	Diğer (Sorun yaşanmamaktadır)	23	25,6	100,0

Saha araştırması sırasında, kooperatif yöneticileri kuyu maliyetlerinin yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. Gerçek anlamda bu sorunun kaynağı Devlet İhale Kanunu'dur. DSİ'nin yapmış olduğu ihaleler, piyasa fiyatlarından yüksektir. Kooperatiflerin bu yüksek maliyetler ve devredilen kuyulardan dolayı borç yükleri artmakta olup, bu bürokratik ve hukuki sorunları resmî kurumlarla çözememektedirler.

Ayrıca eski açık kanal sistemlerinin tamir edilmelerinin güçlüğü nedeniyle, birçok noktada su israfı olmaktadır. Kapalı sistem kanallarının maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle, sulama kooperatifleri kendi öz kaynakları ile kapalı sisteme geçemediği gibi resmî kurumlarla, bu bürokratik sorunları çözemedikleri tespit edilmiştir. Bu duruma en çarpıcı örnek, S.S. Uzgaç - Ahı Köyleri sulama kooperatifidir. Baraja yakın bir konumda olmasına ve kapalı sistem sulama kanalları döşenmiş olmasına rağmen, DSİ ile yaşadığı bürokratik ve hukuki sorunlar yaşamaktadırlar. Kooperatif ortakları tarımsal arazilerinin sulamaya müsait olmasına rağmen, yıllardır sulama yapamamaktadırlar.

6.2.8.Sulama kooperatifi yönetimlerinin çalışmaları

Çizelge 6.19. incelendiğinde; kooperatif yönetimi olarak alt kademede profesyonel kişilerle çalışıyor musunuz sorusuna, sulama kooperatifi yöneticilerinin %93,3'ü hiç çalışmadıklarını belirtirken, sıklıkla profesyonellerle çalışanların oranı ise %2,2'dir. Bu husus değerlendirildiğinde, sulama kooperatifi yöneticilerinin profesyonel kişilerle çalışmadığını söylemek doğru olacaktır. Sulama kooperatiflerinin en önemli sorunlarından birisinin profesyonel kişilerle ve kurumlarla çalışmamak olduğu ifade edilebilir.

Çizelge 6.19. Sulama kooperatiflerinin, profesyonel yönetime ilişkin verileri

		Sıklıkla Çalışmaktayız	Dönem Dönem Çalışmaktayız	Çalışmaktayız	Çalışmamaktayız	Hiç Çalışmamaktayız.	Toplam
Soru 28	Frekans	2	1	1	2	84	90
Kooperatif yönetimi olarak alt kademede profesyonel kişilerle çalışıyor musunuz?	Yüzde	2,2	1,1	1,1	2,2	93,3	100

Çizelge 6.20. incelendiğinde; ankette yöneticilere sosyal sorumluluk projeleri gerçekleştirip / gerçekleştirmedikleri sorusuna, sulama kooperatiflerin %72,2'si hiçbir sosyal sorumluluk projesinde yer almadıklarını belirtmişlerdir. Dönem dönem çalışanların oranı ise %1,1'dir. Bu durumun bir sonucu olarak, kooperatif yöneticilerinin sosyal sorumluluk projelerine destek vermedikleri söylemek mümkündür.

Çizelge 6.20. Sulama kooperatiflerinin, sosyal sorumluluk projelerine ilişkin, verileri

		Sıklıkla Gerçekleştirmektedir.	Gerçekleştirmektedir.	Ara sıra Gerçekleştirmektedir.	Gerçekleştirmemektedir.	Hiç Gerçekleştirmemektedir.	Toplam
Soru 29	Frekans	1	5	13	6	65	90
Kooperatifiniz sosyal sorumluluk projeleri gerçekleştiriyor mu?	Yüzde	1,1	5,6	14,4	6,7	72,2	100

“Kooperatifiniz alanla ilgili yayın ve mevzuatı takip ediyor mu?” sorusu bu grubun son sorusu olup, ankete katılan kooperatif yöneticilerinin cevapları aşağıdaki Çizelge 6.21.’de verilmiştir. Yöneticilerin kooperatif ile ilgili yayın ve mevzuatı takip etmesi konusunda sıklıkla takip edenlerin oranı %2,2 olarak gerçekleşirken, yayın ve mevzuatları hiç takip etmeyenlerin ise %52,2 oranında olduğu görülmektedir. Burada kooperatif yöneticilerinin kooperatiflerin mevzuatlarına hâkim olmadıkları gibi, yayın ve mevzuatları takip etmedikleri sorunu önem arz etmektedir.

Çizelge 6.21. Sulama kooperatiflerinin, yayın ve mevzuata ilişkin, verileri

		Sıklıkla takip etmektedir	Takip etmektedir	Ara sıra takip etmektedir	Takip etmemektedir	Hiç takip etmemektedir	Toplam
Soru 30 Kooperatifiniz alanla ilgili yayın ve mevzuatı takip ediyor mu?	Frekans	2	16	18	7	47	90
	Yüzde	2,2	17,8	20	7,8	52,2	100

6.2.9 Sulama kooperatif yöneticilerinin kooperatifçilik algıları

Sulama kooperatif yöneticilerinin kooperatifçilik algılarına ilişkin “Ölçek Katılım ve Algı Soruları” soru grubu 31.-39. soruları kapsamakla birlikte, 5’li likert ölçeği ile hazırlanmıştır. Aşağıdaki Çizelge 6.22.’de analizler bu soru grubu için hazırlanmış yorumları içermektedir.

Sulama kooperatif yöneticilerinin, %89,9’u kooperatif yönetimde demokratik olarak karar alınmaktadır görüşüne sahiptir. Yaklaşık olarak kooperatif yönetimde demokratik olarak karar alındığını belirtenlerin sayısı %97’ye yakındır. Bu görüşe katılmayanların oranı ise, %1,1 olarak tespit edilmiştir.

Ankete katılan kooperatif yöneticilerin %77,8’i kooperatif ilkelerinin yönetim tarafından eşit ve adil olarak uygulandığı belirtmektedirler. Bu görüşe katılanların oranı ise %18,9 olarak tespit edilmiştir. Bu görüşe katılmayanların oranı %1,1, kararsızların oranı ise %2,2.’dir

Kooperatif yöneticilerinden, kooperatif ilkeleri konusunda bilgi düzeyinin iyi olduğuna kesinlikle katılanların oranı, %61,1'dir. Soruya katılıyorum cevabı verenlerin, oranı ise %35,6'dır. Kararsızların oranı ise %3,3 olduğu görülmektedir.

Çizelge 6.22. Sulama kooperatifi, yöneticilerinin kooperatif algılarına ilişkin verileri

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Soru 31 Kooperatifimiz yönetimde demokratik olarak karar almaktadır.	Frekans	1	0	2	7	80	90
	Yüzde	1,1	0	2,2	7,8	88,9	100
Soru 32 Kooperatif ilkeleri yönetimimizce eşit ve adil olarak uygulanmaktadır.	Frekans	1	0	2	17	70	90
	Yüzde	1,1	0	2,2	18,9	77,8	100
Soru 33 Kooperatif yöneticileri olarak Kooperatif ilkeleri konusunda bilgi düzeyimiz iyi seviyededir.	Frekans	0	0	3	32	55	90
	Yüzde	0	0	3,3	35,6	61,1	100
Soru 34 Kooperatif ortaklarımızın sorunlarını çözdüğümüze inanıyoruz.	Frekans	4	2	1	17	66	90
	Yüzde	4,4	2,2	1,1	19	73,3	100
Soru 35 Devlet kooperatifleri yeterince desteklemektedir.	Frekans	82	4	0	3	1	90
	Yüzde	91,2	4,4	0	3,3	1,1	100
Soru 36 Devlet kooperatiflerin geleceği konusunda politika üretmektedir	Frekans	83	4	1	1	1	90
	Yüzde	92,3	4,4	1,1	1,1	1,1	100
Soru 37 Sulama kooperatiflerinin artması ile birlikte sulu tarıma geçilmesinin sonucunda, tarımsal verim ve kalite artmaktadır.	Frekans	1	0	5	15	69	90
	Yüzde	1,1	0	5,6	16,6	76,7	100
Soru 38 Kooperatifimiz yönetiminin başarılı olduğuna inanmaktayım.	Frekans	1	1	3	22	63	90
	Yüzde	1,1	1,1	3,3	24,5	70	100
Soru 39 Kooperatif yönetimi olarak ortaklarımızın fikirlerine önem vermekteyiz.	Frekans	0	0	5	22	63	90
	Yüzde	0	0	5,6	24,4	70	100

Kooperatif yöneticilerinden kooperatif ortaklarının sorunlarını kesinlikle çözdüğüne inananların oranı %73,3'tür. Soruya katılıyorum cevabını işaretleyenlerin oranı %19 iken, kararsız olanların oranının yüzde 1,1 olduğu görülmektedir. Anketteki soruya katılmıyorum cevabını verenlerin oranı %2,2 ve kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı ise %4,4 olarak gerçekleşmiştir.

Kooperatif yöneticileri, devletin sulama kooperatiflerini yeterince desteklemediği görüşüne sahiptirler, bu oran %95,6 olarak tespit edilmiştir. Aksi görüş belirtenlerin oranının ise %4,4 olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Kooperatif yöneticileri; Devletin kooperatiflerin geleceği konusunda politika üretmektedir, sorusuna %96,7 oranında, yeni politikalar üretmemekte olduğunu bildirmektedirler. Anketin bu sorusuna kararsız olduğunu bildirenlerin oranı, %1,1'dir. Devletin kooperatiflerin geleceği konusunda politika üretmekte olduğunu düşünenlerin oranı ise %2,2 olarak bulunmuştur. Verilere göre sulama kooperatif yöneticilerinin, devletin kooperatifler konusunda politika üretmediği ve yetersiz kaldığı kanısı hâkim gözükmemektedir.

Anketin “Sulama kooperatiflerinin artması ile birlikte sulu tarıma geçilmesinin sonucunda, tarımsal verim ve kalite artmaktadır” sorusuna ait yanıtlar değerlendirildiğinde; soruya kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranının %76,7 iken, katılıyorum cevabını verenler %16,6'dır. Kararsızım cevabı verenlerin oranı %5,6 iken, kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı ise %1,1 olarak tespit edilmiştir. Verilere göre sulama kooperatif yöneticilerinin, sulama kooperatiflerinin artması ile sulu tarıma geçilmesi sonucu, tarımsal verim ve kalitenin arttığı bilgisine ulaşılmıştır.

Anketin 38. sorusundaki “Kooperatifimiz yönetiminin başarılı olduğuna inanmaktayım” yanıtlarına ait veriler değerlendirildiğinde, yöneticiler kooperatif yönetiminin başarılı olduğuna inanmaktadırlar. İnananların oranı %94,4 olarak gerçekleşmiştir. Kararsız olanlar ise, %3,3 olarak tespit edilmiştir. Bu görüşe katılmayanların oranı ise, %2,2 olarak gerçekleşmiştir.

Yöneticiler, “Kooperatif yönetimi olarak ortaklarımızın fikirlerine önem vermekteyiz” sorusunun yanıtlarına, ortaklarının fikirlerine önem verdiklerini belirtmektedirler. Çizelge 6.22'ye göre, kesinlikle katılanların oranı %94,4 olarak gerçekleşmiştir. Kararsız olanların oranı ise, %5,6 olarak tespit edilmiştir.

6.2.10 Sulama kooperatifi yöneticilerinin gelecek beklentileri

“Kooperatif Yöneticilerinin Gelecek Beklentileri” soru grubu analizinde 40.ile 45.'inci soru aralığı değerlendirilmiş ve aşağıdaki Çizelge 6.23.'te bu sorulara ilişkin verilerin analizlerine yer verilmiştir.

Anketin 40.'inci sorusundaki "Eđitim ve Bilgi dűzeyi arttırılmalıdır" yanıtlarına ait veriler değerlendirildiğinde; kesinlikle katılıyorum cevabı verenlerin oranı %90'dır. Katılıyorum diyenlerin oranı ise, %10 olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 6.23.incelendiğinde; ankete katılanların sulama ile verimin arttırılması sağlanmalıdır görűřüne kesinlikle katılanların oranı %82,2'dir. Katılıyorum cevabını verenlerin oranı ise, yüzde 17,8 olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 6.23. Sulama kooperatiflerinin, yöneticilerinin gelecek beklentilerine ilişkin verileri

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Soru 40 Eđitim ve Bilgi dűzeyi arttırılmalıdır.	Frekans	0	0	0	9	81	90
	Yűzde	0	0	0	10	90	100
Soru 41 Sulama ile verimin arttırılması sağlanmalıdır.	Frekans	0	0	0	16	74	90
	Yűzde	0	0	0	17,8	82,2	100
Soru 42 Sűt toplama, akaryakıt, gıda v.s. alanlara girerek ortaklarına hizmet götürűlmelidir.	Frekans	0	1	0	6	83	90
	Yűzde	0	1,1	0	6,7	92,2	100
Soru 43 Finansman kaynakları (kredi v.s.) ucuza temin edilmelidir.	Frekans	0	0	3	14	73	90
	Yűzde	0	0	3,3	15,6	81,1	100
Soru 44 Demokratik bir yönetim anlayışı sağlamak gerekmektedir.	Frekans	0	0	0	15	75	90
	Yűzde	0	0	00	16,7	83,3	100
Soru 45 Tűm kűyde kooperatifleřme hareketini sađlamak gerekmektedir.	Frekans	1	2	18	5	64	90
	Yűzde	1,1	2,2	20	5,6	71,1	100

Çizelge 6.23. incelediğimizde kooperatiflerin ortaklara sűt toplama, akaryakıt, gıda vb alanlara girerek hizmet götürűlmelidir, fikrine kesinlikle katılanların oranı %90'2'dir. Bu görűře katıldığını belirten yöneticilerin oranı ise, %6,7'dir. Katılmıyorum cevabını verenlerin oranı ise yüzde, 1,1 olarak gerçekteşmiştir.

Anketin 43 sorusundaki, yöneticiler finansman kaynakları ucuza temin edilmelidir görűřüne %81,1 oranında kesinlikle katılmaktadır. Yöneticilerin %15,6'sı bu görűře katıldığını, %3,3 kararsız olduğunu bildirmişlerdir.

Çizelge 6.23 incelendiğinde; demokratik bir yönetim anlayışı sağlamak gerekmektedir fikrine, kesinlikle katılıyorum diyenler %83,3 ve katılanlar ise %16,7 olarak tespit edilmiştir.

Yöneticiler tüm köyde kooperatifleşme hareketini sağlamak gerekmektedir, fikrine kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerin oranı %71,1'dir. Katılıyorum diyenlerin oranı, %5,6 olarak gerçekleşmiştir. Kararsızların oranı ise %20 ve bu görüşe kesinlikle katılmayanların oranının %1,1'dir. Bu fikre katılmayanların oranı ise yüzde 2,2 olarak gerçekleşmiştir.

Kooperatif yöneticilerine ait anketin 46.'ıncı sorusu olan "Kooperatifinizin son bilançosundaki kâr ve zarar hakkında bilgi verir misiniz?" sorusuna, kooperatif yöneticilerinin yanıtları Çizelge 6.24'de analiz edilmiştir. Ayrıca, bu sorunun devamı niteliğinde tabloda yer almayan geçmişe ait 2014-2017 yılları arasındaki tahmini 'Gelir- Gider' verileri sorusu anket cevaplanırken sorulmuştur. Ancak, net bir cevap alınmadığından, sadece son bilançoya göre sadece 46.'ıncı soru değerlendirilmiştir.

Çizelge 6.24 Sulama kooperatiflerinin, ekonomik analizlerine ilişkin verileri

Değişkenler (n=90)		Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzdesi (%)
46. Soru Kooperatifinizin son bilançosundaki kar ve zarar hakkında bilgi verir misiniz	Kooperatifimiz Kârdadır	66	73	73
	Kooperatifimiz Zarardadır	21	23	96
	Bilgi Yok	0	0	96
	Bilgi Paylaşmak istemiyorum	3	4	100

Kooperatif yöneticilerin %73'ü, kooperatiflerin kârda olduğunu belirtmektedir. Kooperatiflerinin zararda olduğunu ifade eden yönetici oranı ise %23'tür. Bilgi paylaşmak istemeyen kooperatif yöneticisinin oranı ise, %4 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca araştırmanın 6.'ıncı bölümünde, sulama kooperatiflerinin ekonomik yapısı ile ilgili bilgi ve bulgular başlığı altındaki, Çizelge 6.1., Çizelge 6.2., Çizelge 6.3., Çizelge 6.4.ve Çizelge 6.5. ile ayrıntılı olarak analiz edilmiştir.

Ankette yer alan 47.'inci (Kooperatif yönetimi olarak ortaklarınızdan beklentileriniz neler olabilir?) ve 48.'inci (Kooperatif yönetimi olarak geleceğe dönük projeleriniz nelerdir?) sorular açık uçlu sorular olup, çizelge yardımı ile gösterimi mümkün olamamaktadır. Bu nedenden dolayı ilgili sorulara ait çizelgelere yer verilmemiştir. Bu sorulardan elde edilen saha sonuçları, sonuç ve öneriler kısmında değerlendirilecektir.

6.3 Sulama Kooperatifi Ortaklarına Ait Bilgi Ve Bulgular

6.3.1 Sulama kooperatifi ortaklarının demografik özellikleri

Ankete katılan kooperatif ortakların sayısı 309'dir. Ortaklara uygulanan anketin ilk basamağı olan "Ortakların Demografik Yapısı, Yaş, Cinsiyet, Eğitim, Hane geliri" soruların analizleri aşağıdaki Çizelge 6.25'te verilmiştir. Görüldüğü üzere, demografik verilere ilişkin hiçbir kayıp veri bulunmamaktadır.

Çizelge 6.25. Kooperatif ortaklarının, demografik özellikleri

Değişkenler (n=309)		Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Cinsiyet	Bay (erkek)	304	98,4	98,4
	Bayan (kadın)	5	1,6	100
Yaş	18-30	1	0,3	0,3
	31-40	14	4,5	4,8
	41-50	67	21,7	26,5
	51-60	177	57,3	83,8
	61 ve üstü	50	16,2	100
Eğitim Durumu	Okuma yazma bilmiyor	0	0	0
	Okuma yazma biliyor	0	0	0
	İlkokul mezunu	178	57,6	57,6
	Ortaokul mezunu	44	14,2	71,8
	Lise mezunu	80	25,9	97,7
	Önlisans	6	2,0	99,7
	Lisans	1	0,3	100
	Lisans üstü	0	0	100
Hane Halkı Geliri (Aylık) TL	0-999	11	3,6	3,6
	1.000-1.999	98	31,7	35,3
	2.000-2.999	149	48,2	83,5
	3.000-3.999	33	10,7	94,2
	4.000-4.999	8	2,6	96,8
	5.000- ve üstü	10	3,2	100
	CVİ (cevap vermek istemiyorum)	0	0	100

Çizelge 6.25 incelendiğinde; 309 kooperatif ortağının %1,62'si kadın, %98,4'ünün ise erkek olduğu görülmektedir. Kooperatif ortaklarının yaş dağılımı incelendiğinde, 18-30 yaş aralığında %0,3, 31-40 yaş aralığında %4,5, 41-50 yaş aralığında %21,7, 51-60 yaş aralığında %57,3, 60 yaş ve üstünün %16,2'lik orana sahip belirlenmiştir. Elde edilen verilere göre kooperatif ortaklarının, %26,5'inin 50 yaş ve altında olduğu söylenebilir. Bulgulara göre köylerimizde yaşayan nüfusun yaş oranının yüksek olduğu, çalışacak ve üretecek genç nüfusun köylerden – kentlere göç ettiğini yorumlamak doğru bir tespit olacaktır.

Yukarıdaki Çizelge 6.25'i incelediğimizde; kooperatif ortaklarının %57,6 ilkokul mezunu, %14,2 ortaokul mezunu, %25,9 lise mezunu, %1,9 önlisans mezunu, %0,3'ünün ise lisans mezunudur. İlkokul ve ortaokul mezunlarının toplamının %71,8'lik gibi yüksek bir orana sahip olması, 50 yaş ve üstü kooperatif ortağı sayısı fazla olduğunu genç ve eğitilmiş nüfusun köylerde yaşamadığını yorumlamak da doğru olacaktır. İki demografik bulgu arasındaki ilişki sonucunda kooperatif ortaklarının gençleştirilmesinin, eğitim oranının da artmasına olanak sağlayacağını göstermektedir.

Çizelge 6.25. incelendiğinde ortakların hane halkı gelir düzeylerinde, 0-999 TL aralığında %3,6, 1.000-1.999 TL aralığında %31,7, 2.000-2.999 TL aralığında %48,2, 3.000-3.999 TL aralığında %10,7, 4.000-4.999 TL aralığında %2,6 ve 5.000 ve üstünün %3,2'lik bir orana sahip olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre kooperatif ortaklarının, hane halkı gelirinin düşük olduğu gözlenmektedir.

6.3.2 Sulama kooperatifi ortaklarının tarımsal tecrübeleri

“Ortakların tarımsal tecrübeleri (Ortak işletmelerin tarımsal yapısı)” anketin ikinci grubudur. Bu soru grubu 5. ile 12.'inci soru aralığını kapsamaktadır. Aşağıdaki çizelgeler sorularla ilgili bulgulara yer verilen kısmı oluşturmaktadır.

Aşağıdaki Çizelge 6.26. incelendiğinde ortakların tarım ile uğraşma sürelerinde; 1-5 yıl arası %0,6, 6-10 yıl arası %0,3, 11-15 yıl arası %1,6, 16-20 yıl arası %6,8, 21 yıl ve üstünün ise %90,6'lık bir orana sahip olduğu görülmektedir. 20 yıl ve üstü tarım ile uğraşma süresine ait oranın yüksekliği, ortakların tecrübe açısından yeterli olabileceği izlenimini uyandırmaktadır.

Çizelge 6.26. Sulama kooperatifleri ortaklarının, tarımsal yapılarına ilişkin verileri

Değişkenler (n=309)		Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Soru 5 Tarım ile uğraşma süresiniz? (Yıl)	1-5	2	0,6	0,6
	6-10	1	0,4	1,0
	11-15	5	1,6	2,6
	16-20	21	6,8	9,4
	21 ve üstü	280	90,6	100,0
Değişkenler (n=309)		Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzde (%)
6. Soru Hanenizde sizinle birlikte tarımsal araziden geçimini sağlayan kişi sayısı? (fert)	1-4	282	91,3	91,3
	5-9	27	8,7	100,0
	10-14	0	0	100
	15-19	0	0	100
	20 ve üstü	0	0	100

Çizelge 6.26. incelendiğinde; ankete katılan kooperatif ortaklarından %91,3'ü 1-4 kişilik haneye, %8,7'lik kısmı ise 5-9 kişilik haneye sahip olarak, geçimini tarımsal araziden sağlamaktadırlar.

Aşağıdaki Çizelge 6.27'i incelendiğinde; kooperatif ortaklarının; 1-50 dekar arası %3,2, 51-100 dekar arası %5,2, 101-200 dekar arası %38,8, 201-500 dekar arası %47,2, 501-1000 dekar arası %3,9, 1000 dekar ve üzeri %1,6'lık oranla tarımsal arazi çalıştıkları görülmektedir.

Çizelge 6.27' incelediğinde; 1-50 dekar arası %21,4, 51-100 dekar arası %33,7, 101-200 dekar arası %23,9, 201-300 dekar arası %5,8, 301-500 dekar arası %2,3, 500 dekar ve üzeri %2,5 bulunmakta, %10,4'lük oranın ise sulu tarım yapamamakta olduğu tespit edilmiştir.

Aşağıdaki Çizelge 6.27. incelendiğinde; sulu tarım yapılan araziler için suyun temini şu şekilde sağlanmaktadır; yer altı suları yardımı ile %40,5, yer üstü suları yardımı ile %44,0, artezyen yardımı ile %4,9, doğal yollar ile %0,3, diğer yollar ile %10,4'unun sulu tarım yaptığını ifade etmişlerdir.

Çizelge 6.27. Sulama kooperatifleri ortaklarının, tarımsal bilgilerine ilişkin verileri

	Değişkenler (n=309)	Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Soru 7 İşlediğiniz toplam arazi miktarı? (Dekar)	1-50	10	3,2	3,2
	51-100	16	5,2	8,4
	101-200	120	38,8	47,2
	201-500	146	47,3	94,5
	501-1000	12	3,9	98,4
	1000 ve üzeri	5	1,6	100,0
Soru 8 İşlediğiniz toplam arazinizin sulu tarım yapılan kısmı ne kadardır? (Dekar)	1-50	66	21,4	21,4
	51-100	104	33,7	55,1
	101-200	74	23,9	79,0
	201-300	18	5,8	84,8
	301-500	7	2,3	87,1
	500 ve üzeri	8	2,5	89,6
	Yapılmıyor	32	10,4	100,0
Soru 9 Yaptığınız sulu tarımda suyu temin yönteminiz nedir?	Yer altı	125	40,5	40,5
	Yer üstü	136	44,0	84,5
	Kendi artezyenim	15	4,8	89,3
	Doğal	1	0,3	89,6
	Diğer	32	10,4	100,0

Aşağıdaki Çizelge 6.28'e göre; kooperatif ortaklarından buğday yetiştirenlerin oranı %94,8, ayçiçeği yetiştirenlerin oranı %95,5, çeltik yetiştiren oranı %48,9, mısır yetiştirenlerin oranı %47,2, bahçe ürünleri yetiştiren oranı %13,9, diğer ürünleri yetiştirenlerin oranı %29,1 olarak tespit edilmiştir. Yetiştirilen ürünler arasında en çok ayçiçeği %29 oranla olduğu görülmektedir. Kooperatif ortaklarının ayçiçeği yetiştirilmesinin nedeni olarak saha araştırmaları sırasında, ayçiçeğinin diğer ürünlerin yetiştirilmesine oranla maliyet ve işçiliğinin daha az olduğunu beyan etmişlerdir.

Kooperatif ortaklarından %1,0'i ayçiçeği, %48,2'si çeltik, %47,2'si mısır, %13,9'u bahçe ürünler, %27,2'si diğer ürünleri sulama yoluyla yetiştirmektedir. Sulama yapmadığını belirten oranı ise %14,9'dur.Çizelge 6.29'a göre sulama işlemi, en çok sırasıyla çeltik, mısır ve bahçe ürünlerinde uygulanmaktadır.

Çizelge 6.28. Sulama kooperatifleri ortaklarının, ürün deseni bilgilerine ilişkin verileri

Değişkenler (n=309)		Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Vaka Yüzde (%)
Soru 13 Hangi ürünleri yetiştiriyorsunuz	Buğday	293	28,8	94,8%
	Ayçiçeği	295	29,0	95,5%
	Çeltik	151	14,8	48,9%
	Mısır	146	14,3	47,2%
	Bahçe Ürünleri v.s.	43	4,2	13,9%
	Diğer	90	8,8	29,1%
Soru 14 Hangi ürünlerin yetiştirilmesinde sulama gerçekleştiriyorsunuz?	Buğday	0	0	0
	Ayçiçeği	3	0,6	1,0%
	Çeltik	149	31,6	48,2%
	Mısır	146	31,0	47,2%
	Bahçe Ürünleri v.s.	43	9,1	13,9%
	Diğer	84	17,8	27,2%
	Sulama Gerçekleştiremiyorum	46	9,8	14,9%
Soru 15 Sulama yapmadan hangi ürünleri yetiştiriyorsunuz?	Buğday	293	48,5	94,8%
	Ayçiçeği	294	48,7	95,1%
	Çeltik	0	0	0
	Mısır	0	0	0
	Bahçe Ürünleri v.s.	0	0	0
	Diğer	6	1,0	1,9%
	Sadece sulu tarım yapıyorum	11	1,8	3,6%
Soru 16 Sulama yapmaya başladıktan sonra hangi üründen verim artışı sağladınız?	Buğday	0	0	0
	Ayçiçeği	3	0,6%	1,0%
	Çeltik	150	31,8%	48,5%
	Mısır	145	30,8%	46,9%
	Bahçe Ürünleri v.s.	43	9,1%	13,9%
	Diğer	84	17,8%	27,2%
	Sulama Gerçekleştiremiyorum	46	9,8%	14,9%

Çizelge 6.28'e göre; kooperatif ortakların sulama yapmadan buğday yetiştirenlerin oranı %94,8, ayçiçeği yetiştirenlerin oranı %95,1, diğer ürünleri yetiştirenlerin oranı %1,9 olarak bulunmaktadır. Sulama gerçekleştiremeyen oranı ise, 11 kişi %3,6 olarak tespit edilmiştir.

Yukarıdaki 6.28. incelendiğinde kooperatif ortaklarının sulama yardımı ile verim artışı aldıkları ürünler incelendiğinde ayçiçeğinde verim artışı alanların oranı %1,0, çeltikte verim artışı alanların oranı %48,5, mısırdaki verim artışı alanların oranı %46,9, bahçe ürünlerinde verim artışı alanların oranı %13,9, diğer ürünlerde verim artışı alanların oranı %27,2 bulunmaktadır. Sulama gerçekleştiremeyenlerin oranı ise %14,9 olarak bulunmuştur. Sulama ile tüm ortaklar, ürün ve ekonomik açıdan fayda sağladıklarını belirtmektedirler. Anket verileri de bunu desteklemektedir.

6.3.3 Sulama kooperatifi ortaklarının, kooperatif tecrübeleri

Ortakların tarımsal tecrübelerinin ardından kooperatif tecrübelerine ilişkin veriler 10 ile 12. soru aralığını kapsamaktadır. Aşağıdaki Çizelge 6.29'da ilgili sorulara ve analizlere yer verilmiştir.

Çizelge 6.29'a göre; kooperatife kuruluşunda ortak olanların oranı %83,5, 1-5 yıl arası ortak olanların oranı %1,6, 6-10 yıl arası ortak olanların oranı %1,6, 10 yıl ve üstü ortak olanların oranı %13,3 olarak görülmektedir.

Aşağıdaki Çizelge 6.29'a göre tarımsal sulama faaliyetlerini, %1-20 aralığını kooperatiften sağlayan kooperatif ortaklarının oranı %7,8, %21-40 aralığını kooperatiften sağlayan kooperatif ortaklarının oranı %9,4, %41-60 aralığını kooperatiften sağlayan kooperatif ortaklarının oranı %36,2, %61-80 aralığını kooperatiften sağlayan kooperatif ortaklarının oranı %18,8, %81-100 aralığını kooperatiften sağlayan kooperatif ortaklarının oranı %5,8'dir. Kooperatiften sulama yapmayan oranı ise %22 olarak tespit edilmiştir.

Ortaklara uygulanan ankette çoklu yanıt verilen sorulardan ilki, 12. sorudur. 12. soruda ortaklara "Sulama kooperatifi dışında hangi kooperatiflere ortakınız?" sorusu sorulmuştur. Cevaplara ilişkin veriler, Çizelge 6.29'da gözlendiği gibidir. Kooperatif ortaklarının %93,9'u tarım kredisi, %18,4'ü tarımsal kalkınma, %16,2'si tarımsal satış kooperatifi, %1'i damızlık yetiştirme ve yapay tohumlama kooperatifi, %5,8'inin ise diğer kooperatif ortağı olduğunu tespit edilmiştir.

Çizelge 6.29. Sulama kooperatifleri ortaklarının, kooperatif tecrübelerine ilişkin verileri

	Değişkenler (n=309)	Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Soru 10 Kooperatife ortaklık süreniz? (Yıl)	Kuruluşunda	258	83,5	83,5
	1-5	5	1,6	85,1
	6-10	5	1,6	86,7
	10 ve üstü	41	13,3	100,0
	Diğer	0	0	100
Soru 11 İşlediğiniz arazinizin ne kadarında, Kooperatif kanalı ile sulama (%) gerçekleştiriyorsunuz?	1-20	24	7,8	7,8
	21-40	29	9,4	17,2
	41-60	112	36,2	53,4
	61-80	58	18,8	72,2
	81-100	18	5,8	78,0
	Yapılamıyor	68	22,0	100,0
Soru 12 Sulama kooperatifi dışında hangi kooperatiflere ortakısınız?	Tarım kredi	290	69,4	93,9%
	Tarımsal kalkınma	57	13,6	18,4%
	Tarımsal satış kooperatifi.	50	12,0	16,2%
	Damızlık yetiştirme ve yapay tohumlama kooperatifi	3	0,7	1,0%
	Diğer	18	4,3	5,8%

6.3.4 Sulama kooperatifi ortaklarının, kooperatif ile ilgili düşünceleri

Sulama kooperatifi ortaklarının, kooperatif ile ilgili düşüncelerine ilişkin bulgulara yer veren kısmı oluşturmaktadır.

Çizelge 6.30.'da kooperatif ortaklarına kooperatifin tanımı ile ilgili sorulan soruya; ortakların 99,7'si "kooperatif" yanıtını verirken, %0,3'ü "diğer" cevabını vermiştir. Bu sonuç, kooperatif ortaklarının kooperatifin tanımı konusunda herhangi bir tereddüdünün bulunmadığını göstermektedir.

Çizelge 6.30. incelendiğinde kooperatif ortaklarına kooperatif ilkelerinden hangilerini bildikleri sorulduğunda; "gönüllü ve serbest giriş ilkesi" cevabını %79,0, "ortağın demokratik katılım ilkesi" cevabını %97,7, "ortağın ekonomik katılım ilkesi" cevabını %86,7, "özerklik ve bağımlılık ilkesi" cevabını %34,6, "eğitim, öğrendirme ve bilgilendirme ilkesi" %28,2,

“kooperatifler arası işbirliği ilkesi” cevabını %79,9, “toplumsal sorumluluk ilkesi” cevabını %45,6’sı doğru olarak vermiştir. Anketin bu sonuca göre; kooperatifçilik ilkelerinin çoğunlukla bilindiği gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 6.30. Sulama kooperatifleri ortaklarının, bilgileri ve mevzuat hakkındaki düşünceleri

Değişkenler (n=309)		Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Soru 17 Bireylerin tek başlarına yapamayacakları veya birlikte yapmalarında yarar bulunan işleri en iyi biçimde ve maliyet fiyatına yapmak üzere dayanışma suretiyle ekonomik güçlerini bir araya getirmelerine .....denir.	Dernek	0	0	0
	Birlik	0	0	0
	Kooperatif	308	99,7	99,7
	Şirket	0	0	99,7
	Hiçbiri	1	0,3	100
	CVİ	0	0	100
Soru 18 Kooperatifçilik ilkelerinden hangilerini biliyorsunuz?	Gönüllü ve serbest giriş ilkesi	244	17,5	79,0%
	Ortağın demokratik katılım ilkesi	302	21,6	97,7%
	Ortağın ekonomik katılım ilkesi	268	19,2	86,7%
	Özerklik ve Bağımlılık İlkesi	107	7,7	34,6%
	Eğitim, Öğretim ve Bilgilendirme ilkesi	87	6,2	28,2%
	Kooperatifler arası işbirliği	247	17,7	79,9%
	Toplumsal sorumluluk İlkesi	141	10,1	45,6%
	Kooperatif İlkelerini bilmiyorum	0	0	0
Soru 19 Kooperatif bir dernek midir?	Evet	1	0,3	0,3
	Hayır	308	99,7	100,0
Soru 20 Kooperatife ortak olmadan önce ana sözleşmesini okudunuz mu?	Evet	97	31,4	31,4
	Hayır	212	68,6	100,0
Soru 21 Kooperatif bir dernek midir?	Evet	78	25,2	25,2
	Hayır	231	74,8	100,0

Çizelge 6.30’da kooperatifin bir dernek olup-olmadığı sorusuna ankete katılan kooperatif ortakların %0,3’ü “evet” cevabını, %99,7’si “hayır” cevabını vermiştir. Buradan

elde edilen sonuca göre; ise kooperatifin statüsü hakkında sulama kooperatif ortakların tam bilgiye sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki Çizelge 6.30.'da sorulan soruya kooperatife katılmadan önce kooperatif ortakların %31,4'ü ana sözleşmeyi okuduğunu bildirirken, %68,6'sı ana sözleşmeyi okumadığını ifade etmişlerdir.

Çizelge 6.30.'a göre; kooperatif ortakları, kooperatif ile ilgili kanunu bilip-bilmediği sorulduğunda, %25,2'si kanunu bildiğini, bildirirken, %74,8'si kanunu bilmediğini belirtmiştir. Veri sonuçları kooperatif ortaklarının yasal prosedürleri takip etmediklerini göstermektedir.

Sulama kooperatifi ortaklarının, sulama kooperatifi ile ilgili düşüncelerine ilişkin veriler, 22 ile 24.'üncü soru aralığında değerlendirilmiştir.

Çizelge 6.31. Sulama kooperatifleri ortaklarının, kooperatif tecrübelerine ilişkin verileri

	Değişkenler (n=309)	Frekans (f)	Yüzdesi (%)	Kümülatif Yüzde (%)
Soru 22 Kooperatif yönetiminde en çok kimin sözü geçmektedir?	Genel kurul	3	1,0	1,0
	Yönetim kurulu	8	2,6	3,6
	Denetim Kurulu	0	0	3,6
	Başkan	291	94,1	97,7
	Diğer	7	2,3	100,0
Soru 23 Kooperatifin yaptığı çalışmalardan en çok kimler faydalanmaktadır?	Tüm ortaklar	271	87,7	87,7
	Belirli kişiler ve gruplar	31	10,0	97,7
	Yönetim kademesi	4	1,3	99,0
	Diğer Paydaşlar	1	0,4	99,4
	Fikrim yok	2	0,6	100,0
	CVİ	0	0	100,0
Soru 24 Kooperatifle ilgili hangi sorunlarla karşılaşmaktasınız?	Suyun tarımsal arazilere eşit dağıtımı konusunda	2	0,6	0,6
	Suyun dağıtımındaki öncelik sırasında	2	0,6	1,3
	Kullanılan suyun temini ve dağıtımındaki maliyetlerden	109	35,3	36,6
	Kooperatifimle aramda herhangi bir problem çıkmamaktadır	121	39,2	75,7
	Diğer	75	24,3	100,0

Çizelge 6.31. incelendiğinde sulama kooperatiflerinde, yönetimde yer alan yöneticiler arasında en çok kimin sözü seçer sorusuna, %1,0 oranında genel kurul, %2,6 oranında yönetim kurulu, %94,2 oranında başkan, %2,3 oranında diğer yanıtını kooperatif ortakları vermiştir. Anketten elde edilen sonuca göre, yönetimlerinde kooperatif başkanın daha etkin ve söz sahibi olduğu belirlenmiştir.

Yukarıdaki Çizelge.6.31.' de görüldüğü üzere; kooperatifin yürüttüğü faaliyetlerden en çok yararlananların “tüm ortaklar” olduğunun oranı %87,7, “belirli kişi ve gruplar” olduğunun oranı %10,0, “yönetim kademesi” olduğunun oranı %1,3, “diğer paydaşlar” olduğunun %0,4 olarak tespit edilmiştir. Herhangi soru hakkında bir fikri olmayanların oranı ise %0,6’dır.

Çizelge 6.31.’de kooperatif ortaklarının kooperatifle ilgili karşılaştıkları sorunlar incelendiğinde; %0,6’sının “Suyun tarımsal arazilere eşit dağıtımını konusunda”, %0,6’sının “Suyun dağıtımındaki öncelik sırasında”, %35,3’ünün “Kullanılan suyun temini ve dağıtımını sırasındaki maliyetler” şeklinde sorunlarla karşılaştıklarını bildirmişlerdir. %39,2’sinin “Kooperatifimle aramda herhangi bir problem çıkmamaktadır”, %24,3’ise “diğer” şeklinde beyanda bulunmuşlardır.

Kooperatif ortaklarının, kooperatifleri ile ilgili düşüncelerini kapsayan veriler beşli likert ölçeği ile değerlendirilerek, aşağıda Çizelge 6.32’de sunulmuştur.

Aşağıdaki Çizelge 6.32’de kooperatif ortaklarının kooperatifin ziyaret edilmesi gereklidir fikrine “kesinlikle katılmıyorum” cevabını verenler oranı %0,6, “katılmıyorum” cevabını verenlerin oranı %3,6, “kararsızım” cevabını verenlerin oranı %8,4, “katılıyorum” cevabını verenlerin oranı %15,9, “kesinlikle katılıyorum” cevabını verenlerin oranı ise %71,5 olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 6.32’deki kooperatif ortaklarının eğitimlere katılması gereklidir önermesine ait veriler incelendiğinde; %1,0’inin “kesinlikle katılmıyorum”, %3,6’sının “katılmıyorum”, %10,4’ünün “kararsızım”, %16,5’inin “katılıyorum”, %68,5’i “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir. Anketten elde edilen sonuca göre ortaklarının mesleki eğitimlere katılmalarına ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir.

Çizelge 6.32’de görüldüğü üzere her ortağın genel kurul toplantılarına katılması gereklidir ifadesine verilen cevaplar, %0,3’ü “katılmıyorum”, %15,2’i “katılıyorum”, %84,5’i

“kesinlikle katılıyorum” şeklinde olmuştur. Bu sonuç ortakların genel kurula verdikleri önemi göstermektedir.

Çizelge 6.32. Sulama kooperatifi ortaklarının, kooperatife ilişkin aidiyet düşünceleri

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Soru 25 Kooperatif ortağı olarak kooperatifin ziyaret edilmesi gereklidir.	Frekans	2	11	26	49	221	309
	Yüzde	0,6	3,6	8,4	15,9	71,5	100
Soru 26 Kooperatifin düzenlediği mesleki eğitimlere ortakların katılması gereklidir	Frekans	3	11	32	51	212	309
	Yüzde	1,0	3,6	10,4	16,5	68,5	100
Soru 27 Her ortağın genel kurula katılması gereklidir.	Frekans	1	0	0	47	261	309
	Yüzde	0,3	0	0	15,2	84,5	100
Soru 28 Kooperatif seçimlerine siyaset karışmamaktadır.	Frekans	158	48	6	14	83	309
	Yüzde	51,1	15,5	1,9	4,6	26,9	100
Soru 29 Sulama kooperatifleri var olmasına rağmen, sulama birliklerinin gereklidir	Frekans	220	24	24	16	25	309
	Yüzde	71,2	7,8	7,8	5,2	8,0	100
Soru 37 Kooperatifler kamu ve özel sektörün yanında üçüncü bir sektör olarak kabul edilebilir	Frekans	9	16	48	71	165	309
	Yüzde	2,9	5,2	15,5	23,0	53,4	100
Soru 38 Kooperatif yönetiminin, diğer kurum ve kuruluşlarla iyi işbirliği içerisinde ve başarılı olduğuna inanıyorum	Frekans	14	22	20	88	165	309
	Yüzde	4,5	7,1	6,5	28,5	53,4	100
Soru 39 Kooperatifimizin faaliyetlerinden memnunuz	Frekans	16	18	8	81	186	309
	Yüzde	5,2	5,8	2,6	26,2	60,2	100
Soru 40 Sulama kooperatifi kişisel gelirime, dolaylı veya direkt olarak katkıda bulunmaktadır	Frekans	46	12	10	32	209	309
	Yüzde	14,9	3,9	3,2	10,4	67,6	100
Soru 41 Sulama kooperatifleri, bölgedeki sulu tarım aracılığı ile bölge ve ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır	Frekans	7	4	14	59	225	309
	Yüzde	2,3	1,3	4,5	19,1	72,8	100

Çizelge 6.32’de; kooperatif ortaklarının kooperatiflerde yapılan seçimlere siyaset karışmamaktadır önermesine %51,1’i “kesinlikle katılmıyorum”, %15,5’i “katılmıyorum”, %1,9’u “kararsızım”, %4,6’sı “katılıyorum”, %26,9’u “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir. Anketten alınan sonuca göre, kooperatif ortakları seçimlerde siyasi unsurlara karşı hassas olduklarını ifade etmektedirler.

Çizelge 6.32’i incelendiğinde kooperatif ortaklarının sulama kooperatifleri olmasına rağmen sulama birliklerinin olması gerekir önermesine %71,2’i “kesinlikle katılmıyorum”, %7,8’i “katılmıyorum”, %7,8’i “kararsızım”, %5,2’i “katılıyorum”, %8,1’i “kesinlikle katılıyorum” cevaplarını vermişlerdir. Ankette elde ettiğimiz sonuca göre, sulama kooperatiflerinin varlığında sulama birliklerine ihtiyaç duymadıklarını ifade etmektedirler. Ayrıca saha araştırması sırasında sulama birliklerinin m³ başına su fiyatları, 2018 yılı itibariyle sulama kooperatiflerinin m³ fiyatından en az %50 daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 6.32 incelendiğinde kooperatiflerin kamu ve özel sektörün yanında üçüncü bir sektör olarak kabul edilebilir önermesine, kooperatif ortaklarından %2,9’u “kesinlikle katılmıyorum”, %5,2’si “katılmıyorum”, %15,5’i “kararsızım”, %23,0’ü “katılıyorum”, %53,4’ü “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir. Anket sonucuna göre özellikle bölge ekonomisinin büyüme ve kalkınmasının, ancak kooperatifler aracılığı ile mümkün olacağı ortaklar tarafından kabul görmektedir.

Çizelge 6.32. incelendiğinde; kooperatif yönetiminin diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği düzeyinin iyi olduğu yönündeki önermesine kooperatif ortaklarından, %4,5’i “kesinlikle katılmıyorum”, %7,1’i “katılmıyorum”, %6,5’i “kararsızım”, %28,5’i “katılıyorum”, %53,4’ü “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir.

Yukarıdaki Çizelge 6.32.’ye göre; kooperatif ortaklarının kooperatifin faaliyetlerinden memnuniyet düzeyleri incelendiğinde, ortaklardan %5,2’i “kesinlikle katılmıyorum”, %5,8’i “katılmıyorum”, %2,6’sı “kararsızım”, %26,2’si “katılıyorum”, %60,2’si “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir.

Çizelge 6.32.’de sulama kooperatiflerinin kooperatif ortaklarının gelirine dolaylı veya doğrudan katkıda bulunduğu yönündeki önermeye ilişkin veriler; %14,9’u “kesinlikle katılmıyorum”, %3,9’u “katılmıyorum”, %3,2’si “kararsızım”, %10,4’ü “katılıyorum”, %67,6’sı “kesinlikle katılıyorum” şeklinde ifade etmişlerdir.

Çizelge 6.32. incelendiğinde, sulama kooperatifleri sayesinde sulu tarım aracılığı ile bölge ve ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır önermesine kooperatif ortaklarının yanıtları, %2,3’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %1,3’ü “katılmıyorum”, %4,5’i “kararsızım”, %19,1’i “katılıyorum”, %72,8’si “kesinlikle katılıyorum” şeklindedir. Anketin analizinde sulama kooperatifleri aracılığı ile öncelikle bölge ve daha sonrada ülke ekonomisine önemli katkıların gerçekleştiği, kooperatif ortakları tarafından ifade edilmektedir.

6.3.5 Sulama kooperatifi ortaklarının, kooperatif yönetimi ile ilgili düşünceleri

Ortakların kooperatif yönetimi ile ilgili düşüncelerine ilişkin veriler aşağıdaki belirtilen 30 ile 36'ncı grup soru aralığında beşli likert ölçeği ile değerlendirilerek, Çizelge 6.33'de sunulmuştur.

Çizelge 6.33. Sulama kooperatifi ortaklarının, kooperatif yönetimi ile ilgili düşünceleri

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Soru 30 Her ortağın Yönetim Kurulunda alınan kararlardan haberi olması gereklidir.	Frekans	11	47	51	53	147	309
	Yüzde	3,6	15,2	16,5	17,2	47,5	100
Soru 31 Her ortak Yönetim Kurulu veya denetim kurulu üyeliğine aday olmalıdır.	Frekans	6	40	49	52	162	309
	Yüzde	1,9	12,9	15,9	16,8	52,5	100
Soru 32 Kooperatifin mali kayıtları şeffaf olmalıdır	Frekans	0	0	1	44	264	309
	Yüzde	0	0	0,3	14,3	85,4	100
Soru 33 Kooperatif başkanımız güvenilirdir	Frekans	15	12	6	53	223	309
	Yüzde	4,9	3,9	1,9	17,2	72,1	100
Soru 34 Kooperatif yöneticileri güvenilirdir	Frekans	13	14	6	62	214	309
	Yüzde	4,2	4,5	1,9	20,1	69,3	100
Soru 35 Kooperatif yönetimini aldığı kararlarda başarılı buluyorum.	Frekans	14	19	7	72	197	309
	Yüzde	4,5	6,1	2,3	23,3	63,8	100
Soru 36 Kooperatif yönetimini sorunlarımızı çözdüğüne inanıyorum	Frekans	15	18	14	83	179	309
	Yüzde	4,9	5,8	4,5	26,9	57,9	100

Çizelge 6.33'te her kooperatif ortağının yönetim kurulunda alınan kararlardan haberi olması gereklidir önerisine; %3,6'sı "kesinlikle katılmıyorum", %15,2'si "katılmıyorum", %16,5'i "kararsızım", %17,2'si "katılıyorum", %47,6'sı "kesinlikle katılıyorum" cevaplarını vermişlerdir.

Çizelge 6.33'te her kooperatif ortağının yönetim kurulu ve denetim kurulu üyeliğine aday olmalıdır önermesine; %1,9'u "kesinlikle katılmıyorum", %12,9'u "katılmıyorum", %15,9'u "kararsızım", %16,8'i "katılıyorum", %52,5'i "kesinlikle katılıyorum" cevaplarını vermişlerdir.

Çizelge 6.33'te kooperatif ortaklarının, kooperatiflerin mali kayıtlarının şeffaf olması gerektiğine ilişkin cevapları incelendiğinde, %0,3'ü "kararsızım", %14,2'si "katılıyorum", %85,5'i "kesinlikle katılıyorum" şeklinde yanıt vermişlerdir.

Çizelge 6.33.'te kooperatif ortaklarının kooperatif başkanının güvenilir olduğu yöndeki önermesine; %4,9'u "kesinlikle katılmıyorum", %3,9'u "katılmıyorum, %1,9'u "kararsızım", %17,2'si "katılıyorum", %72,1'i "kesinlikle katılıyorum" şeklinde yanıtlar vermişlerdir.

Çizelge 6.33.'te görüldüğü üzere; kooperatif yöneticilerinin, ortaklar tarafından güvenilir bulunduğu yöndeki önermesine, %4,2'si "kesinlikle katılmıyorum", %4,5'i "katılmıyorum, %1,9'u "kararsızım", %20,1'i "katılıyorum", %69,3'ü "kesinlikle katılıyorum" şeklinde yanıt vermişlerdir.

Çizelge 6.33.'te ortakların kooperatif yönetiminin doğru kararlar aldığı yönündeki fikirleri sorgulandığında, %4,5'i "kesinlikle katılmıyorum", %6,1'i "katılmıyorum, %2,3'ü "kararsızım", %23,3'ü "katılıyorum", %63,8'i "kesinlikle katılıyorum" cevapları vermişlerdir.

Çizelge 6.33.'te kooperatif ortaklarının, kooperatif yönetimin sorunlarımızı çözdüğüne inanıyorum fikrine, %4,9'u "kesinlikle katılmıyorum", %5,8'i "katılmıyorum, %4,5'i "kararsızım", %36,9'u "katılıyorum", %57,9'u "kesinlikle katılıyorum" cevaplarını vermişlerdir.

6.3.6 Kooperatif ortaklarının, sulama ve sulama kooperatifleri hakkındaki düşünceleri

Ortakların sulama ve sulama kooperatifleri hakkındaki düşüncelere ilişkin veriler, aşağıdaki 42 ile 48'inci grup soru aralığında beşli likert ölçeği ile değerlendirilerek Çizelge 6.34.'te sunulmuştur.

Çizelge 6.34'de kooperatif ortaklarının, kooperatifler dışında gerçekleşen sulamalarda aşırı su tüketiminin yaşandığı görüşüne verdikleri cevapların analizinde; %10,0'u "kesinlikle katılmıyorum", %9,7'si "katılmıyorum, %5,2'si "kararsızım", %25,9'u "katılıyorum", %49,2'si "kesinlikle katılıyorum" verileri alınmıştır.

Çizelge 6.34.'de kooperatif ortaklarının kooperatif ile yapılan sulamalar sayesinde aşırı su tüketiminin azaldığı incelendiğinde, %10,0'u "kesinlikle katılmıyorum", %9,8'si "katılmıyorum, %5,8'i "kararsızım", %27,5'i "katılıyorum", %46,9'u "kesinlikle katılıyorum" şeklinde fikir beyan etmişlerdir.

Çizelge 6.34. Sulama kooperatifi ortaklarının, sulama ve sulama kooperatifleri hakkındaki düşünceleri

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Soru 42 Kooperatif dışında yapılan sulamalar sonucunda, aşırı su tüketimi söz konusu olmaktadır.	Frekans	31	30	16	80	152	309
	Yüzde	10,0	9,7	5,2	25,9	49,2	100
Soru 43 Kooperatif aracılığı ile yapılan sulamalar, aşırı su tüketimini azaltmıştır	Frekans	31	30	18	85	145	309
	Yüzde	10,0	9,8	5,8	27,5	46,9	100
Soru 44 Aşırı sulama topraktaki verimliliği düşürmektedir	Frekans	4	7	12	74	212	309
	Yüzde	1,3	2,3	3,9	23,9	68,6	100
Soru 45 Damla sulama sistemleri, su tasarrufunda önemli rol oynamaktadır	Frekans	6	1	16	70	216	309
	Yüzde	1,9	0,3	5,2	22,7	69,9	100
Soru 46 Sulama arttırdıkça verim oranı artmaktadır.	Frekans	220	33	16	16	24	309
	Yüzde	71,2	10,7	5,2	5,2	7,7	100
Soru 47 Sulama ile tarımsal girdilerimizde artış olmaktadır	Frekans	17	20	24	123	125	309
	Yüzde	5,5	6,5	7,8	39,8	40,4	100
Soru 48 Sulama ile doğal çevrenin korunduğuna inanıyorum.	Frekans	14	50	77	51	117	309
	Yüzde	4,5	16,2	24,9	16,5	37,9	100

Çizelge 6.34.’deki kooperatif ortaklarının aşırı sulamanın topraktaki verimliliği düşürdüğüne ilişkin fikirlerine %1,3’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %2,3’ü “katılmıyorum, %3,9’u “kararsızım”, %23,9’u “katılıyorum”, %68,6’sı “kesinlikle katılıyorum” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Çizelge 6.34.’te damla sulama sistemleri su tasarrufunda önemli bir rol oynamaktadır önerisine kooperatif ortaklarından %1,9’u “kesinlikle katılmıyorum”, %0,3’ü “katılmıyorum, %5,2’si “kararsızım”, %22,7’si “katılıyorum”, %69,9’u “kesinlikle katılıyorum” şeklinde beyanda bulunmuşlardır.

Çizelge 6.34.’te kooperatif ortaklarına göre sulama arttıkça verim artmaktadır ile ilgili veriler incelendiğinde; %71,2’si “kesinlikle katılmıyorum”, %10,7’si “katılmıyorum, %5,2’si “kararsızım”, %5,2’si “katılıyorum”, %7,8’si “kesinlikle katılıyorum” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Yukarıdaki Çizelge 6.34'deki kooperatif ortaklarının sulama yardımı ile tarımsal girdilerinde artış olmaktadır görüşüne; %5,5'i "kesinlikle katılmıyorum", %6,5'i "katılmıyorum", %7,8'i "kararsızım", %39,8'i "katılıyorum", %40,4'ü "kesinlikle katılıyorum" şeklinde beyanda bulunmuşlardır.

Çizelge 6.34'de kooperatif ortaklarının sulama ile doğal çevrenin korunduğuna inandıkları yönündeki görüşe verdikleri yanıtlara göre; %4,5'i "kesinlikle katılmıyorum", %16,2'si "katılmıyorum", %24,9'u "kararsızım", %16,5'i "katılıyorum", %37,9'u "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüş bildirmişlerdir.

6.4. Korelasyon Analizine İlişkin Bulgular

Araştırma hipotezlerinde ileri sürülen değişkenler arası ilişkileri belirlemek amacıyla korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Anketlerde sorulara verilen yanıtların normal dağılım göstermemesi nedeniyle korelasyon analizleri Spearman yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 6.35. Kooperatif ortaklarının, "Ölçek Katılım ve Algılarına" ilişkin korelasyonu - 1

Sorular		Soru 35	Soru 36	Soru 38	Soru 39
Soru 35 Kooperatif yönetimini aldığı kararlarda başarılı buluyorum.	Korelasyon Katsayısı	1,000	,786**	,630**	,694**
	Anlamlılık	.	,000	,000	,000
	N	309	309	309	309
Soru 36 Kooperatif yönetimini sorunlarımızı çözdüğüne inanıyorum.	Korelasyon Katsayısı	,786**	1,000	,692**	,672**
	Anlamlılık	,000	.	,000	,000
	N	309	309	309	309
Soru 38 Kooperatif yönetiminin, diğer kurum ve kuruluşlarla iyi işbirliği içerisinde ve başarılı olduğuna inanıyorum.	Korelasyon Katsayısı	,630**	,692**	1,000	,835**
	Anlamlılık	,000	,000	.	,000
	N	309	309	309	309
Soru 39 Kooperatifimizin faaliyetlerinden memnunum.	Korelasyon Katsayısı	,694**	,672**	,835**	1,000
	Anlamlılık	,000	,000	,000	.
	N	309	309	309	309

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

H₁ için yapılan analizde ortakların yönetime ilişkin algılarının olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kooperatif ortaklarının, 35, 36, 38 ve 39 numaralı sorulara verdiği yanıtlara göre arasında yapılan korelasyon analizinin verilerinin tamamı pozitif yönde ve geçerlilik düzeyinin

(0,50) üzerinde ve en az orta düzey seviyesinde olduğu görülmüştür. Sorulara verilen “kesinlikle katılıyorum” cevaplarının soru sıralamasına göre yüzdeleri sırasıyla %63,8, %57,9, %53,4 ve %60,2’dir. Detaylı bilgi araştırmanın sulama kooperatifi ortaklarına ait yanıtlarının analizi Çizelge 6.32 ve Çizelge 6.33.’te görülmektedir.

H₂ sınavında sulama kooperatifi ortaklarının, kooperatif yöneticilerini ve başkanını, dürüst ve güvenilir olarak görmekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya konu olan kooperatif ortakları anketindeki 33. ve 34. sorular söz konusu algıyı ölçmeye yönelik hazırlanmışlardır. Bu bağlamda sorulara verilen cevaplar normal dağılım göstermemesi sebebiyle Spearman yöntemi ile yapılan korelasyon analizine tabi tutulmuştur. Cevaplar arasında ilişki pozitif yönde ve mükemmel düzey seviyesinde (0,90) olduğu görülmüştür. Soruların korelasyonuna ilişkin veriler Çizelge 6.36.’da verilmiştir.

Çizelge 6.36. Kooperatif ortaklarının, “Ölçek Katılım ve Algılarına” ilişkin korelasyonu-2

Sorular		Soru 33	Soru 34
Soru 33 Kooperatif başkanımız güvenilirdir	Korelasyon Katsayısı	1,000	,911**
	Anlamlılık	.	,000
	N	309	309
Soru 34 Kooperatif yöneticileri güvenilirdir	Korelasyon Katsayısı	,911**	1,000
	Anlamlılık	,000	.
	N	309	309

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Anket sorularına verilen “kesinlikle katılıyorum” cevaplarının oranı hatırlatılması gerekirse 34. soru %72,2 ve 35. soru %69,3 orana sahiptir. Detaylı bilgi araştırmanın sulama kooperatif ortakların cevaplarının analiz edildiği Çizelge 6.32.’de görülmektedir.

Araştırmanın hipotezlerinden **H₃** sınıandığında sulama kooperatifi ortaklarının, ortağı oldukları kooperatiflerin başarılı şekilde yönetildiğini fikrine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Birinci ve ikinci hipotezlerin sınıandığı sorulara verilen “kesinlikle katılıyorum” oranları ve frekans değerleri üçüncü hipotezi doğrular niteliktedir.

H₄ için yapılan analizde sulama kooperatifi yöneticilerinin, kooperatiflerini başarılı görmekte oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Sulama kooperatifi yöneticilerine yöneltilen sorulardan 34, 38 ve 39 numaralı sorular arasında yapılan korelasyon analizinin verilerinin tamamı pozitif yönde ve geçerlilik düzeyinin (0,50) üzerindedir. Analiz sorulara verilen

cevaplar normal dağılım göstermemesi sebebiyle Spearman yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Sorulara ilişkin veriler Çizelge 6.37.'de verilmiştir

Çizelge 6.37. Kooperatif yöneticilerinin, “Ölçek Katılım ve Algılarına” ilişkin korelasyonu 1

Sorular		Soru 34	Soru 38	Soru 39
Soru 34 Kooperatif ortaklarımızın sorunlarını çözdüğümüze inanıyoruz	Korelasyon Katsayısı	1,000	,631**	,592**
	Anlamlılık	.	,000	,000
	N	90	90	90
Soru 38 Kooperatifimiz yönetimini başarılı olduğuna inanmaktayım.	Korelasyon Katsayısı	,631**	1,000	,640**
	Anlamlılık	,000	.	,000
	N	90	90	90
Soru 39 Kooperatif yönetimi olarak ortaklarımızın fikirlerine önem vermekteyiz	Korelasyon Katsayısı	,592**	,640**	1,000
	Anlamlılık	,000	,000	.
	N	90	90	90

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Sorulara verilen “kesinlikle katılıyorum” cevaplarının soru sıralamasına göre yüzdeleri sırasıyla %73,3, %70,0 ve %70,0’tir. Detaylı bilgi araştırmanın sulama kooperatifi yöneticilerinin cevaplarının analiz edildiği Çizelge 6.22.’de görülmektedir..

Sulama kooperatifi yöneticilerinin, kooperatiflerini demokratik ve katılımcı yöntemlerle yönettikleri fikrinin sınındığı H_5 hipotezi olumlanmıştır. Yöneticilere sorulan 31. ve 32. sorular normal dağılım göstermediği için Spearman yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Yanıtlar arasında ilişki geçerlilik düzeyinin (0,50) üzerinde ve orta düzey seviyesinde olduğu görülmektedir. Sorulara ilişkin verilerin Çizelge 6.38’de verilmiştir.

Sorulara verilen “kesinlikle katılıyorum” cevaplarının oranı hatırlatılması gerekirse 31. soru %88,9 ve 32. soru %77,8’lik orana sahiptir. Detaylı bilgi araştırmanın sulama kooperatifi yöneticilerinin yanıtlarının analiz edildiği Çizelge 6.22’de görülmektedir.

Çizelge 6.38. Kooperatif yöneticilerinin, “Ölçek Katılım ve Algılarına” ilişkin korelasyonu-2

Sorular		Soru 31	Soru 32
Soru 31 Kooperatifimiz yönetimde demokratik olarak karar almaktadır.	Korelasyon Katsayısı	1,000	,611**
	Anlamlılık	.	,000
	N	90	90
Soru 32 Kooperatif ilkeleri yönetimimizce eşit ve adil olarak uygulanmaktadır.	Korelasyon Katsayısı	,611**	1,000
	Anlamlılık	,000	.
	N	90	90

Araştırma konusunun altıncı hipotezi olan **H₆**, sulama kooperatif ortaklarının, sulama kooperatiflerini verimi ve gelirlerini arttırıcı bir unsur olarak görmektir savını sınamak için 40 ve 46 numaralı sorulardan yararlanılmış ve Çizelge 6.39’da analiz edilmiştir. Bu sorular Spearman yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yapılan korelasyon analizinde iki soruya verilen cevapların aralarında neredeyse yok denecek kadar az düzeyde ilinti vardır. Dolayısıyla altı numaralı hipotez yanlışlanmıştır. Yani kooperatif ortakları sulama kooperatiflerini verimi ve gelirlerini arttırıcı bir unsur olarak görmemektedir.

Çizelge 6.39. Kooperatif ortaklarının, “Sulama ile İlgili Algılarına” ilişkin korelasyonu-1

Sorular		Soru 40	Soru 41
Soru 40 Sulama kooperatifi kişisel gelirim, dolaylı veya direkt olarak katkıda bulunmaktadır	Korelasyon Katsayısı	1,000	-,009
	Anlamlılık	.	,869
	N	309	309
Soru 41 Sulama kooperatifleri, bölgedeki sulu tarım aracılığı ile bölge ve ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır	Korelasyon Katsayısı	-,009	1,000
	Anlamlılık	,869	.
	N	309	309

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Kooperatif ortaklarının ilgili sorulara verilen cevapların frekans değerleri incelendiğinde kooperatifin doğrudan veya dolaylı yoldan kişisel gelirlere katkı sağladığı 40 numaralı soruyla ölçülmüştür. İlgili soruya “kesinlikle katılıyorum” cevapları %67,6’dır. Verimlilik oranı ile ilgili 41. soruya ise “kesinlikle katılmıyorum” yanıtının %71,2 orana sahip olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak ortaklar sulama kooperatifin kişisel gelirlerine katkı sağladığını ancak bu katkının sadece sulamanın artmasıyla elde edilen verim sayesinde olmadığını düşünmektedirler.

Sınaması yapılan **H₇** sulama kooperatifi ortaklarının sulama kooperatifleri sayesinde su kaynaklarının daha verimli kullanıldığını düşüncesine sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Yedinci hipotezin sınanmasında ortaklara yöneltilen 42 ve 43 numaralı sorular kullanılmıştır. Sorulara verilen cevapların dağılımı sebebiyle korelasyon hesabında Spearman yöntemi kullanılmıştır. Cevaplar arasında ilişki pozitif yönde ve iyi düzey seviyesinde (0,70) olduğu görülmüştür. Sorulara ilişkin veriler Çizelge 6.40.’ta verilmiştir.

Çizelge 6.40. Kooperatif ortaklarının, “Sulama ile İlgili Algılarına” ilişkin korelasyonu-2

Sorular		Soru 42	Soru 43
Soru 42 Kooperatif dışında yapılan sulamalar sonucunda, aşırı su tüketimi söz konusu olmaktadır.	Korelasyon Katsayısı	1,000	,702**
	Anlamlılık	.	,000
	N	309	309
Soru 43 Kooperatif aracılığı ile yapılan sulamalar, aşırı su tüketimini azaltmıştır	Korelasyon Katsayısı	,702**	1,000
	Anlamlılık	,000	.
	N	309	309

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Kooperatif ortaklarının ilgili sorulara verilen cevapların frekans değerleri incelendiğinde 42 numaralı sorudaki kooperatif dışında sulama yapıldığı takdirde aşırı su tüketimi olduğuna ilişkin soruya verilen cevapların “kesinlikle katılıyorum” oranı %49,2’dir. Kooperatif aracılığıyla yapılan sulamanın aşırı su tüketimini azalttığı düşüncesinin ölçüldüğü 43. soruda “kesinlikle katılıyorum” %46,9 oranına sahiptir. Detaylı bilgi araştırmanın sulama kooperatifi ortaklarının cevaplarının analiz edildiği frekans değerleri Çizelge 6.34’te görülmektedir.

H₈ sulama kooperatif yöneticilerinin sulama kooperatifleri sayesinde tarımsal verimin ve kalitenin arttığı yönündeki düşünceleri yöneticilere sorulan 37 numaralı ile test edilmiştir. Elde edilen frekans değerleri hipotez sekizin doğruluğuna işaret etmektedir. Söz konusu soruya ilişkin “kesinlikle katılıyorum” cevabının oranı %76,7’dir. Kooperatif yönetici verilerinin analiz edildiği Çizelge 6.22’de görülmektedir.

Sulama kooperatif yöneticilerinin, sulama kooperatiflerinin devlet desteği görme ve kooperatiflerin geleceği konusunda algıları olumlu yöndedir şeklinde olan **H₉** yanlışlanmıştır. Söz konusu algıya yönelik yöneticilere sorulan 35 ve 36 numaralı soruların aralarındaki korelasyon değeri pozitif yönde ve geçerlilik düzeyinin (0,50) üzerindedir. Analiz sorulara verilen cevaplar normal dağılım göstermemesi sebebiyle Spearman yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Sorulara ilişkin veriler Çizelge 6.41.’de verilmiştir.

Kooperatif yöneticilerinin 35 ve 36 numaralı soruların cevaplarına ilişkin frekans değerleri incelendiğinde; Devlet kooperatifleri yeterince desteklemektedir ifadesine “kesinlikle katılmıyorum” cevabını verenlerin oranı %91,1’dir. 36. soruda yer alan devlet kooperatiflerin geleceği konusunda politika üretmektedir ifadesine verilen cevapların ise “kesinlikle

katılmıyorum” oranı %92,2’dir. Detaylı bilgi araştırmanın sulama kooperatifi yöneticilerinin cevaplarının analiz edildiği, Çizelge 6.22’de görülmektedir.

Çizelge 6.41. Kooperatif yöneticilerinin, “Ölçek Katılım ve Algılarına” ilişkin korelasyonu-3

Sorular		Soru 35	Soru 36
Soru 35 Devlet kooperatifleri yeterince desteklemektedir.	Korelasyon Katsayısı	1,000	,503**
	Anlamlılık	.	,000
	N	90	90
Soru 36 Devlet kooperatiflerin geleceği konusunda politika üretmektedir	Korelasyon Katsayısı	,503**	1,000
	Anlamlılık	,000	.
	N	90	90

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

H₁₀’da, sulama kooperatifi yöneticileri, kooperatif ilkeleri konusunda yeterli bilgiye sahip oldukları algısına sahiptir savı yöneticilere yöneltilen 33 numaralı soru yardımı ile ölçülmüştür. İlgili sorunun frekans değerlerine göre %35,6 oranı “katılıyorum” ve %61,1 oranı ise “kesinlikle katılıyorum” değerleri ile ölçülmüştür. Özetlemek gerekirse kooperatif yöneticileri kooperatifleri yönetecek yeterli bilgiye sahip oldukları algısındadırlar.

Sulama kooperatifi yöneticileri 42 numaralı sorunun yardımı ile kooperatif ortaklarına süt toplama, akaryakıt, gıda vb. hizmetlerin de götürülmesi gerektiği algısına sahiptir hipotezi sınanmıştır. **H₁₁** hipotezi ilgili sorunun frekans değerlerine göre doğrulanmıştır. Sorunun frekans değeri “kesinlikle katılıyorum” cevabı ile %92,2’dir. Kooperatif yöneticileri çok yüksek değerlerle kooperatiflerin çok amaçlı faaliyet göstermeleri gerektiği düşüncesindedirler.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Tez çalışması kapsamında Edirne İli sınırları dâhilinde tüm sulama kooperatiflerinin yönetici ve ortakları (rassal) ile anket çalışması yapılmış ve sulama kooperatiflerinin tüm tarafları ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada Edirne’de sulama kooperatiflerinin yöneticileri ile ortakları arasındaki ilişkileri, bilimsel veriler ışığında ortaya konmuştur. Bu temel amacın yanında, bahsi geçen ilişkilerde etki öğeleri ve etki dereceleri belirlenmiş ve çalışmanın giriş bölümünde kaleme alınan “kooperatif-ortak ilişkilerinin” geliştirilmesi ve kooperatiflerin daha etkili hizmet sağlayabilmeleri noktasında alınması gereken önlemlerin neler olduğu ortaya konmuştur. Bu amaçlar etrafında araştırmaya konulan alt amaçlar ise; sulama kooperatifinin bulunduğu coğrafyada işlenebilir tarım arazisi miktarı, kooperatif yönetici ve ortaklarının sosyo-ekonomik özellikleri, kooperatiflerin faaliyet alanları, ortaklarına sağladığı hizmetler ve kooperatif-ortak arası ilişkiler, bilimsel veriler ile analiz edilmiştir. Kooperatif- ortak ilişkileri de kendi içerisinde, ekonomik, demokratik yönetim açısından ve sosyal statü bakımından ilişkiler şeklinde gruplandırılmıştır.

Yapılan saha araştırmalarında Edirne İl’indeki sekiz ilçe ve merkez ilçe kapsamında gerçekleştirilmiştir. Öncelikle tezin amacı kapsamında, “Yönetici-Ortak İlişkileri değerlendirmeye tabii tutulmuştur. Bu amaç doğrultusunda, bilimsel ölçekler dâhilinde hazırlanan anket soruları sonuçlarına göre, başlıca birkaç konuya değinmek elzemdir. Bulgulara göre öncelikle yönetici ve ortakların sorunlara bakış açısında farklılıklar tespit edilmiştir. Bunun en önemli nedeni olarak ise, kooperatiflerin borçları gösterilebilir. Bu sorun, yönetici ve ortaklar arasında güven problemi yaratmaktadır. Bu sorunun aşılması, ancak devletin yeniden kooperatiflerin borçlarını yapılandırması ya da kooperatifçilik sisteminin revize edilmesi ile mümkün olabilecektir.

Çalışmanın ikincil amacı olarak değerlendirilebilecek konu ise, sulama kooperatifinin bulunduğu coğrafyada işlenebilir tarım arazisi miktarıdır. Yapılan saha araştırmasında; kooperatiflerin yaşamış oldukları problemler ve devletin uygulamış olduğu yanlış politikalar sonucunda, işlenebilir tarım arazilerinin etkin olarak kullanılmadığı gözlemlenmiştir. Bu durumun önemli bir sonucu olarak, Türkiye’de tarım ürünleri üretiminin azalması, tüketim fiyatlarına yansımaktadır. Tarımsal ürünlerin girdi maliyetlerinin yüksek olması ve işlenebilir tarım arazilerinin atıl kalması ve sulamanın etkin kullanılmaması, tarımsal ürünlerin tüketim fiyatlarını yükseltmiş ve bu durum Türkiye’de 2018 yılında ve 2019 yılının ilk çeyreğinde tüketim enflasyonunun yükselmesine neden olmuştur.

Çalışma ile amaçlar doğrultusunda araştırma sahasında kooperatif yönetici ve ortaklarının sosyo-ekonomik özellikleri tespit edilmiştir. Tespitlere göre ortakların %45'inin hane geliri 2.000 TL'nin altında görülmektedir. Yöneticilerin geliri ise %35 oranında 2.000 TL'nin altındadır. Bu durum, kooperatiflerin yönetici ve ortaklarını olumsuz yönde etkilemektedir. Tezin amacı kapsamında, kooperatiflerin faaliyet alanları da tespit edilmiştir. Çalışma sahasında, kooperatiflerin tek ve çok amaçlı faaliyet gösteren sulama kooperatiflerine rastlanmıştır. Çok amaçlı faaliyet gösteren sulama kooperatifleri; genel itibariyle süt ve süt ürünleri toplama ile satış işi gerçekleştirmektedir. Ayrıca sulama kooperatifi amacıyla kurulmuş ancak sulama faaliyeti gerçekleştirilmeyip diğer amaçlara yönelmiş kooperatiflerin varlığı da tespit edilmiştir.

Araştırmacının öznel gözlemlerine yer verilmesi, saha araştırması ve hipotezlerin sınanması açısından önemli bir yere sahiptir. Saha araştırması boyunca, öncelikle genel bir değerlendirme, ardından ise ilçeler bazında sulama kooperatifi değerlendirmesi yapılacaktır. Genel analizde kooperatiflerin ortak sorunları ortaya konulacaktır. İlçeler bazında yapılan değerlendirmede ise, sulama kooperatiflerinin kendilerine has sorunları olduğu tespit edilmiş ve bu değerlendirmeyi de zaruri hale getirmiştir.

Bu bölümde öncelikle sınanan hipotezlere yer verilecektir. Ardından ikinci kısımda subjektif gözlemleri ve değerlendirmeleri yer alacaktır. Son olarak ise sulama kooperatifleri hakkında öneriler yer bulacaktır

Birinci hipotezde ortakların, yöneticilere ilişkin algıları olumlu olduğu, çünkü başarısız yöneticilerin yerine yeni (5 yıldan az yöneticilik yapanlar) yöneticilerin getirildiği görülmüştür. Ortaklara sorulan sorulardan 35, 36, 38 ve 39 numaralı sorular arasında yapılan korelasyon analizinin verilerinin tamamı pozitif yönde ve geçerlilik düzeyinin (0,50) üzerinde ve en az orta düzey seviyesinde olduğu görülmüştür. Analiz sorulara verilen cevaplar normal dağılım göstermemesi sebebiyle Spearman yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.

İkinci hipotezde ortaklar tarafından, yönetici ve başkanın dürüst ve güvenilir olarak görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya konu olan ortak anketindeki 33. ve 34. sorular söz konusu algıyı ölçmeye yönelik hazırlanmışlardır. Bu bağlamda sorulara verilen cevaplar normal dağılım göstermemesi sebebiyle Spearman yöntemi ile yapılan korelasyon analizine tabi tutulmuştur. Cevaplar arasında ilişki pozitif yönde ve mükemmel düzey seviyesinde (0,90) olduğu görülmüştür.

Üçüncü hipotezde ortaklarının, ortağı oldukları kooperatiflerin yöneticiler tarafından başarılı bir şekilde yönetildiğini sonucuna ulaşılmıştır. Birinci ve ikinci hipotezlerin sınıandığı sorulara verilen “kesinlikle katılıyorum” oranları ve frekans değerleri üçüncü hipotezi doğrular niteliktedir.

Dördüncü hipotezde yöneticilerin, kooperatiflerini başarılı görmekte oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Sulama kooperatifi yöneticilerine yöneltilen sorulardan 34, 38 ve 39 numaralı sorular arasında yapılan korelasyon analizinin verilerinin tamamı pozitif yönde ve geçerlilik düzeyinin (0,50) üzerindedir. Analiz sorulara verilen cevaplar normal dağılım göstermemesi sebebiyle Spearman yöntemi ile gerçekleştirilmiştir.

Beşinci hipotezde yöneticilerin, kooperatiflerini demokratik ve katılımcı yöntemlerle yönettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Sulama kooperatifi yöneticilerinin, kooperatiflerini demokratik ve katılımcı yöntemlerle yönettikleri fikrinin sınıandığı H5 hipotezi olumlanmıştır. Yöneticilere sorulan 31. ve 32. sorular normal dağılım göstermediği için Spearman yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Cevaplar arasında ilişki geçerlilik düzeyinin (0,50) üzerinde ve orta düzey seviyesinde olduğu görülmüştür.

Tezin altıncı hipotezinde, sulama kooperatif ortaklarının, sulama kooperatiflerini verimi ve gelirlerini arttırıcı bir unsur olarak görmektedir savını sınamak için 40 ve 46 numaralı sorulardan yararlanılmıştır. Bu sorular Spearman yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yapılan korelasyon analizinde iki soruya verilen cevapların aralarında neredeyse yok denecek kadar az düzeyde ilinti vardır. Dolayısıyla altı numaralı hipotez yanlışlanmıştır. Yani kooperatif ortakları sulama kooperatiflerini verimi ve gelirlerini arttırıcı bir unsur olarak görmemekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yedinci hipotezde, sulama kooperatifleri sayesinde su kaynaklarının daha verimli kullanıldığını sonucuna ulaşılmıştır. Sınaması yapılan H7 sulama kooperatif ortaklarının sulama kooperatifleri sayesinde su kaynaklarının daha verimli kullanıldığını düşüncesine sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Yedinci hipotezin sınanmasında ortaklara yöneltilen 42 ve 43 numaralı sorular kullanılmıştır. Sorulara verilen cevapların dağılımı sebebiyle korelasyon hesabında Spearman yöntemi kullanılmıştır. Cevaplar arasında ilişki pozitif yönde ve iyi düzey seviyesinde (0,70) olduğu görülmüştür.

Sekizinci hipotezde yöneticiler, sulama kooperatiflerinin tarımsal verim ve kaliteyi arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. H8 sulama kooperatif yöneticilerinin sulama kooperatifleri

sayesinde tarımsal verimin ve kalitenin arttığı yönündeki düşünceleri yöneticilere sorulan 37 numaralı ile test edilmiştir. Elde edilen frekans değerleri hipotez sekizin doğruluğuna işaret etmektedir. Söz konusu soruya ilişkin “kesinlikle katılıyorum” cevabının oranı %76,7’dir.

Dokuzuncu hipotezde yöneticilerinin, sulama kooperatiflerinin devlet desteği görme ve kooperatiflerin geleceği konusunda algıları olumlu yöndeki sonuca ulaşamamıştır. Sulama kooperatif yöneticilerinin, sulama kooperatiflerinin devlet desteği görme ve kooperatiflerin geleceği konusunda algıları olumlu yöndedir şeklinde olan H9 yanlışlanmıştır. Çünkü devletin kooperatifler için politika üretmediklerini düşünmektedirler. Söz konusu algıya yönelik yöneticilere sorulan 35 ve 36 numaralı soruların aralarındaki korelasyon değeri pozitif yönde ve geçerlilik düzeyinin (0,50) üzerindedir.

Onuncu hipotezde yöneticilerin, kooperatif ilkeleri konusunda yeterli bilgiye sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. H10’da sulama kooperatif yöneticileri, kooperatif ilkeleri konusunda yeterli bilgiye sahip oldukları algısına sahiptir savı, yöneticilere yöneltilen 33 numaralı soru yardımı ile ölçülmüştür. İlgili sorunun frekans değerlerine göre %35,6 oranı “katılıyorum” ve %61,1 oranı ise “kesinlikle katılıyorum” değerleri ile ölçülmüştür. Özetlemek gerekirse kooperatif yöneticileri kooperatifleri yönetecek yeterli bilgiye sahip oldukları algısındadırlar.

On birinci hipotezde kooperatif yöneticileri, kooperatif ortaklarına diğer hizmetlerin (çok amaçlı faaliyetler) götürülmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. 42 numaralı sorunun yardımı ile sulama kooperatif yöneticileri, kooperatif ortaklarına süt toplama, akaryakıt, gıda vb. hizmetlerin de götürülmesi gerektiği algısına sahiptir hipotezi sınanmıştır. H11 hipotezi ilgili sorunun frekans değerlerine göre doğrulanmıştır. Sorunun frekans değeri “kesinlikle katılıyorum” cevabı ile %92,2’dir. Kooperatif yöneticileri çok yüksek değerlerle kooperatiflerin çok amaçlı faaliyet göstermeleri gerektiği düşüncesindedirler.

Özdemir’in 1996 yılında “Tekirdağ İlinde Tarımsal Kooperatiflerde Kooperatif Ortak İlişkileri” başlıklı doktora çalışması Tarım Ekonomisi bilim disiplini açısından oldukça kapsamlı bir araştırma olarak yazında yer almaktadır. Özdemir çalışmasında Tekirdağ İlinde gerçekleştirmiş, bu çalışma ise Edirne İlinde yapılmıştır. Özdemir Tekirdağ özelinde tarımsal kooperatifleri irdelerken bu çalışma ile Edirne ilindeki sulama kooperatifleri incelemiştir. İki çalışmanın ortak noktası kooperatif ortak ilişkilerinden kaynaklanmaktadır. Özdemir’in eserini kaleme aldığı dönemde Türkiye’de 8.905 kooperatif bulunmaktadır. Aktoprak’ın çalışmasının yapıldığı dönemde ise 53.259 kooperatif bulunmaktadır. Yine ortak sayılarında 1996 yılında

4,3 milyon iken 2018 yılında sayı 7,4 milyona yükselmiştir. İki çalışma arasında yirmi yılı aşkın süre olmasına rağmen kooperatif sayılarında ciddi artış varken, ortak sayılarında aynı yükselişin olduğunu söylemek imkânsızdır. Demografik açıdan Özdemir ortakların yaş durumları incelendiği tarım kredi kooperatifleri ortakları %60'ı tarım satış kooperatifleri ortakları %59,37'si ve tarımsal kalkınma kooperatifleri ortaklarının %71,92'si 31 ile 50 yaşları arasındadır. Yaşı 31'den küçüklerin oranı ise tarım satış kooperatifi ortaklarında %9,38 tarımsal kalkınma Kooperatifleri ortaklarında %8,9'dur. Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklarında ise 31 yaşında küçük ortak yoktur. Aktoprak'ın araştırmasında ise ortakların yaş dağılımı incelendiğinde, 18-30 yaş aralığında %0,3, 31-40 yaş aralığında %4,5, 41-50 yaş aralığında %21,7, 51-60 yaş aralığında %57,3, 60 yaş ve üstü %16,2 olarak belirlenmiştir. Bu durumda %26,5'inin 50 yaş ve altından olduğu söylenebilir. Özdemir'in tezinde; tarım kredi kooperatifi ortaklarının %90'ı tarım satış kooperatifi ortaklarının ise tamamını ortak olmadan önce ana sözleşmez okumamışlardır. Tarımsal kalkınma kooperatifleri ortaklarının %50'si kooperatifte olmadan ana sözleşmeyi okumamıştır. Aktoprak'ın çalışmasında ise kooperatife katılmadan önce kooperatif ortaklarının %31,4'ü ana sözleşmeyi okuduğunu belirtirken, %68,6'sı okumadığını belirtmiştir. Tekirdağ İlinde yapılan çalışmada; kanun mevzuat tarım satış kooperatifleri ve tarım kredi kooperatifleri ortaklarının hiçbirisi kooperatifleri ile ilgili kanunun bilmediklerini ifade etmiş, Edirne İli ile ilgili çalışmada ise kooperatif ortaklarının, %25,2'si kanunu bildiğini belirtirken, %74,8'i bilmediğini belirtmiştir. Bu iki çalışmanın benzer yönleri olması ile birlikte farklılıkları da mevcuttur.

Öncelikle saha araştırmasının ortak problemi olarak, enerji maliyetleri karşımıza çıkmaktadır. Bu durumun en önemli nedeni, elektrik ve akaryakıt fiyatlarının yüksekliğidir. Son beş yılda enerji girdi fiyatları Türkiye'de giderek yükselmiştir. Ayrıca Türkiye'de elektriğin üretimi ve dağıtımının özelleştirilmesi ile birlikte faturalandırma dönemsel halden aylık ödemeye geçilmesine neden olmuştur. Bu durum, sulama kooperatifleri açısından büyük ödeme sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Çünkü kooperatif ve ortaklarının gelirleri dönemsel iken, enerji ödemelerinin aylık olması gelir-gider dengesini olumsuz etkilemektedir.

Saha araştırmasında sıklıkla rastlanan ikinci ortak sorun, yer altı kuyu maliyetlerinin yüksekliğidir. Bu sorunun temel kaynağı olarak 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'dur. Bu kanun dâhilinde DSİ'nin yapmış olduğu ihaleler, piyasa fiyatlarından yüksektir. Yüksek maliyetli kuyular, sulama kooperatiflerine devredilirken yüklü miktarda borç yüklerine maruz kaldıkları tespit edilmiştir.

Tespit edilen üçüncü büyük sorun ise, açık kanal sistemleridir. Araştırma sahasında yapılan incelemeler sonucunda, açık kanal sistemlerinin çok eski ve birçoğunun miadını tamamlamış olduğu gözlemlenmiştir. Açık kanal sistemlerinin tamir edilememelerinin nedeni, yedek parça üretiminin olmamasıdır. Bu nedenle birçok noktada su israfı olmaktadır. Ayrıca kapalı sistem kanal maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle, kapalı sistem sulamaya geçilemediği tespit edilmiştir.

Araştırma sahasında incelenen dördüncü ortak sorun ise, borç yükünün artmasıdır. Bu durumun birçok nedeni bulunmakta olup, sulama kooperatiflerini olumsuz etkilemektedir. Borç yükünün en büyük nedeni olarak, enerji maliyetlerinin yüksekliğinden, kooperatiflerin yönetici ve ortaklarının eğitim seviyelerine, tarımsal finansmanın yetersizliğinden, yanlış devlet politikalarına kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Borç sorununun çözülmesi amacıyla öneriler kısmında tavsiyelere yer verilecektir.

Bu bölümde kısaca ilçelerdeki sorunlara yer verilecektir. Edirne Merkez İlçe de dokuz adet sulama kooperatifi bulunmaktadır. Yukarıda yer alan genel sorunların yanı sıra aşağıda bahsi geçen sulama kooperatiflerinin kendine has sorunlarına yer verilmiştir. S.S. Tayakadın Köyü Sulama Kooperatifi, S.S. Hüyükütatar Köyü Sulama Kooperatifi, S.S. Sazlıdere Köyü Sulama Kooperatifi ve S.S. Orhaniye Köyü Sulama Kooperatiflerinin genel sorunlarına ek, olarak su kuyularının yetersiz olduğu ve çözüm olarak yeni su kuyularına ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir. S.S. Karakasım Köyü Sulama Kooperatifinde yeterli su kuyularına sahip olunmasına rağmen enerji maliyetlerinin yüksekliği ve bürokratik sorunlar nedeniyle, on yıldan fazla süredir enerji nakil hattı su kuyularına çekilememiştir. Ayrıca S.S. Uzgaç - Ahı Köyleri Sulama Kooperatifi baraja yakın bir konumda olmasına ve kapalı sistem sulama kanalları döşenmiş olmasına rağmen, DSİ ile yaşadığı bürokratik ve hukuki sorunlar nedeniyle, bu kooperatiflerde yıllardır sulama yapılamamaktadır.

Enez İlçesi'nde on üç adet sulama kooperatifi bulunmaktadır. Kooperatiflerin genel sorunlara ek olarak, Enez ilçesindeki sulama kooperatiflerinin ortak sorunları kapalı sistem sulama kanallarına sahip olmamalarıdır. Açık sistem kanallardan dolayı yaşanan aşırı su kaybı sulamayı verimsiz hale getirmektedir. Bunlara ek olarak, var olan sulama kuyularının yetersizliği tespit edilmiştir. Enez İlçesi'nde gerçekleştirdiği hizmetlerle öne çıkan iki kooperatifi ayrıca belirtmekte fayda vardır. S.S. Çeribaşı Köyü Sulama Kooperatifi, meyve alanında Edirne İlinde patent alınmış tek sulama kooperatiftir. S.S. Kocaali Köyü Sulama

Kooperatifi ise, depoculuk alanında çalışmaları ile kooperatifçilik hareketine farklı bir örnek olmaktadır.

Havsa ilçesi sınırları içinde on dokuz adet sulama kooperatifi bulunmaktadır. Genel itibariyle ortak sorunların dışında kooperatiflerin farklı sorunları da mevcuttur. Örneğin; S.S. Havsa Merkez Sulama Kooperatifi yönetim açısından değerlendirildiğinde, 90 kooperatif arasında en başarısız kooperatif olarak değerlendirilmiştir. S.S. Necatiye Köyü Sulama Kooperatifi, S.S. Kulubalık Köyü Sulama Kooperatifi ve S.S. Kabaağa Köyü Sulama Kooperatiflerinde kuyuların sayısının yetersiz olduğu ve mevcut kuyularında pasif olması ne çıkan sorunlar arasındadır.

İpsala ilçesinde altı adet sulama kooperatifi bulunmaktadır. Genel sorunlara ek olarak, S.S. Kocahıdır Köyü Sulama Kooperatifi: Kooperatif, S.S. Yapıldak Köyü Sulama Kooperatifi, S.S. Koyuntepe Köyü Sulama Kooperatifi ve S.S. Altınyazı Karasaz Sulaması Sulama Kooperatifleri kötü yönetim ve borç yükü nedeniyle tasfiye halindedir. Bu durum, kooperatifçilik açısından kötü bir durumdur. S.S. Yenikarpuzlu Beldesi Sulama Kooperatifi ise, 90 kooperatif arasında tüm açılardan değerlendirildiğinde (yönetim, ortaklara hizmet, şeffaflık, denetim vb..) en başarılı örnektir. Ancak başarılı olan bu kooperatif yönetici ve ortaklarının karşı olmasına rağmen tüm kaynaklarıyla Hamzadere Sulama Birliği'ne devredilmek istenmektedir. Hali hazırda başarılı olan bir kooperatifin, tasfiye edilmek istenmesinin büyük bir hata olacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

Keşan ilçesinde on adet sulama kooperatifi bulunmaktadır. Genel sorunların yanı sıra S.S. Beyköy- Yeşilköy ve eltik Köyleri Sulama Kooperatifinin faydalandığı göletin bakıma ihtiyaı vardır. S.S. şabanmera Köyü Sulama Kooperatifi ise, yararlandığı barajın ömrünü tamamlaması nedeniyle sulama faaliyeti yrtememektedir. Bu bahsi geçen kooperatif ortaklarının sulama yapılamamasından kaynaklanan ürün kayıpları bulunmaktadır.

Lalapaşa ilçesi sınırları içinde üç adet sulama kooperatifi bulunmaktadır. Bu kooperatiflerin genel sorunlara ilaveten, S.S. mlekakpınar Köyü Sulama Kooperatifinde kuyuların açılmasına rağmen bürokratik sorunlardan sulama faaliyeti gerçekleştirilememektedir.

Meriç ilçesi sınırları içinde sekiz adet sulama kooperatifi bulunmaktadır. Genel sorunlar dışında S.S. Yakupbey Köyü Sulama Kooperatifinde, Ergene Nehrinin kirliliği nedeniyle kooperatifin tasfiyesine gidilmiş ve ortaklar kooperatifi tasfiye etmemek için DSİ tarafından

dört adet kuyu açılması sağlanmış, ancak kuyulardan çıkan suyun analizlerde tuzlu çıkması nedeniyle suyun, sulamaya elverişsiz olduğu tespit edilmiştir. Kooperatifi devam ettirme çabaları yetersiz kalmaktadır. S.S. Küplü Yamaç Arazileri Sulama Kooperatifi, Yamaç arazilerinin sulanmasında ve mera yetiştirilmesinde Edirne İlinde örnek bir kooperatif olarak alt yapı çalışmalarını tamamlamış, ancak kooperatif borçları yüzünden Hamzadere Sulama Birliğine devredilmek istenmektedir. Kooperatif yönetimi ve ortakları devir işlemine karşı çıkmaktadır. Bu nedenle genel kurullar yapılamamakta ortakların birbirine güvensizliği ön plana çıkmaktadır.

Süloğlu ilçesi sınırları içinde yedi adet sulama kooperatifi bulunmaktadır. Kooperatifler genel sorunlara sahip olmakla birlikte, özellikle ön plana çıkan bir tespit bulunmamaktadır.

Uzunköprü ilçesinde on beş adet sulama kooperatifi bulunmaktadır. Genel sorunlara ek olarak, bu ilçeye bağlı kooperatiflerin ortak sorunu, Ergene Nehri'nin kirliliğidir. S.S. Balaban Köy Sulama Kooperatifi 2015 yılında enerji maliyetlerini düşürmek için güneş panelleri projesini hayata geçirmiş, ancak 2018 yılı son dönemine kadar elektrik üretimini bürokratik sorunlar sebebiyle gerçekleştirememiştir. Artan borç yükü nedeniyle kooperatifin tüm mal varlığı S.S. Altinyazı – Karasaz Sulama Kooperatifine devredilmiştir. Saha araştırması sırasında halen var olan güneş panellerinden elektrik üretimi mümkünken, bunlardan faydalanılamaması büyük bir eksikliklerdir.

Çalışmanın bu bölümünde çözüm önerilerine yer verilecektir.

Tarım sektöründe üretimin artırılması ve kırsal kalkınmanın sağlanabilmesi için, öncelikle toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi ve bunlardan yararlanma ilkelerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bunun içinde sulama sistemlerinin kullanıcılara devredilmesi ve devir sonrası tesislerin verimli olarak işletilebilmesi için, öncelikle tesislerin işletmeciliği ve kullanım haklarının devredilebileceği etkin, verimli ve uygun örgütlenme modellerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Ancak, DSİ tarafından 1993 yılı itibariyle uygun ve yeterli bir yasal alt yapı oluşturulmadan devirler yapılmaya başlanmıştır. Bu süreçte kendine özgü yasal altyapısı olmayan sulama birlikleri, tabi oldukları yasaların iş ve işlemlerinin farklılığı nedeniyle, sorunlarına çözüm bulmaktan uzak bir yapı içinde kalmıştır. Sulama birlikleri, 6172 sayılı Sulama Birlikleri Kanununa göre faaliyetlerini sürdürmek zorundadırlar. Bu kanun sulama birliklerine önemli oranda sorumluluklar getirmiş ve sulama suyu ücretlerinde artışlar meydana gelmiştir.

Bu Kanuna göre sulama suyu ücretleri;

“...Su kullanıcılarına suyun ulaştırılması, birliğin tüzel kişilik kazanmasından önce görev alanı içinde açılmış olan yer altı suyu kuyuları ile yapılanlar da dâhil olmak üzere sulamadan dönen fazla suyun uzaklaştırılması, birliğin sorumluluğundaki sulama tesisinin mütemmim cüzü olan servis yolları için birlikçe yapılan yönetim, bakım ve onarım, yatırım geri ödeme, finansman, personel, mal ve hizmet alım ve enerji kullanım giderleri gibi her türlü gideri karşılayacak şekilde...”

olması gerektiğini belirtmektedir. Yine birliklere görev alanı içerisinde yer alan tesislerin işletme, bakım, onarım, yönetim ve yenileme hizmetlerini usul ve esaslarına uygun olarak yapmak, katılım payını, su kullanım hizmet bedelini ve uygulanan cezaları tahsil etmek ve devraldığı tesislerin yatırım bedellerini geri ödemek, sulama ve diğer tarımsal konularda faaliyet gösteren kurumlarla işbirliği yaparak araştırma, geliştirme ve eğitim çalışmalarında bulunmak, tesisler için DSİ tarafından sarf olunan işletme ve bakım masraflarından kendi payına düşen miktarı ödemek gibi yükümlülükler getirmektedir.

Edirne ilinde yer alan mevcut kooperatiflerin büyük bir kısmı, mevcut yapıları ile bu görevleri yerine getirebilecek durumda değildir. Sulama kooperatiflerinin yapısında meydana gelecek olan olumlu değişimler, sulama ve drenaj problemlerinin azalarak verimli çalışmalarına olanak sağlayacaktır.

Enerji maliyetlerinin azaltılmasına yönelik alternatif enerji kaynaklarına yönelmesi ve bu durumun devlet tarafından projelerle desteklenmesi önerilmektedir. Ayrıca aylık olan enerji ödemelerinin dönemsele çevrilmesi önerilmektedir. Var olan borç yüklerinin düşük faizlerle yapılandırılarak, ödeme olanakları doğrultusunda düzenlenmesine ilişkin, yasal düzenleme yapılması elzemdir.

Kuyu sorunlarının çözülmesi için DSİ ile kooperatifler arasındaki bürokratik sorunları ortadan kaldırmak gereklidir. Bu sorunların çözümü için, DSİ tarafından açık kanal sisteminden vazgeçilerek kapalı sisteme geçilmesi ve ödemelerin uzun vadeye yayılması ve düşük faizle ödenmesi gerekmektedir.

Altının çizilmesi gereken en önemli unsur, tarımsal finansal desteğin sağlanmasıdır. Tüm bu önlemler sayesinde, kooperatiflerin borç yükünün ortadan kaldırılması mümkün olabilecektir. Kooperatiflerin ihtiyaç duyduğu finansmanı da ticari bankalar aracılığıyla

sağlamak mümkündür. Ancak tarım sektörü, ülkenin büyüme ve kalkınmasında önemli rol oynadığından kooperatifler bankacılığına gerek duymaktadır. Türkiye’de mevcut bankacılık sistemi içinde bu eylemin kısa vadede hayata geçmesi mümkün görünmemektedir. Fiilen Esnaf-Sanatkâr - Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Halk Bank aracılığıyla bütün ortaklarına kredi kullanırmaktadır. Var olan bu sistemin yasal düzenlemeler ile birlikte kooperatiflerin ihtiyaçlarını karşılayacak finansal yapıya dönüştürülmesi önemli bir çözüm önerisi olarak düşünülebilir.

Araştırma sonucunda ortakların olumlu bakış açısına, yöneticilerin çabalarına rağmen yaşanan sorunlar, tarımın genel sorunlarından ve kooperatifçiliğe ilişkin geçerli bir politikanın oluşturulmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında sorunların çözümü için yönetim modelinin seçilmesi, uygun olacaktır.

Ayrıca devlet, ilgili kurumlarıyla kooperatifleri destekleyeceği politikalar üretmesi ve kooperatif yönetici ve ortaklarına gelişime açık bir eğitim modeli (demokrat-uygulayıcı) vermeyi benimsemelidir. Kooperatiflerin Türkiye’de gelişmesiyle, birlikte ülkede var olan birçok sorun çözüme kavuşacaktır. Bu sayede hem yerel hem de genel büyüme ve kalkınma mümkün olacaktır.

8.KAYNAKLAR

- Anonim (2003). Su Kaynaklarının Geliştirilmesinde Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Faaliyetleri. I. Ulusal Su Mühendisleri Sempozyumu, İzmir.
- Anonim (2008). Su- Sulama Birlikleri. http://eski.yerelnet.org.tr/yerel_hizmetler/su_atiksu/sulamabirlikleri
- Anonim (2010). DSİ Genel Müdürlüğü 2010 Yılı Faaliyet Raporu. DSİ.
- Anonim (2012). DSİ Genel Müdürlüğü 2012 Yılı Faaliyet Raporu. DSİ.
- Anonim (2013). Türkiye Tarım Sektörü Raporu. TOBB.
- Anonim (2013). Türkiye’de Tarımsal İstihdam, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları. TÜİK.
- Anonim (2015). Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı. Tekirdağ
- Anonim (2015). Tekirdağ Ekonomisindeki Gelişmeler Araştırma Raporu. TTSO. 95
- Anonim (2015). Toprak ve Su Kaynakları. www.dsi.gov.tr (27.04.2016).
- Anonim (2006-2014a,) Sulama Kooperatifleri İzleme Değerlendirme Kayıtları, (2006-2014).
- Anonim, (2014b.) Türkiye’de Yer altı Suyu Sulama Faaliyetleri: Yer altı Suyu Sulama Kooperatifleri, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, Jeoteknik Hizmetler ve Yer altısuları Daire Başkanlığı, Ankara.
- Adamsen, J. M., 2013, Best-Worst scaling...reflections on presentation, analysis, and lessons learnt from case 3 BWS experiments, Market & Social Research | Volume 21, Number 1, June 2013
- Akçay, S. (2007). Aşağı Büyük Menderes Havzası Sulama Şebekelerinin Devir Sonrası Performanslarının Belirlenmesi. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarımsal Yapılar ve Sulama ABD, İzmir, 2007, 209 s.
- Akıllı H (2011). “Katılımcı Sulama Yönetimi” Devlet Sulama Yöneticiliğinden Yerel ve Özel Sulama Yöneticiliğine: Antalya Sulama Birlikleri Örneği. Doktora Tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Akıllı H (2013). Tarımsal Su Yönetimi ve Sorunlar: Nevşehir Örneği. Su Kaynakları Yönetimi Politikalar ve Sorunlar: Küreselde Yöresele, 101-115, Nevşehir
- Akkaya C (2002). Su Kaynaklarının Geliştirilmesinde Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü’nün Çevresel Uygulamaları. Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi, 420-421-422: 11-15.
- Akkaya C, Efeoğlu A, Yeşil N (2006). Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifi ve Türkiye’de Uygulanabilirliği. TMMOB Su Politikaları Kongresi, 195-204, Ankara.
- Akkuzu, E., Ünal, H. B., ve Karataş, B.,(2006). Aşağı Gediz Havzası Sulama Sisteminde Ana Kanal Düzeyinde Su Dağıtımında Yeterliliğin ve Değişkenliğin Belirlenmesi. Ege Üniv. Ziraat Fak. Derg., 2006, 43(2):85-96.
- Aksoy H, Ünal E N, Küçük İ (2002). Trakya Bölgesi Kuruyor mu? Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi, 420-421-422:53-54.
- Aksungur N ve Firidin Ş (2008). Su Kaynaklarının Kullanımı ve Sürdürülebilirlik. SUMAE Yunus Araştırma Bülteni, 8:2, 9-11.
- Aküzüm T, Çakmak B, Gökalp Z (2010). Türkiye’de Su Kaynakları Yönetiminin Değerlendirilmesi. Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi, 3 (1): 67-74.

- Alnteri Zirai Bilimler Dergisi, (2016).17: 27-33.
- Almaçık Ü, Koç F (2009). Yeni Çevresel Paradigma Ölçeği İle Üniversite Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi. Balıkesir Üniversitesi Burhaniye Myo Bölgesel Kalkınma Kongresi, 178-185, Balıkesir.
- Alpaslan M, Tanık A, Dölgen D (2008). Türkiye’de Su Yönetimi: Su Sorunları ve Öneriler.Analizi. TÜSİAD. İstanbul
- Atav, E., Altunoğlu, B.D., Sönmez, S., (2014), The determination of the environmental attitudes of secondary education students, Procedia - Social and Behavioral Sciences 174 (2015) 1391 – 1396
- Atık V T (2014). Tekirdağ İlindeki Tarım Kredi Kooperatiflerinin Genel Yapısı, Sorunları ve Bölgedeki Tarımsal Girdi Kullanımındaki Payı. Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Aşan Sular. Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, 119-134, Ankara.
- BASKI, 2015, [http://www.balikesir-baski.gov.tr/kaynak/mevzuat/m17012018.170955.pdf?fbclid=IwAR2tCQs5VLmyPioYvFOcAs9auQO9v-CDDIFqqOlkWwb78OLRMB4bVFS_jI,\(22.04.2019](http://www.balikesir-baski.gov.tr/kaynak/mevzuat/m17012018.170955.pdf?fbclid=IwAR2tCQs5VLmyPioYvFOcAs9auQO9v-CDDIFqqOlkWwb78OLRMB4bVFS_jI,(22.04.2019)
- Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimsel Enstitüsü Dergisi, 1: 54-83.
- Belirlenmesi, Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 4(8): 719-727, 2016.s
- Belirlenmesi: İzmir İli Torbalı İlçesi Örneği. Ekoloji Dergisi, 69:41-50.
- Beyribey, M., Sönmez, F.K., Çakmak, B., Oğuz, M., (1997). Devlet Sulama Şebekelerinde Aylık Su Temini Oranının Belirlenmesi, Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Bilimleri Dergisi, 3 (2) 33-37.
- Bilen Ö (2008). Su Yönetimi ve AB Su Kaynakları. Ankara, 328 s.
- Bos, M.G., Burton, M.A., and Molden D.J., (2005). Irrigation and Drainage Performance Assesment: Practical Guidelines, CABI Publishing,
- Bulut F (2015). Sulama Yönetiminde Etkin Su Kullanımı İçin Su Dağıtım Programlarının Önemi. III. Ulusal Sulama Sistemleri Sempozyumu, Ankara.
- Bülbül M, Tanrıvermiş H, Gündoğmuş E (2001). Tarımsal Kalkınmanın Çevre Üzerine Etkileri, Sorunları ve Çözüm Önerileri. Verimlilik Dergisi, 3: 171-200.
- Can M F, Sakarya E (2012). Dünya ve Türkiye’de Tarım ve Hayvancılık Kooperatiflerinin Tarihsel Gelişimi, İktisadi Önemi ve Mevcut Durumu. Vet Hekim Der Dergisi, 83(1): 27-36.
- Ceyhan N (2013). Sürdürülebilir Su Yönetimi. KOP Bölgesi Üniversiteler Birliği, www. Uniko p.org, (08.05.2015).
- Çakmak B, Tanrıvermiş H, Benli B (1999). Türkiye’de Sulama ve Tarımsal Kalkınma. VII. Kültürteknik Kongresi, 17-25. Kapodakya.
- Çakmak, B. (2002). Kızılırmak Havzası Sulama Birliklerinde Sulama Sistem Performansının Değerlendirilmesi. KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi, Cilt:5, Sayı:2, s.130-141.
- Çakmak, B., Beyribey, M., Yıldırım, Y.E., and Kodal, S., (2004). Benchmarking Performance of Irrigation Schemes: A Case Study from Turkey, Irrigation and
- Çakmak B, Yıldırım M, Aküzüm T (2008). Türkiye’de Tarımsal Sulama Yönetimi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri. TMMOB 2. Su Politikaları Kongresi, 215-224, Ankara.

- Çoşkun A A (2010). AB Su Çerçeve Direktifi Açısından Türk Hukukunda Nehir Havza Yönetim Planlaması Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, A:43-5.
- Çoşkun A, İnan İ H (2016). Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinin Etkinliğinin Arttırılmasında Eğitim Bazlı Tarımsal Destekleme Modeli Önerisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, XII. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 701-710, Isparta.
- Çoşkun Arslan M, Çidem İ (2016) Tarım Kredi Kooperatiflerinde Kullandırılan Krediler ve Muhasebeleştirilmesi, Muhasebe ve Denetime Bakış, 47:97-114
- Değirmenci, H., (2001), Devredilen Sulama Şebekelerinin Karşılaştırma Göstergeleri ile Değerlendirilmesi, Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 15:31-41.
- Demir H N (2014). Sarayönü-Gözlü Sulama Kooperatifinin Su Yönetimi ve Kullanım Durumunun Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Demirel M (2009). Kaynakları Yönetimindeki Politika ve Sorunlar: Denizli Örneğinde Bir Değerlendirme Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Demirtaş, B., Tapkı, N., (2016), Ziraat Fakültesi Öğrencilerinin Ekolojik Dünya Görüşlerinin Belirlenmesi, Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 4(8): 719-727, 2016.s
- Dikmen F (2012). Dünyadaki ve Ülkemizdeki Su Yönetimi Mevzuatı ve İdari Yapılanmasının Kıyaslanarak İdealize Edilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul 96
- DPT (2007) Toprak ve Su Kaynaklarının Kullanımı ve Yönetimi. Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Kalkınma Bakanlığı Devlet Planlama Teşkilatı.
- DPT (2014) Su Kaynakları Yönetimi ve Güvenliği. Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Kalkınma Bakanlığı Devlet Planlama Teşkilatı.
- DSİ 2014 Faaliyet Raporu. Ankara <http://www.dsi.gov.tr/docs/stratejik-plan/dsi-2014-faaliyet-raporu.pdf?sfvrsn=2#page=62>.
- Dunlap RE, Van Liere KD, Merting AG, Jones RE (2000) Measuring endorsement of the new ecological paradigm: a revised scale. *Journal of Social Issues* 56, 425-442.
- Dunlap RE. 2008. The new environmental paradigm scale: From marginality to worldwide use. *Journal of Environmental Education*, 40, 3-18. DOI: 10.3200/JOEE.40.1.3-18
- Erdoğan, N. (2009), Testing the new ecological paradigm scale: Turkish case, *African Journal of Agricultural Research* Vol. 4 (10), pp. 1023-1031, October, 2009
- Evsahibioglu N, Aküzüm T, Çakmak B (2010). Su Yönetimi, Su Kullanım Stratejileri ve Sınırı Aşan Sular. Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, 119-134, Ankara.
- Fayrap A ve Balı A (2009). Dünya ve Türkiye Ölçeğinde Akış Güvenliğinin Değerlendirilmesi. *Alinteri Ziraat Bilimler Dergisi*, 17: 27-33.
- Fayrap A (2015). Türkiye’de Sulama İşletmeciliğinin Geliştirilmesi Yönünden Sulama İşletme Şekilleri ve İşleten Organizasyonların Çalışma Esaslarının Değerlendirilmesi. III. Ulusal Sulama Sistemleri Sempozyumu, Ankara.
- GTHB (2014). 2014 Yılı Tarım Raporu. Tekirdağ İli Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Tekirdağ.

- Gülçubuk B (2005). Kırsal Kalkınma. Türkiye’de Tarım, Yavuz F. Tarım Köyişleri Bakanlığı, Erzurum, 68-93.
- Günden C, Miran B (2008). Yeni Çevresel Paradigma Ölçeğiyle Çiftçilerin Çevre Tutumunun Belirlenmesi: İzmir İli Torbalı İlçesi Örneği. Ekoloji Dergisi, 69:41-50.
- Gündoğmuş E, Çakmak B, Tanrıvermiş H, Türker M (2001). Türkiye’de Sulama Tesislerinin Birlik ve Kooperatiflere Devri ve Devir Sonrası Tesislerin İşletmeciliğinde Yaşanan Sorunlar. I. Ulusal Sulama Kongresi, 82-91, Antalya.
- Güzelsarı S ve Tuluay F N (2011). Küresel Su Yönetimi ve Suyun Ticarileşmesi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimsel Enstitüsü Dergisi, 1: 54-83.
- Harmancıoğlu N, Gül A, Fıstıkoğlu O (2002). Entegre Su Kaynakları Yönetimi. Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi, 419: 29-39.
- Haileslassie, A., Hagos, F., Agide, Z., Tesema, E., Hoekstra, D. and Langan, S. 2016. Institutions for irrigation water management in Ethiopia: Assessing diversity and service delivery. LIVES Working Paper 17. Nairobi. Kenya: ILRI.
- İnan İ H (2009). Trakya Bölgesi’nde Tarım ve Hayvancılığının Durumu. Türkiye Ekonomi Kurumu, www.tek.org.tr (12.05.2016).
- İstanbuluoğlu A, Konukçu F, Kocaman İ (2006). Trakya Bölgesi Su Kaynaklarının Geliştirilmesi Sulu Tarım Uygulamaları: Mevcut Verilerin Sorunlarının Çözümü İçin Analizi. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 3(2): 140-152. 97
- Kalaycı Ş, Albayrak A. S, Eroğlu A, Küçüksille E, Ak B, Karaltı M, Keskin H. Ü, Çiçek E, Kayış A, Öztürk E, Antalyalı Ö L, Uçar N, Demirgil H, İşler D B, Sungur O (2005). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti Yayınları, 1. Baskı, Ankara.
- Kalaycı Ş (2018). SPSS Uygulamaları Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Dinamik Akademi Yayınları. Ankara.
- Kaya, A., ve Sargın, A.H. (2003). Yer altı Suyu Sulamaları, Sulama Sistemleri Sempozyumu ve Sergisi, 16-17 Aralık 2003, Ankara, s. 154-158.
- Kaymakçı, M. (2015). Atatürk ve Kooperatifçilik, Ege’de, Sonsöz, [http://www.egedesonsoz.com/yazar/ataturk-ve-kooperatifcilik-/9302/\(12.04.2018\)](http://www.egedesonsoz.com/yazar/ataturk-ve-kooperatifcilik-/9302/(12.04.2018)).
- Kızılaslan H, Kızılaslan N (2005). Çevre Konularında Kırsal Halkın Bilinç Düzeyi ve Davranışları (Tokat ili Artova İlçesi Örneği). ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 1:67-89.
- Kılıç S (2008). Küresel İklim Değişikliği Sürecinde İklim Değişikliği. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi, 39: 161-186.
- Kıymaz S (2010). Seyfe Gölü Sulak Alanı ve Su Kaynakları Yönetimine İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri. e-Journal of New World Sciences Academy, 5(2):174-185.
- Koppa, G.G., (2008). Institutional Change And Water Productivity: A Scenario Testing Of Canal Irrigation Cooperatives in Northern Gujarat For Financial Viability International Water Management Institute, Conference Papers
- Kukul, Y., Akçay, S., Anaç, S. And Yeşilirmak, E. (2008). Temporal irrigation performance assessment in Turkey: Menemen case study. Agricultural Water Management 95 (2008) p. 1090-1098.

- Kulkarni, S.A., Tyagi, A.C., (2013), Participatory Irrigation Management: Understanding the Role of Cooperative Culture, International Annual UN-Water Zaragoza Conference 2012/2013
- Lasley, Paul ve Phillip C. BAUMEL (1996), "A Matter of Trust, Sound CoPo Business Ethics Can Enhance Member Loyalty", Rural Cooperatives, May/June, 4-7. learnt from case 3 BWS experiments, Market & Social Research | Volume 21, Number
- Levine, G., (1982). Relative Water Supply: An Explanatory Variable for Irrigation Systems. Technical Report No. 6. Cornell University, Ithaca, New York, USA.
- Malhotra, N.K., 1996, Marketing Research An Applied Orientation, Prentice-Hall International.
- Mengü, G.P. and Akkuzu, E., (2010). Impact of Irrigation Management Transfer on Land and Water Productivity and Water Supply in the Gediz Basin, Turkey. Vol. 136, Issue 5, 2010, 300-308.
- Merdun, H., (2004). Comparison of Irrigation Performance Based on the Basin, Crop Pattern and Scheme Sizes Using External Indicators, Turkish Journal of Agriculture and Forestry, 28 (2004) 321-331.
- Meriç T (2004). Su Kaynakları Yönetimi ve Türkiye. Jeoloji Mühendisliği Dergisi, 28(1): 27-38.
- Mohamad N, Majid IA (2014). Servant Leadership in Social Enterprise (Cooperative): They Fit! A Review of Literature. International Journal of Economics and Law, 4(1):38-44
- Molden D., Sakthivadivel, R., Perry, C.J., de Fraiture, C. and Kloezen, W.H., (1998). Indicators for Comparing Performance of Irrigated Agricultural Systems. Research Report No:20. International Water Management Institute, Colombo, Sri Lanka.
- Mondal, M.S., and A.F.M. Saleh, (2003). Evaluation of Some Deep and Shallow Tubewell Irrigated Schemes in Bangladesh Using Performance Indicators, Agricultural Water Management, 58.
- Muluk Ç B, Kurt B, Turak A, Türker A, Çalışkan M A, Balkız Ö, Gümrükçü S, Sarıgül G, Newbold, P (1995) Statistics for Business and Economics. Prentice-Hall International, New Jersey.
- Orman ve Su İşleri Bakanlığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Jeoteknik Hizmetler ve Yeraltı Suları Dairesi Başkanlığı (2014). Türkiye’de Yeraltı Suyu Sulama Faaliyetleri Yeraltı Suyu Sulama Kooperatifleri, Ankara, 162.
- Orhan D, Sözen S, Üstün B, Görgün E, Gül-Karahan Ö (2002). Su Yönetimi ve Sürdürülebilir Kalkınma. Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Paneli, Tübitak, İstanbul.
- Ödemiş B (2013). Kentlerde Su Talebi ve Kullanımı. Su Kaynakları Yönetimi Politikalar ve Sorunlar: Küreselde Yöresele, 68-73, Nevşehir.
- Öğüt A (2003). Türkiye’de Tarımsal Kooperatifçilik ve Sulama Kooperatifleri. Ulusal Sulama Sempozyumu, Ankara.
- Özçelik A, Tanrıvermiş H, Gündoğmuş E, Turan A (1999). Türkiye’de Sulama İşletmeciliğinin Geliştirilmesi Yönünden Şebekelerin Birlik ve Kooperatiflere Devri İle Su Fiyatlandırma Yöntemlerinin İyileştirilmesi Olanakları, www.tepge.gov.tr (14.09.2016).

- Özçelik A (2001). Çevre Korumada Örgütlenmenin Önemi. Karınca Kooperatif Postası Dergisi, 773: 18-21. 98
- Özdemir G, Keskin G, Özüdoğru H (2011). Türkiye’de Ekonomik Krizler ve Tarımsal Kooperatiflerin Önemi. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 8(1):101-113.
- Özdemir G (2016). Kooperatifçilik. Nobel Akademik Yayıncılık, 126, Ankara.
- Özer E, Altındağ İ (2017). Türkiye’deki Kooperatiflerin İstihdama Katkısı, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 48:377-384
- Özkan E, Hurma H, Aydın B, Aktaş E (2011). Üreticilerin Bakış Açısı İle Sulama Kooperatifleri ve Sulama Birliklerinin Çeşitli Yönlerden Değerlendirilmesi. Toprak ve Su Sempozyumu, 180-187, Ankara.
- Özkay F, Taş İ, Çelik A (2008). Sulama Projelerinin Çevresel Etkileri. TMMOB 2. Su Politikaları Kongresi, 501-508, Ankara.
- Özmehmet E (2008). Dünyada ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları. Journal of Yaşar Üniversitesi, 3: 1-24.
- Plunkett, B., Chaddad, F.R. And Cook, M.L. (2010) ‘Ownership structure and incentives to invest: dual-structured irrigation cooperatives in Australia’, Journal of Institutional Economics, 6(2), pp. 261–280. doi: 10.1017/S1744137409990361
- Resmi Gazete, 2011, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/08/20110827-17.htm?fbclid=IwAR0hE7NjQnXhtg-D0QtsM36c8_j2WiaHLosCPIzTCJTilBe1NIZblzivLAA, ,(22. 04. 2019)
- Rohith, BK., Chandrakanth, MG., (2009). Economic impact of Water users cooperatives: Institutional and economic dynamics in Cauvery Basin, India, International Association of Agricultural Economists Conference, Beijing, China, August 16-22, 2009
- Semerci, A., (2015). Türkiye’de Çiftçi Örgütleri: Tarımsal Amaçlı Kooperatifler Örneği, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 2015 12 (1), s. 65-73.
- Smith, M., (1992), CROPWAT, A Computer Program for Irrigation Planning and Management, FAO Irrigation and Drainage Paper 46, Rome, Italy.
- Soylu N, Suiçmez B, Baran A E, Alemdaroğlu E, Gözar M, Ünal S (2006). Türkiye Su Kaynakları ve Sulama Hizmetleri Yapılanması. TMMOB Su Politikaları Kongresi. 331-348, Ankara.
- Suiçmez B R (2003). Türkiyede’ki Sulama İşletmeciliği. “Ulusal Sulama Yönetimi” Sempozyumu, 77-84, Ankara.
- Şener, M., (2011). Su Kullanım Performansının Değerlendirmesi: DSI XI. Bölge Örneği, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 2011 8 (2), s. 77-84.
- Şeren A, Çarbaş A (2015). Sulama Tesislerinin Sürdürülebilirliği. III. Ulusal Sulama Sistemleri Sempozyumu, Ankara.
- Şimşek, H. ve Yılmaz, N. (1997). Konya-Altıntekin İlçesi Sulama Kooperatiflerinde Sulama İşletmeciliğinin Problemleri ve Çözüm Yolları. 6. Ulusal Kültürteknik Kongresi, s.136-144, 5-8 Haziran 1997, Bursa.
- Tanrıvermiş H (1999). Çevre Koruma ve Sürdürülebilir Kalkınma Yönünden Karadeniz Bölgesi Tarımının Değerlendirilmesi. Kooperatifçilik Dergisi, 126: 49-70.

- Tekiner M (2008). Yüzey Sulama Sistemlerinde Sulama İşletmeciliği Model Yaklaşımı. Doktora Tezi, Ankara Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tekirdağ Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü (2014). Tekirdağ İli 2014 Yılı Çevre Durum Raporu, Tekirdağ Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Tekirdağ.
- Tekirdağ Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü (2014). Tekirdağ İli 2014 Yılı Çevre Durum Raporu, Tekirdağ. *Türktarım Dergisi*, 167: 64-71.
- TÜSİAD (2008). Türkiye’de Su Yönetimi ve Sorunlar. TÜSİAD, İstanbul.
- USİAD (2007). Ulusal Su Politikası İhtiyacımız. USİAD, Ankara.
- USİAD (2011). Su Yönetimi Nasıl Olmalıdır? USİAD, İstanbul.
- Uysal H (2006). Ülkemizde Su Hizmetleri Yönetim Politikalarında Değişim ve Sulama Kooperatifleri. TMMOB Su Politikaları Kongresi, 361-375. Ankara.
- Ülker Er F (2018). Aile Dostu Politikaların İşgörenlerin Kariyer Tatminleri ve Yaşam Doyumlarına Olan Etkisi, Doktora Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Üzen N, Çetin Ö (2012). Geçmişten Günümüze Su ve Sulama Yöntemi. *Batman University Journal of Life Sciences*, 281-290, Batman. 99
- Yercan, M., Atış, E. and Salali, H.E., (2009). Assessing irrigation performance in the Gediz River Basin of Turkey: Water user associations versus cooperatives. *Irrigation Science*, 27: 263–270
- Yıldırım U, Öner Ş (2003). Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımının Türkiye’ye Yansımaları: GAP’ta Sürdürülebilir Kalkınma ve Yerel Gündem 21. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 12(4):6-27.
- Yıldırım E Y (2013). Tarımsal Su Yönetimi. Su Kaynakları Yönetimi Politikalar ve Sorunlar: Küreselde Yöresele, 1-15, Nevşehir.
- Yıldız F F, Dişbudak K (2008). AB Su Çerçeve Direktifi ve Havza Yönetimi Yaklaşımı Bağlamında AB Ortak Tarım Politikasında Su Yönetimi. *Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Türk Tarım Dergisi*, 167: 64-71.
- Yıldız D (2011). Türkiye’de Su Yönetimi Nasıl Olmalı? www.topraksuenerji.com (08.06.2015).
- Yıldız D, Özbay Ö, Soylu N (2016). Kalkınma İçin Tarımsal Sulama. www.topraksuenerji.com (08.06.2016).
- Yüksel A N, (2013). Orman ve Su Kaynakları. Özel İhtisas Komisyonu Raporu. www.trakya2023.com (09.06.2015).
- Zeydanlı U (2013). Türkiye’de Suyun Durumu ve Su Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar: Çevresel Perspektif. İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği - Doğa Koruma Merkezi.
- Wang, Xin, McIntosh, Christopher S., Watson, Philip, Zhang, Hua., Lu, Qian, (2013), Technical efficiency in small-scale irrigation cooperative and its determinants from the perspective of social capital heterogeneity—the case of northwestern China. *Agricultural and Applied Economics Association*>2013 Annual Meeting, August 4-6, 2013, Washington, D.C.
- www.trakya2023.com (09.06.2015).
- www.unikop.org (08.05.2015).

EKLER

Ek.1. Edirne ilindeki sulama kooperatiflerinin tam listesi

Sıra No	Sulama Kooperatifinin Adı	Sulama Kooperatifinin Faaliyet Alanları	Sulama Sahaları / Köyler	Bağlı Olduğu İlçe
1	S.S. Abdurrahman Mahallesi Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj	Merkez	Edirne / Merkez
2	S.S. Tayakadın Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Tayakadın Köyü	Edirne / Merkez
3	S.S. Doyran Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj, Yer altısuyu	Doyran Köyü	Edirne / Merkez
4	S.S. Üyükütatar Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj, Yer altısuyu, Süt Pazarlama	Üyükütatar Köyü	Edirne / Merkez
5	S.S. Karakasım Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Karakasım Köyü, Orhaniye Köyü	Edirne / Merkez
6	S.S. Sazlıdere Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yem Satışı, Yer altısuyu, Süt Pazarlama	Sazlıdere Köyü	Edirne / Merkez
7	S.S. Uzgaç – Ahı Köyleri Sulama Kooperatifi	Sulama, Cazibeli, Kapalı Sistem	Uzgaç Köyü, Ahı Köyü	Edirne / Merkez
8	S.S. Orhaniye Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Orhaniye Köyü, Karakasım Köyü	Edirne / Merkez
9	S.S. İskender Köy Sulama Kooperatifi	Sulama (Proje), Yem Satışı, Süt Pazarlama	İskender Köy	Edirne / Merkez
10	S.S. Abdurrahim Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Abdurrahim Köyü	Enez
11	S.S. Çeribaşı Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Çeribaşı Köyü	Enez
12	S.S. Büyükevren Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Büyükevren Köyü	Enez
13	S.S. Gülçavuş Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Gülçavuş Köyü	Enez
14	S.S. Küçükveren Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Küçükveren Köyü	Enez

15	S.S. Yenice Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu, Süt Pazarlama	Yenice Köy	Enez
16	S.S. Çavuşköy Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Çavuş Köy	Enez
17	S.S. Vakıf Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Vakıf Köy	Enez
18	S.S. Hasköy Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Hasköy	Enez
19	S.S. Işıklı Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama- Gölet Sulaması, Süt Pazarlama	Işıklı Köyü	Enez
20	S.S. Kocaali Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama- Gölet Sulaması, Süt Pazarlama	Kocaali Köyü	Enez
21	S.S. Karaincirli Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama- Gölet Sulaması, Süt Pazarlama	Karaincirli Köyü	Enez
22	S.S. Sütçüler Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama- Gölet Sulaması, Süt Pazarlama	Sütçüler Köyü	Enez
23	S.S. Necatiye Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu, Süt Pazarlama	Necatiye Köyü	Havsa
24	S.S. Kabağaç Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yem Satışı, Yer altısuyu, Süt Pazarlama	Kabağaç Köyü	Havsa
25	S.S. Hasköy Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu, Süt Pazarlama	Hasköy	Havsa
26	S.S. Azatlı Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yem Satışı, Yer altısuyu, Süt Pazarlama, Market	Azatlı Köyü	Havsa
27	S.S. Kuzucu Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Kuzucu Köyü	Havsa
28	S.S. Naipyusuf Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Naipyusuf Köyü	Havsa
29	S.S. Kulubalık Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu, Süt Pazarlama	Kulubalık Köyü	Havsa

30	S.S. Bakışlar Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu, Süt Pazarlama, Market	Bakışlar Köyü	Havsa
31	S.S. Osmanlı Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu, Yem Satışı, Süt Pazarlama	Osmanlı Köyü	Havsa
32	S.S. Çukurköy Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu, Süt Pazarlama, Market, Yem Satış	Çukurköy	Havsa
33	S.S. Oğulpaşa Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Oğulpaşa Köyü	Havsa
34	S.S. Şerbattar Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Şerbattar Köyü	Havsa
35	S.S. Tahal Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Tahal Köyü	Havsa
36	S.S. Habiller Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu, Süt Pazarlama, Yem Satış	Habiller Köyü	Havsa
37	S.S. Havsa Merkez Sulama Kooperatifi	Tasfiye Aşamasında	Havsa İlçe Merkezi	Havsa
38	S.S. Söğütlüdere Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu, Süt Pazarlama, Yem Satış, Market	Söğütlüdere Köyü	Havsa
39	S.S. Köseömer Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu, Süt Pazarlama, Yem Satış, Market, Gölet	Köseömer Köyü	Havsa
40	S.S. Taptıkköyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yem Satış, Elektropompaj, Süt Pazarlama	Taptık Köyü	Havsa
41	S.S. Musulça Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu, Süt Pazarlama, Yem Satış, Market,	Musulça Köyü	Havsa
42	S.S. Koyuntepe Köyü Sulama Kooperatifi	Tasfiye Aşamasında	Koyuntepe Köyü	İpsala
43	S.S. Yenikarpuzlu Beldesi Sulama Kooperatifi	Sulama, Cazibeli Sulama	Yenikarpuzlu Beldesi	İpsala

44	S.S. Kocahıdır Köyü Sulama Kooperatifi	Tasfiye Aşamasında	Kocahıdır Köyü	İpsala
45	S.S. Yapıldak Köyü Sulama kooperatifi	Tasfiye Aşamasında	Yapıldak Köyü	İpsala
46	S.S. Altınyazı-Karasaz Sulaması Sulama Kooperatifi	Sulama, Cazibeli Sulama, Baraj, Elektropompaj	Altınyazı, Sultanköy, İbriktepe, Balabancık, Türkobası	İpsala
47	S.S. Esetçe Beldesi Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Esetçe Beldesi	İpsala
48	S.S. Akhoca Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Cazibeli Sulama,	Akhoca Köyü	Keşan
49	S.S. Karasatı Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Cazibeli Sulama,	Karasatı Köyü	Keşan
50	S.S. Mercan-Çamlıca-Seydi-Doğanca-Mahmut-Kadı-Karlı-Bahçe-Şükrü Köyleri Sulama Kooperatifi	Sulama, Cazibeli Sulama,	Mercan Köyü, Çamlıca Köyü, Seydi Köy, Doğanca Köyü, Mahmut Köy, Kadıköy, Karlıköy, Bahçeköy, Şükrüköy	Keşan
51	S.S. Keşan Merkez Sulama Kooperatifi	Sulama, Cazibeli Sulama	Keşan İlçesi Merkezi	Keşan
52	S.S. K.Doğanca-Karasatı-Yenimuhacır-Çobançeşme Köyleri Sulama Kooperatif	Sulama, Cazibeli Sulama	K.Doğanca Köyü, Karasatı Köyü, Yenimuhacır Köyü, Çobançeşme Köyü	Keşan
53	S.S. Boztepe Sulama Kooperatifi	Göletten Cazibeli Sulama	Boztepe Köyü	Keşan
54	S.S.Beyköy- Yeşilköy-Çeltik Köyleri Sulama Kooperatifi	Barajdan Sulama	Beyköy, Yeşilköy, Çeltik Köyü	Keşan
55	S.S. Şabanmera Köyü Sulama Kooperatifi	Göletten Cazibeli Sulama	Şabanmera Köyü	Keşan
56	S.S. Paşayığit ve İstasyon Mahallesi Sulama Kooperatifi	Göletten Cazibeli Sulama	Paşayığit Köyü, İstasyon Mahallesi	Keşan
57	S.S.Seydiköy ve Şükrüköy Sulama Kooperatifi	Göletten Cazibeli Sulama	Seydiköy Şükrü Köyü,	Keşan
58	S.S.Ortakçıköyü Sulama Kooperatifi	Proje Aşamasında	Ortakçı Köyü	Lalapaşa

59	S.S. Çömlekakpınar Köyü Sulama Kooperatifi	Proje Aşamasında	Çömlekakpınar Köyü	Lalapaşa
60	S.S. Sinanköy Sulama Kooperatifi	Sulama Proje Aşamasında, Süt Pazarlama, Yem Satış	Sinanköy	Lalapaşa
61	S.S.Akçadam Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj	Akçadam Köyü	Meriç
62	S.S. Kadıondurma, Şubaşı ve Küplü Köyleri Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj	Kadıondurma Köyü,Şubaşı Köyü, Küplü Beldesi	Meriç
63	S.S. Alibey Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj	Alibey Köyü	Meriç
64	S.S. Rahmança Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj	Rahmança Köyü	Meriç
65	S.S. Nasuhbey Köyü Sulama kooperatifi	Sulama, Elektropompaj	Nasuhbey Köyü	Meriç
66	S.S. Seremköyü Sulama kooperatifi	Sulama, Elektropompaj	Serem Köyü	Meriç
67	S.S. Yakupbey Köyü Sulama Kooperatifi	Faaliyet Yok	Yakupbey Köyü	Meriç
68	S.S. Küplü Yamaç Arazileri Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj	Küplü Beldesi	Meriç
69	S.S. Süloğlu-Geçkinli - Arpaç-Küküleri-Musulça Köyleri Sulama Kooperatifi	Sulama, Cazibeli Sulama	Süloğlu İlçesi, Geçkinli Köyü, Arpaç Köyü, Küküleri Köyü, Musulça Köyü	Süloğlu
70	S.S. Keramettin Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Cazibeli Sulama	Keramettin Köyü	Süloğlu
71	S.S. Domurcalı köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Market, Süt Pazarlama,	Domurcalı Köyü	Süloğlu
72	S.S. Taşlısekban Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama Proje Aşamasında	Taşlısekban Köyü	Süloğlu
73	S.S. Yağcılı Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama	Yağcılı Köyü	Süloğlu
74	S.S. Geçkinli Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Göletten Cazibeli Sulama, Süt Pazarlama,	Geçkinlölüyü K	Süloğlu

75	S.S. Sülecik- Domurcalı ve Yağcılı Köyleri Sulama Kooperatifi	Sulama, Göletten Cazibeli Sulama, Süt Pazarlama,	Sülecik Köyü, Domurcalı Köyü, Yağcılı Köyü	Süloğlu
76	S.S. Altinyazı Köyü Sulama Koopearatifi	Sulama, Cazibeli Sulama	Altinyazı Köyü	Uzunköprü
77	S.S. Aslıhan Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Aslıhan Köyü	Uzunköprü
78	S.S. Başağıl Köyü Sulama Koopeatifi	Sulama, Cazibeli Sulama, Süt Pazarlama,	Başağıl Köyü	Uzunköprü
79	S.S. Gemici Köyü Sulama Koopearatifi	Sulama, Elektropompaj	Gemici Köyü	Uzunköprü
80	S.S. Karayayla Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj	Karayayla Köyü	Uzunköprü
81	S.S. Sığırcılı Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj	Sığırcılı Köyü	Uzunköprü
82	S.S. Kircasalih Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Kircasalih Belde Aslıhan köyü	Uzunköprü
83	S.S. Ömerbey Köyü Sulama Koopearatifi	Sulama, Yer altısuyu	Ömerbey Köyü	Uzunköprü
84	S.S. Değirmenci Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Cazibeli Sulama	Değirmenci Köyü	Uzunköprü
85	S.S. Balabanköy Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu	Balabanköy	Uzunköprü
86	S.S. Bayramlı Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Yer altısuyu, Süt Pazarlama, Yem Satış,	Bayramlı Köyü	Uzunköprü
87	S.S.Kurtbey Beldesi Sulama Kooperatifi	Sulama, Elektropompaj, Göletten Cazibeli Sulama	Kurtbey beldesi	Uzunköprü
88	S.S. Yeniköy Beldesi Sulama Kooperatifi	Sulama Proje Aşamasında	Yeniköy Mahallesi	Uzunköprü
89	S.S. Malkoç Köyü Sulama Kooperatifi	Sulama, Göletten Cazibeli Sulama, Süt Pazarlama	Malkoç Köyü	Uzunköprü
90	S.S. Dereköy Sulama Kooperatifi	Sulama (Faaaliyet Yok), Süt Pazarlama	Dereköy	Uzunköprü

Kaynak: 2017 yılı Tarım ve Ormanlık Bakanlığı, Edirne İl Müdürlüğü

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI
DOKTORA TEZİ
YÖNETİCİ ANKET FORMU

Edirne İlindeki Sulama Kooperatiflerinin Ekonomik Yapısı ve
Kooperatif – Ortak İlişkilerinin Analizi

Seyfi AKTOPRAK

Prof.Dr. Gülen ÖZDEMİR

Danışman

2018

“İŞ BU ANKET ÇALIŞMASI NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİMDALI ÖĞRENCİSİ SEYFİ AKTOPRAK’IN TEZ ÇALIŞMASI
AMACIYLA YAPILMAKTADIR. ELDE EDİLEN BİLGİ, BULGU VE SONUÇLAR BİLİMSEL
AMACININ DIŞINDA KULLANILMAYACAK VE PAYLAŞIMAYACAKTIR.”

- 1- Kooperatifinizin adı :.....
- 2- Bulunduğu Köy / İlçe / İL:..... EDİRNE
- 3- Kuruluş Tarihi :.....
- 4- Ortak Sayısı :.....
- 5- Sermayesi :.....
- 6- Telefon :.....

I. Demografik Durum Analizi

1. Cinsiyet

Kadın Erkek

2. Yaş

18-30 31-40 41-50 51-60 61 ve Üstü

3. Eğitim Durumu

Okuma yazma bilmiyor Okuma yazma biliyor İlkokul Ortaokul Lise Önlisans Lisans Lisans üstü

4. Hane halkı gelir (Aylık)

0 - 999 1.000 - 1.999 2.000 - 2.999 3.000 - 3999 4.000 - 4999 5.000 ve Üstü C.V.İ.

II. Odaksal Sorular

5. Kooperatife ortaklık süresiniz? (Yıl)

1 – 10 11 – 20 21 – 30 31 ve Üstü

6. Yöneticilik görev süresiniz? (Yıl)

1 – 5 6 – 10 11 – 20 21 ve Üstü

7. Yöneticilik konumunuz?

Başkan Yönetim Kur. Üyesi Denetim Kur. Üyesi Müdür

7. Soruya Başkan cevabı verdiyseniz lütfen 8 ve 9. soruları cevaplayınız

8. Başkanlık süreniz? (Görev Süreniz)

1 – 5 6 – 10 11 – 20 21 ve Üstü

9. Başkanlık öncesi kooperatifte hangi yönetim birimlerinde görev aldınız.?

Yönetim Kurulu Denetim Kurulu Müdür Diğer .....(Görev Almadım)

7. Soruya Yönetim Kurulu Üyesi olarak cevabı verdiyseniz lütfen 10. soruyu cevaplayınız

10. Yönetim kurulu üyeliği öncesi hangi yönetim birimlerinde görev aldınız.

Başkan Denetim Kurulu Müdür Diğer .....(Görev Almadım)

7. Soruya Denetim Kurulu Üyesi olarak cevabı verdiyseniz lütfen 11. soruyu cevaplayınız

11. Denetim kurulu üyeliği öncesi hangi yönetim birimlerinde görev aldınız?

Başkan Yönetim Kurulu Müdür Diğer .....(Görev Almadım)

12. Kooperatifte istihdam edilen kişi sayısını?

1 – 5 6 – 10 11 – 20 21 - 30 31 ve üstü Hiç Yoktur

13. Kooperatifiniz bünyesinde kadın ortak sayısını?

Hiç Yoktur 1 – 5 6 – 10 11 – 15 16 ve Üzeri

14. Kooperatifiniz bünyesinde kadın yönetici sayısını?

Hiç Yoktur 1 – 5 6 – 10 11 – 15 16 ve Üzeri

15. Kooperatifinizin üst birliklere üyeliği var mıdır ?

Evet Hayır

16. Kooperatif olarak finansman ve kredi ihtiyacını karşılama yönteminiz nedir ? (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

Banka Kredi Koop. Özkaynaklar Tüccar Diğer (Belirtiniz)

III. Keskin Uçlu Sorular

17. Kooperatifinizin kuruluş amacı aşağıdakilerden hangisidir ?

Tek Amaçlı Çok Amaçlı Diğer (Açıklayınız .....)

18. Kooperatifiniz sulama dışında, herhangi bir alanda faaliyet göstermekte midir ?

Evet Hayır

18. Sorunuzun cevabı “Evet” ise 19. soruyu cevaplayınız, “Hayır” ise cevaplamayınız.

19. Kooperatifinizin diğer faaliyet alanı nelerdir ?

Yem Satış Akaryakıt Market Süt Top. ve Satış Hayvancılık Diğer..... (Yok)

20. Kooperatifiniz sulamayı hangi kaynaklarla gerçekleştiriyor?

Yer altı Yer üstü Diğer (Açıklayınız .....) Sulama Yapılmıyor

21. Köyünüzün işlenebilir tarımsal arazi miktarı ne kadardır ?(dekar)

1 - 5.000 5.001-10.000 10.001 - 20.000 20.000 ve üstü

22. Köyünüzün sulu tarım yapılabilir arazisinin yüzdesi nedir ? %

1 – 20   21 – 40   41 – 60   61 – 80   81 - 100

23. Kooperatifiniz aracılığı ile işlediğiniz tarımsal arazinin miktarı ne kadardır ?(dekar)

1 - 2.500   2.501-5.000   5.001 - 10.000   10.000 ve üstü   Çalışılmıyor

24. Sulu tarımın yapılabilir arazinin % kaç kooperatifiniz aracılığı ile yapıyor?

1 – 20   21 – 40   41 - 60   61 - 80   81 - 100   Çalışılmıyor

25. Kooperatifinizin sulama faaliyetlerindeki bakım ve onarımı hangi kaynaklarla gerçekleştirmeniz?

Kendi öz Kaynaklarımızla   Dİİ Aracılığı ile   Özel İdareler (Valilik)   Köylere Hizmet Gönderme Birlikleri   Diğer (Belirtiniz .....

26. Kooperatifiniz aşağıdaki belirtilen hangi kurum ve kişiler ile yaşadığı problemi çözmekte zorlanmaktadır?

Resmi Kurumlarla   Özel Sirketlerle   Kendi Ortaklarıyla   Gerçek Kişilerle   Diğer (Belirtilen kurum ve kuruluşlarla problem yaşamamaktayız)

27. Kooperatifiniz kurum ve kişiler ile daha çok hangi sorunları yaşamaktadırlar?

Bürokratik Sorunlar   Finansal Sorunlar   Kişisel Sorunlar   Hukuki Sorunlar   Diğer ..... (Belirtilen sorunları yaşamamaktayız)

IV. Gri Tonlu Sorular

28. Kooperatif yönetimi olarak alt kademede profesyonel kişilerle çalışıyor musunuz?

Sıklıkla Çalışmaktayız   Dönem Dönem Çalışmaktayız   Çalışmaktayız   Çalışmamaktayız   Hiç Çalışmamaktayız.

29. Kooperatifiniz sosyal sorumluluk projeleri gerçekleştiriyor mu?

Sıklıkla Gerçekleştirmektedir.   Gerçekleştirmektedir.   Ara sıra Gerçekleştirmektedir.   Gerçekleştirmektedir.   Hiç Gerçekleştirmektedir

30. Kooperatifiniz alanla ilgili yayın ve mevzuatı takip ediyor mu?

Sıklıkla takip etmektedir.   Takip etmektedir.   Ara sıra takip etmektedir.   Takip etmemektedir.   Hiç takip etmemektedir.

V. Ölçek Katılım ve Algı Soruları

1: Kesinlikle Katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Kararsızım 4: Katılıyorum 5: Kesinlikle Katılıyorum

		1	2	3	4	5
31.	Kooperatifimiz yönetimde demokratik olarak karar almaktadır.					
32.	Kooperatif ilkeleri yönetimimizce eşit ve adil olarak uygulanmaktadır.					
33.	Kooperatif yöneticileri olarak Kooperatif ilkeleri konusunda bilgi düzeyimiz iyi seviyededir.					
34.	Kooperatif ortaklarımızın sorunlarını çözdüğümüze inanıyoruz.					
35.	Devlet kooperatifleri yeterince desteklemektedir.					
36.	Devlet kooperatiflerin geleceği konusunda politika üretmektedir.					
37.	Sulama kooperatiflerinin artması ile birlikte sulu tarıma geçilmesinin sonucunda, tarımsal verim ve kalite artmaktadır.					
38.	Kooperatifimiz yönetiminin başarılı olduğuna inanmaktayım.					
39.	Kooperatif yönetimi olarak ortaklarımızın fikirlerine önem vermekteyiz.					

VI. Gelecek ve Beklenti Analizi Soruları

1: Kesinlikle Katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Nötr 4: Katılıyorum 5: Kesinlikle Katılıyorum

		1	2	3	4	5
40.	Eğitim ve Bilgi düzeyi artırılmalıdır.					
41.	Sulama ile verimin artırılması sağlanmalıdır.					
42.	Süt toplama, akaryakıt, gıda v.s. alanlara girerek ortaklarına hizmet götürülmelidir.					
43.	Finansman kaynakları (kredi v.s.) ucuza temin edilmelidir.					
44.	Demokratik bir yönetim anlayışı sağlamak gerekmektedir.					
45.	Tüm köyde kooperatifleşme hareketini sağlamak gerekmektedir.					

46. Kooperatifinizin son bilançosundaki kar ve zarar hakkında bilgi verir misiniz.

Kooperatifimiz
Kardadır

Kooperatifimiz
Zarardadır.

Bilgim Yok

Bilgi Paylaşmak
istemiyorum

üç yıllık gelir gider durumu hakkında bilgi paylaştırmısınız?

	Gelir	Gider	
2014	.....	.....	
2015	.....	.....	
2016	.....	.....	
2017	.....	.....	Tahmini

47. Kooperatif yönetimi olarak ortaklarınızdan beklentileriniz neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

48. Kooperatif yönetimi olarak geleceğe dönük projeleriniz nelerdir?

.....

.....

.....

.....

Önerileriniz (Varsa Belirtiniz)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANA BİLİM DALI

DOKTORA TEZİ
ORTAK ANKET FORMU

Edirne İlindeki Sulama Kooperatiflerinin Ekonomik Yapısı ve
Kooperatif – Ortak İlişkilerinin Analizi

Seyfi AKTOPRAK

Prof. Dr. Gülen ÖZDEMİR

Danışman

2018

“İŞ BU ANKET ÇALIŞMASI NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ ANABİLİMDALI ÖĞRENCİSİ SEYFİ AKTOPRAK’IN TEZ ÇALIŞMASI
AMACIYLA YAPILMAKTADIR. ELDE EDİLEN BİLGİ, BULGU VE SONUÇLAR BİLİMSEL
AMACININ DIŞINDA KULLANILMAYACAK VE PAYLAŞIMAYACAKTIR.”

- 1 Kooperatifinizin adı :.....
- 2 Bulunduğu Köy / İlçe / İL :..... EDİRNE
- 3 Kuruluş Tarihi :.....
- 4 Ortak Sayısı :.....
- 5 Sermayesi :.....
- 6 Telefon :.....

I. Demografik Durum Analizi

1. Cinsiyet

Kadın Erkek

2. Yaş

18-30 31-40 41-50 51-60 61 ve Üstü

3. Eğitim Durumu

Okuma yazma bilmiyor Okuma yazma biliyor İlkokul Ortaokul Lise Önlisans Lisans Lisans üstü

4. Hane halkı gelir (Aylık)

0 - 999 1.000 - 1.999 2.000 - 2.999 3.000 - 3999 4.000 - 4999 5.000 ve Üstü C.V.İ.

II. Ortağın Tarımsal Bilgileri Üzerine Sorular

5. Tarım ile uğraşma süresiniz? (Yıl)

1 - 5 6 - 10 11 - 15 15 - 19 21 ve üstü

6. Hanenizde sizinle birlikte tarımsal arazinden geçimini sağlayan sayısı? (fert)

1 - 4 5 - 9 10 - 14 15 - 19 20 ve üstü

7. İşlediğiniz toplam arazi miktarı? (Dekar)

1 - 50 51 - 100 101 - 200 201 - 500 501 - 1.000 1.000 ve üzeri

8. Toplam arazinizin sulu tarım yapılan kısmı ne kadardır? (dekar)

1 - 50 51 - 100 101 - 200 201 - 300 301 - 500 500 ve üzeri Yapılamıyor

9. Yaptığınız sulu tarımda suyu temin yönteminiz nedir?

Yer altı Yer üstü Kendi Artezyenim Doğal Diğer ..... Temin Edilemiyor.

10. Kooperatife ortaklık süreniz? (Yıl)

Kuruluşunda 1 - 5 6 - 10 10 ve üstü Diğer ..... (Belirtiniz)

11. İşlediğiniz arazinizin ne kadarında, Kooperatif kanalı ile suluma (%) gerçekleştiriyorsunuz?

01 - 20 21 - 40 41 - 60 61 - 80 81 - 100 Yapılamıyor

12. Sulama kooperatifi dışında hangi kooperatiflere ortakınız? (Birden Fazla işaretleyebilirsiniz)

- Tarım kredisi Tarımsal kalkınma Tarım satış koop. Damızlık yetiştirme ve vanav tohumlama Diğer ..... (Belirtiniz)

III. Verimlilik Ve Sulu Tarım Analiz Soruları

13. Hangi ürünleri yetiştiriyorsunuz?

- Buğday Ayçiçeği Çeltik Mısır Bahçe Ürünleri v.s. Diğer..... (Belirtiniz)

14. Hangi ürünlerin yetiştirilmesinde sulama gerçekleştiriyorsunuz? (Sulama Gerçekleştiremiyorum)

- Buğday Ayçiçeği Çeltik Mısır Bahçe Ürünleri v.s. Diğer..... (Belirtiniz)

15. Sulama yapmadan hangi ürünleri yetiştiriyorsunuz?

(ortalama ne kadar verim alıyorsunuz bilgi verebilirsiniz) (Sadece sulu tarım yapıyorum)

- Buğday Ayçiçeği Çeltik Mısır Bahçe Ürünleri v.s. Diğer..... (Belirtiniz)

16. Sulama yapmaya başladıktan sonra hangi üründen verim artışı sağladınız?

(ortalama ne kadar verim alıyorsunuz bilgi verebilir seniz) (Sulama Gerçekleştiremiyorum)

- Buğday Ayçiçeği Çeltik Mısır Bahçe Ürünleri v.s. Diğer..... (Belirtiniz)

IV. Kooperatif Ortağı Eğitim Bilgi Analiz Soruları

17. Bireylerin tek başlarına yapamayacakları veya birlikte yapmalarında yarar bulunan işleri en iyi biçimde ve maliyet fiyatına yapmak üzere dayanışma suretiyle ekonomik güçlerini bir araya getirmelerine .....denir.

- Dernek Birlik Kooperatif Şirket Hiçbiri C.V.İ.

18. Aşağıdaki kooperatifçilik ilkelerinden hangilerini biliyorsunuz?

- Gönüllü ve serbest giriş ilkesi Eğitim, Öğendirme ve bilgilendirme ilkesi
 Ortağın demokratik katılım ilkesi Kooperatifler arası işbirliği
 Ortağın ekonomik katılım ilkesi Toplumsal sorumluluk İlkesi
 Özerklik ve Bağımlılık İlkesi Kooperatif ilkelerini bilmiyorum

19. Kooperatif bir dernek midir?

- Evet Hayır

20. Kooperatife ortak olmadan önce ana sözleşmesini okudunuz mu?

Evet Hayır

21. Ortak olduğunuz kooperatifle ilgili kanunu biliyor musunuz?

Evet Hayır

V. Gri Tonlu Sorular

22. Kooperatif yönetiminde en çok kimin sözü geçmektedir?

Genel kurul Yönetim kurulu Denetim kurulu Başkan Diğer..... (Belirtiniz)

23. Kooperatifin yaptığı çalışmalardan en çok kimler faydalanmaktadır?

Tüm ortaklar Belirli kişiler ve gruplar Yönetim kademesi Diğer Pavdaslar Fikrim yok C.v.i.

24. Kooperatifle ilgili hangi sorunlarla karşılaşmaktasınız?

Suyun tarımsal arazilere eşit dağıtımı konusunda Diğer (açıklayınız)

Suyun dağıtımındaki öncelik sırasında .....

Kullanılan suyun temini ve dağıtımındaki maliyetlerden .....

Kooperatifimle aramda herhangi bir problem çıkmamaktadır. ....

VI. Odaksal Aidiyetlik Analizi Soruları

1: Kesinlikle Katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Kararsızım 4: Katılıyorum 5: Kesinlikle Katılıyorum

		1	2	3	4	5
25.	Kooperatif ortağı olarak kooperatifin ziyaret edilmesi gereklidir					
26.	Kooperatifin düzenlediği mesleki eğitimlere ortakların katılması gereklidir.					
27.	Her ortağın genel kurula katılması gereklidir.					
28.	Kooperatif seçimlerine siyaset karışmamaktadır.					
29.	Sulama birliklerinin, sulama kooperatifleri var olmasına rağmen gereklidir					
30.	Her ortağın Yönetim kurulunda alınan kararlardan haberi olması gereklidir.					
31.	Her ortak Yönetim Kurulu veya denetim kurulu üyeliğine aday olmalıdır.					
32.	Kooperatifin mali kayıtları şeffaf olmalıdır.					

VII. Ölçek Katılım ve Algı Soruları

Kooperatif ortaklarının, kooperatif yönetimi ile ilgili değerlendirmeler.

1: Kesinlikle Katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Kararsızım 4: Katılıyorum 5: Kesinlikle Katılıyorum

		1	2	3	4	5
33.	Kooperatif başkanımız güvenilirdir.					
34.	Kooperatif yöneticileri güvenilirdir.					
35.	Kooperatif yönetimini aldığı kararlarda başarılı buluyorum.					
36.	Kooperatif yönetimini sorunlarımızı çözdüğüne inanıyorum.					
37.	Kooperatifler kamu ve özel sektörün yanında üçüncü bir sektör olarak kabul edilebilir.					
38.	Kooperatif yönetiminin, diğer kurum ve kuruluşlarla iyi işbirliği içerisinde ve başarılı olduğuna inanıyorum.					
39.	Kooperatifimizin faaliyetlerinden memnunum					

Kooperatif ortaklarının, sulama sonucu ile ilgili değerlendirmeler.

1: Kesinlikle Katılmıyorum 2: Katılmıyorum 3: Kararsızım 4: Katılıyorum 5: Kesinlikle Katılıyorum

		1	2	3	4	5
40.	Sulama kooperatifi kişisel gelirime, dolaylı veya direkt olarak katkıda bulunmaktadır.					
41.	Sulama kooperatifleri, bölgedeki sulu tarım aracılığı ile bölge ve ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır.					
42.	Kooperatif dışındaki sulamalar sonucunda, aşırı su tüketimi söz konusu olmaktadır.					
43.	Kooperatif aracılığı ile yapılan sulamalar, aşırı su tüketimini azaltmıştır.					
44.	Aşırı sulama topraktaki verimliliği düşürmektedir					
45.	Damla sulama sistemleri, su tasarrufunda önemli rol oynamaktadır.					
46.	Sulama arttırıldıkça verim oranı artmaktadır.					
47.	Sulama ile tarımsal girdilerimizde artış olmaktadır.					
48.	Sulama ile doğal çevrenin korunduğuna inanıyorum					

EK: 4 : Yapılan anket çalışması sonucunda elde edilen, sulama kooperatifi yöneticilerine ait orijinal istatistiki veriler

Sulama kooperatiflerinin yöneticilerine uygulanan anket cevaplarının tamamını içeren Cronbach's Alpha analizi aşağıdaki gibidir. Ayrıca görülmektedir ki; S1, S2, S8, S9, S10, S11, S15, S16, S17, S18, S19 numaralı sorular Cronbach's Alpha analizine katılmamıştır. S1 katılımcıların cinsiyet, S2 ise yaş bilgilerini içermektedir. Bu bilgilerin demografik ölçütler arasında yer almasından analize katılmamıştır. Geri kalan sorulardan S8, S9, S10, S11, numaralı sorular 7 numaralı soruya verilen yanıtla göre cevaplandığı için Cronbach's Alpha analizine katılamamaktadır. S15 ve S18 "evet/hayır" ve S17 de iki seçenek arasından cevap verilen sorular olduğu için gene Cronbach's Alpha analizine katılmamıştır. S16 ve S19 birden fazla cevap verilebilen sorular olması ve verilerin toplam yanıt sayısının yüzde yüzün üzerine çıkması sebebiyle Cronbach's Alpha analizine katılamamaktadır.

Cronbach's Alpha analizinde alınan değer 0,700 olması, uygun aralıkta veri değeri teşkil etmektedir.

RELIABILITY

VARIABLES=S4 S5 S6 S7 S12 S13 S14 S20 S21 S22 S23 S24 S25 S26 S27 S28 S29 S30 S31 S32 S33 S34 S35 S36 S37 S38 S39 S40 S41 S42 S43 S44 S45 S46

SCALE('ALL VARIABLES') ALL

MODEL=ALPHA

SUMMARY=TOTAL.

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	90	100,0
	Excluded ^a	0	,0
	Total	90	100,0

a. Listwise deletion based on all ariables in the procedure.

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
,700	34

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
S4	106,5667	87,372	,182	,696
S5	106,4333	86,945	,227	,693
S6	106,6889	87,655	,133	,700
S7	107,8444	90,987	,015	,702
S12	107,4000	88,378	,125	,699
S13	107,3667	88,078	,225	,694
S14	108,1111	91,313	,000	,701
S20	107,5889	88,425	,242	,694
S21	106,2000	89,128	,112	,699
S22	106,1222	84,895	,199	,696
S23	106,6778	82,895	,208	,698
S24	106,2000	77,667	,296	,691
S25	108,0667	91,366	-,024	,701
S26	106,9889	84,865	,101	,714
S27	107,0222	78,044	,358	,681
S28	104,3333	88,270	,321	,692
S29	104,5111	89,152	,122	,699
S30	105,5111	79,781	,387	,678
S31	104,4333	85,844	,338	,687
S32	104,4222	88,786	,203	,695
S33	104,6111	87,881	,261	,692
S34	104,6222	85,856	,254	,691
S35	107,7111	85,017	,305	,687
S36	107,7889	84,528	,376	,683
S37	104,4778	84,342	,440	,681
S38	104,5000	87,242	,267	,691
S39	104,4667	86,836	,378	,688
S40	104,2889	88,050	,350	,691
S41	104,3111	88,262	,382	,691
S42	104,2778	88,091	,299	,692
S43	104,3556	87,872	,321	,691
S44	104,3000	88,684	,309	,693
S45	104,7000	89,381	,054	,704
S46	107,7667	89,417	,118	,699

EK: 5 : Yapılan anket çalışması sonucunda elde edilen, sulama kooperatifi ortaklarına ait orijinal istatistikî veriler

Aşağıda sulama kooperatiflerinin ortaklarına uygulanan anket cevaplarının tamamını içeren Cronbach's Alpha analizine yer verilmiştir. Ayrıca görülmektedir ki; S1, S2, S12, S13, S14, S15, S16, S18 numaralı sorular Cronbach's Alpha analizine katılmamıştır. S1 katılımcıların cinsiyet, S2 ise yaş bilgilerini içermektedir. Bu bilgilerin demografik ölçütler arasında yer almasından analize katılmamıştır. Geri kalan S12, S13, S14, S15, S16, S18 numaralı sorular birden fazla cevap verilebilen sorular olması ve verilerin toplam cevap sayısının yüzde yüzün üzerine çıkması sebebiyle Cronbach's Alpha analizine katılmamaktadır.

Cronbach's Alpha alınan değerin 0,702 olması uygun aralıkta veri değeri teşkil etmektedir.

RELIABILITY

VARIABLES=S3 S4 S5 S6 S7 S8 S9 S10 S11 S17 S19 S20 S21 S22 S23 S24 S25 S26 S27 S28 S29 S30 S31 S32 S33 S34 S35 S36 S37 S38 S39 S40 S41 S42 S43 S44 S45 S46 S47 S48

SCALE('ALL VARIABLES') ALL

MODEL=ALPHA

SUMMARY=TOTAL.

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	309	100,0
	Excluded ^a	0	,0
	Total	309	100,0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
,702	40

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
S3	136,0518	128,997	,194	,697
S4	136,9159	129,240	,172	,698
S5	134,9191	135,295	-,134	,708
S6	138,5728	131,622	,236	,698
S7	136,2362	131,603	,093	,702
S8	136,9417	131,893	-,027	,723
S9	137,8220	134,095	-,055	,714
S10	138,2524	131,676	,047	,706
S11	136,0680	135,330	-,103	,724
S17	136,7767	133,927	,021	,703
S19	137,7864	134,071	-,060	,703
S20	138,0971	136,205	-,224	,710
S21	138,0356	135,444	-,162	,708
S22	135,8414	135,101	-,123	,707
S23	138,6214	136,730	-,251	,711
S24	135,9256	137,868	-,237	,717
S24	135,2427	130,555	,142	,700
S26	135,3010	130,399	,138	,700
S27	134,9450	132,513	,146	,700
S28	137,3786	123,619	,193	,700
S29	138,0712	127,898	,153	,701
S30	135,8835	128,434	,141	,701
S31	135,7346	128,722	,146	,701
S32	134,9320	133,687	,021	,703
S33	135,3042	120,297	,545	,675
S34	135,3269	120,532	,546	,676
S35	135,4272	119,616	,552	,674
S36	135,5113	118,238	,604	,670
S37	135,5955	125,904	,292	,691
S38	135,5922	119,197	,553	,674
S39	135,4790	118,471	,590	,671
S40	135,6634	117,763	,436	,677
S41	135,1942	127,865	,291	,693
S42	135,8382	121,493	,357	,685
S43	135,8673	116,005	,557	,669
S44	135,2201	129,945	,192	,698
S45	135,2006	129,317	,231	,696
S46	138,1068	126,226	,220	,696
S47	135,7508	125,616	,286	,691
S48	136,1133	122,633	,352	,686

ÖZGEÇMİŞ

1971 yılında Edirne ili Uzunköprü ilçesinde doğdum. 1982 yılında Uzunköprü Gazi Mahmut ilkokulundan, 1985 yılında Uzunköprü Gazi Turhanbey ortaokulundan, 1989 yılında Edirne Lisesi matematik bölümünden mezun olarak orta öğrenim tahsilimi tamamladım.

1996 yılında Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi, İktisat Bölümünden mezun oldum. 1997 yılında Trakya Üniversitesi Uzunköprü Meslek Yüksekokulu Muhasebe Programına Öğretim Görevlisi olarak atandım. Yüksek Lisans eğitimimi “Trakya’daki Tekstil Sektörünün Türkiye ve Bölge Ekonomisi ile Doğal Kaynaklar Üzerine Ekonomik Etkileri” konusuyla, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında 2000 yılında tamamladım.

Evli ve bir kız çocuğu babasıyım.